PANAİT İSTRATİ

MİNKA ABLA

roman

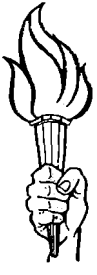
VARLIK YAYINLARI

PANAİT ISTRATİ

MİNKA ABLA

Çeviren :
YAŞAR NABİ

Dördüncü Basılış

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 105

Bu kitabın ilk baskısı Remzi Kitabevinde, ikinci baskısı haziran 1959 da Büyük Cep Kitapları serimizde, üçüncü baskısı 1967 de Büyük Eserler dizimizde yapılmıştır.

Varlık Yayınları, Sayı : 1887
İstanbul'da Gençlik Basımevin'de basılmıştır.
Mayıs, 1977

DERE-AĞZI

Kendini obur Tuna'nın koynuna attığı yere varmadan az önce, Seret deresinin yatağı, İbrail'le Kalas arasında bereketli geniş bir ova olur. Burayı baştanbaşa geçebilmek için, "Dere Ağzı İnsanları" denilen halkının arabayla en az iki saat yol alması gerekir, bu ova o kadar geniştir.

Bu dere yatağının görülmemiş genişliği ile cömertliğini, memleketin yaşlıları kendilerine göre açıklarlar. Derler ki, evvel zaman içinde Seret'in biz insanlar gibi canı, ihtirasları olan bir canı varmış. Bukovina'dan ayrıldıktan sonra, sevdiği güzel bir genç kızı yolda ayartan mağrur Seret, kendi vasıtalarıyle onu Karadeniz'e ve daha ilerisine götürmeye karar vermiş. Ona yeryüzünün en güzel şeyleri olan portakallarla narların yetiştiği memleketleri göstermek istiyormuş. Fakat adı *Bistritsa* olan sevgilisinin ihtişamı karşısında bunlar da hasetten çatlıyacak olurlarmış.

Ateşli, düşüncesiz bir dere olan Bistritsa, âşıkının sözüne uyup onunla birleşmiş, birlikte, tâ bizim buralara kadar yuvarlanmışlar, ama Tuna birdenbire onlara seslenmiş: «*Hey! Ancak yollar*

çaprazlaşır, sular asla. Hele bir dere koca bir nehrin yolunu kesmeye nasıl yeltenirmiş"

Ve Tuna, görüldüğü gibi, onların yolunu kesmiş.

İşte o zaman, öfkelenen Seret, yatağını genişletmeye koyulmuş. Sevgilisini doğruca, altın yemişli kıyıları yalayan o denize eriştirmek gayretiyle Tuna kadar yayılmış, hattâ onu geçmiş bile.

Ama ikisinin gücü arasında çok fark varmış, yaşlı nehir pek dev yapılı imiş. Seret'le Bristritsa, tekvücut olmalarına karşın yenilmişler, Tuna ikisini de yutmuş.

Ne de olsa, onların sevgi çılgınlıkları sayesindedir ki, biz «Dere-Ağzı İnsanları» bugün eşi az bulunur bir topraktan yararlanıyoruz; çünkü onlar, yolunda ne bulursa kapıp götüren o Tuna somurtkanına taze canlarını teslim etmeden önce en çok burada sevişmişler.

Gerçi bize miras bıraktıkları bolluğu arasıra pahalı öderiz. İki sevgili emellerinden büsbütün vazgeçmiş değillerdir. On yılda bir, eski hulyalarını hatırlar, hiçbir şeyin durduramıyacağı bir kasırga hızıyle coşup taşarlar. O zaman biz, pılı pırtımız, hayvanlarımız, kümeslerimiz, köpeklerimiz, kedilerimiz, domuz yavrularımızla birlikte silinir süprülürüz. Ekinlerimizden bir iz bile kalmaz. *Dere-Ağzı*'mız İbrail yaylâsından Kalas yaylâsı-

na kadar uzayan bir su tabakası altında kaybolur. Biz de gidip bu yaylâlar üzerinde çardaklarımızı kurar, bizim âşıkların kızgınlığı dinsin diye bekleriz.

Sonra, her şey yoluna girince, her taraf bir harabedir, ama bir yandan da her taraf daha taze, eskisinden çok daha tazedir, çünkü aşkın kızgınlığı daima doğurgandır.

★

İbrail yaylâsından Kalas yaylâsına kadar, Seret vâdisi içinizi arzuyla doldurur. Burası, ihtiras tanrılarının sürüp arzularla tohumladığı bir toprak parçasıdır. Onlar insana her şeyi vâdetmişler, ancak hiçbir şeyi sağlamamışlardır, yalnız arzu dışında, o kuvvet ki kalbimize, istenilene kavuşmanın tadını azaltarak ve talihsizlikle savaşarak, hayata kafa tutmak imkânını verir.

"Bükreş - Tuna" ekspresi bu iki yaylâyı birbirine bağlıyan ve *Dere-Ağzı*'nı kuşbakışı seyreden o heybetli bend'e bir girdi mi, inkâr edilen ebediyetin müphem bir önsezisi göğsünüzü şişirir. Bu, âdeta, uzun zaman gözden düşmüş bir âşığın sevgiye yeniden çağrılışı gibidir.

Büyük bir boşluğu dolduran yaygın bir ışık sizi can yakan kayıtsızlıktan uyandırır. Pencereden görülecek bir şey yoktur, olsa olsa, kataı

izleyen görkemli bir bataklık kuşu ki, meraklı bakışları kompartımanların içini gözden geçirir; yada, bir yol kavşağında, hükûmet korkusiyle, bütün treni selâmlamak için kalpağını çıkaran yaşlı bir köylü. Uzaktan uzağa, kolay mutluluğa bir meydan okuyuş gibi yükselen, gelişigüzel serpilmiş kulübe kümeleri. Burada, mevsime göre, ekili toprakların içinde kaybolan insanlar ve hayvanlar da görülür. Hepsi bundan ibaret. Ne göz kamaştırıcı doğadan, ne de uygarlıktan eser vardır.

Dere-Ağzı'nda toprağın, insanı Tanrıyla boy ölçüşmeye zorlamaktan başka amacı yoktur. Toprak, özsuyla dolup taşarak ona kendini verir, bütün terini uğrunda harcamaya teşvik eder, ama iş hasada gelince görünmeyen bir el, sonucu, vâdedici olduğu kadar ürkütücü bir tarzda tartar. Burada, Tanrı, insana bir ejder ağzıyle gülümser; ona: "İşte bolluk içinde yaşamak için hafifçe kazıman yeterli olan cömert bir toprak, der. Onun için seni iki devin, Seret'le Tuna'nın insafına havale ediyorum. Tâ ki birinin, ötekinin yada her ikisinin birden suları, artık kuraklıktan korkmıyarak tam fazla şişmanlamaya başladığın zaman tepene binsinler. Böylece sen Beni en sevdiğim güç olan *Arzu* yüzünden hatırlayacaksın."

Arzu, "Dere-Ağzı İnsanları" için, içinde yaşadıkları bataklık çukurunun kendilerine verdiği

kararsızlığa rağmen daima duydukları güzel ümitler beslemek ihtiyacıdır. Topraklarının Seret'ten çalınmış olduğunu düşünerek sevinirler. Baharın ve güzün, homurdayan dereye kulak kabartışlarıyle, sular neredeyse biçare kulübeleri üzerine saldıracak mı diye düşünmekten, sanki bunun kendilerile hiçbir ilişkisi yokmuş gibi âdeta bir haz duyduklarını görüp de insanın onları mutlu sanacağı gelir.

Topraklarının talihin desteğini kazanmış olduğunu, "verince adamakıllı verdiğini" bildiklerinden, sabanı Seret'in burnu dibine kadar götürerek, kabil olduğu kadar çok yer ekerler, ama ürünlerinin yarıdan fazlasını ona bırakırlar, tabanları yağlasınlar ve yaylâda çardaklar kurmaya gitsinler.

Hayvanları ve kümesleri için de hal aynıdır. Alabildiğine yetiştirirler, çünkü, derler, "çayırla su yanıbaşımızda, kullanmaktan başka bir zahmeti yok." Doğru. Yalnız, bu beslenen hayvanların şöyle bir yarısı gene baç verilir, çünkü, oturdukları yerden bir kurşun atımında binlerce hektar bataklık vardır ve içi hırsızlar, kurtlar, tilkiler, atmacalarla doludur, bunlar, hayvanlarını kendi malları gibi harcayıp dururlar.

Zararı yok, Dere-Ağzı İnsanı, "adam çile çekmek için yaratılmıştır" der. Ürünün tam ve kesin olmasını akla sığmaz bir şey saydığından, eline

geçen azbuçuk ürüne Tanrı vergisi diye şükreder. Sahibi Seret olan topraktan tutun da, bütün serveti olan —gene de geri dönmedikleri o tehlikeli çayırlara emanet etmekten geri durmadığı— o çaresiz hayvanlara kadar hiçbir şeyin kendi hakkı olmadığına inanır.

Toprakla savaşmak, ondan verebileceğinin en çoğunu istemek ve ummak, ama güç-belâ ihtiyacı karşılayacak kadarını, hattâ çok kere bundan da azını elde etmek, bazı da hiçbir şey alamamak, işte Seret vâdisi halkını insanlaştıran şey. Romanya'nın bu ülkesinde evleri sınırlayan çitler yalnız hayvanların saldırışına karşı korur; kapıların kilitleri ancak konuklara evde kimse olmadığını haber vermeye yarar; ve burada genç kızlar, komşu erkekler için de en sevdiklerine, düğün günü sunmak için işledikleri bir gecelik gömleğe yalnız geçen ateşli kış günlerinin bin saatini nakşederler.

Orada, ufak insanlara daha yakındır; gökkubbe daha yüksek ve daha yuvarlaktır. Nereye baksanız, her yanda vaitle tehlike omuz öpüşür. Bu da Dere-Ağzı köylülerinin ağzından düşmeyen şu sözü ne kadar haklı çıkarır: "Nereye başvuracağımı bilmediğim zaman, ellerimi göğe kaldırır, başka şey düşünürüm."

Bu, bir umutsuzluk değildir. Bu, isteğin çabucak uyanmasıdır, o istek ki, insana haykırır: *Her şey senin içindir. Senden bir şey esirgenebileceği hiçbir yerde yazılmış değildir.*

Böylece o ânlar ki elde etmek doymaya bağlı değildir; bu biraz, uğrunda ölesiye savaşılmış olan ürperişli doyumda ama büsbütün, büsbütün tam istekte, hayatın bu yüce çağırışındadır.

Nisan sabahı, güneş ufukta yükseldiği ve yüzünü taze bir ışıkla yıkadığı zaman, yeşil ve gür tüylerle dalgalanan tarlalar adamın göğsünü sınırsız bir sevinçle şişirir. Arabasında ayakta köyünü seyreder ve yüksek sesle haykırır:

— Hey babam, ne güzel şey!

İşte, daha sonra değil, o ândadır ki, bütün zahmetlerin bedelini almış olur. Hattâ haftalarca arpa yada mısır unundan yapılmış kötü bulamacını neşe ile mideye indirir ve güzelce hazmeder.

Dere-Ağzı halkı için, bu istek saatlerinin sonrası bayağı bir mutluluk yada hırslı bir yiğitliktir.

Birinci hal, kendisine "gökten bereketli bir yıl düştüğü" zamandır. O zaman, bir domuz yavrusu satın alır, besiye kor ve Noel'de yer, bu ziyafet, bedenini ağırlaştırır ve dimağını uyuşturur, ama bu hal ancak beş altı hafta sürer; bundan yararlanarak çocuklarından birini de baş-göz eder. Bu olay onu tuhaf cür'etlere götürür ve ona her za-

man elinden gelemiyecek kadar büyük saçmalar söyletir. O zaman, hiçbir arzusu kalmamıştır, hayvandan farkı yoktur.

İkinci durum, hayatının dörtte üçünü dolduran durumdur: Azbuçuk yada tam sefalet; felâketin tehditli sularına karşı yiğitçe bir atılış. Ve saldırış ne kadar şiddetli olursa, ayağı ne kadar yerden kesilirse, isteği o kadar güçle ayaklanır da bir dev gibi onu karabahta karşı kükretir.

Su basmış yada kavrulmuş tarlalardan dönerken, kazanı patlama raddelerine gelmiş bir lokomotif gibi, ev halkı arasında durup haykırır:

— Çocuklara artık bir damla süt verilmiyecek. Sütün hepsi pazara götürülecek.

Bu "hepsi", ancak üç litre kadar bir şeydir. Bundan böyle küçük boğazları yoksun bırakmak istediği "damla"ya gelince, adamcağız sayıklamaktadır, çünkü uzun zamandanberi, ancak en küçükleridir ki, akşamları, hayvanların sağılmasından sonra birkaç yudum tadıyordu; hem beslensin diye değil de gözyaşları dinsin ve anasının eteklerinden "pençe"lerini çeksin diye.

— Hepsi pazara götürülecek... Rada da artık ekmek satın almıyacak: Bütün süt parasını getirsin!

Bu "ekmek"... işte bir pisboğazlıktır. Her sabah sütü İbrail pazarına götüren Rada, bir litre

sütü bir kilo halis kara ekmeğe feda ediyor ve bunun değerli dilimlerini çoluk çocuğa dağıtıyordu. Bu ekmek simit yerine geçiyordu.

Artık onu kimse ağzına koymıyacak.

Birden, bütün gözler uzaklara, kulübenin tam karşısında, bütün kuzey ufkunu perdeliyen o geniş yeşilimsi çizgiye doğru çevrilirdi. Orası, selâmet yeridir: Binlerce hektarlık *papura*'sıyle, tamamiyle sukamışı olmıyan ve bizim Seret efendimizin insan emeğine gereklik kalmadan, yetiştirdiği o cömert bitkisiyle bataklıklar oradadır. Bu bitki *rogojina* denilen gükzel hasırlar ve *koşnitsa* denilen güzel sepetler örmeye yarar. Bunu olduğu gibi demet yada araba ile de satarlar, papura'nın kardeşi *stuj* da böyle satılır, bu bitki bir tür sazdan başka bir şey değildir ve ancak damlarla çitlerde kullanılır.

Bataklıkları pek yerinde ve güzel olan oradaki adıyle anmak daha iyi olur: Buna *balta* derler. *Balta,* Dere-Ağzı köylüsünün sütninesidir denebilir. Onun içindir ki, felâket ânlarında, bütün gözler ona çevrilir. Zaten bu civar halkı Dere-Ağzı'nın cömertliğini ileri sürerken *balta*'sını gözönünde tutar.

Balta, kimsenin malı değildir. Onu işleyen yoktur. Yaratıcısı Seret'den başka onun üzerinde kimse hak iddia edemez. O, hiçbir gözetmeye, hiç-

bir kollamaya gereklik göstermez; ne insandan korkar, ne Tanrıdan. Biçildiği zaman, bir yaprağını kaybetmiş meşeden farkı yoktur.

Sonuçsuz tartışmalar hakkında Romanya'lıların "işleri *balta* bırakalım," yani: "Artık yeter, bu konuyu kapayalım" sözü de bundan ileri gelir.

Çünkü balta, bilinmezler ülkesi, içine girilmez yer, sonsuzluktur.

Tıpkı kuşun uçarken yaptığı gibi, oraya kolaylıkla, her istenilen yandan varılır. Bir kez de varıldı mı, iki yüz yada iki yüz bin adım atmak aynı şey demektir. Papura, stuf ve hiçbir işe yaramıyan o pipirig otu, insanı dört yandan kucaklar, boyunu iki kere asar.

Bu kucaklayış kardeşcedir. Bilirler ki, kardeşlerinin buraya gelmesi çok bedbaht olduğuna delâlet eder; herhalde geldiği köylerde işler pek kötü gider olmalıdır.

Zaten bir fikir edinmek için bu kardeşin kılığına bir göz atmak yeter: Gür saçlarının âsî perçemlerini yer yer dışarı uğratan o delik deşik *kıçulı*'sı, gövdesinde güçlükle duran o paramparça *ibirbok*'u, kıllı baldırlarını, kemikli dizlerini ve pek münasebetli olmıyan kıçını meydana çıkaran bin yamalı, her yanı delik *nıdrac*'ı, bacaklarını ağaç gövdelerine döndüren *obiyele*'leri, dökünti

halinde olduğundan artık ayaklarını korumayan *opinki*'larıyle, o, tepeden tırnağa, sanki bütün hayatı bir çöp sandığının içinde geçmiş gibidir.

Bu kılığına bakarak yargılamayın onu. Kabadayıca tavırlarına, alaycı gösterişine aldanmamalı. Çünkü, arzularının ateşinde kavrulan adamcağız, gene de kendisile eğlenmenin yolunu bulur. Bir tavus gibi kendini seyrederken gülmeden katılır, kendi mihveri üzerinde döner, parmaklarını şaklatır, takla atar ve o ünlü alaycı halk türküsünü tutturur:

Si dai fata dupı mi ne pırinte İkime
Si studiya dupı porçi pırinte İkime

Evlendirecek kızı olan bir köy papazından söz eder bu türkü. Kızına iyi çeyiz verdiği için papaz tabiî "efendiden" bir damat arar: En aşağıdan bir noter. Oysa, köy kopuklarının en ipini koparmışı ondan kızını istemeye gelir. Bu, üstü başı paramparça bir delikanlıdır, kötü şöhretini bilir, ama gene de neşesi yerindedir ve kızını isteyerek papazla alay edeyim derken asıl kendi kendisile alay etmeyi göze alır, bunu komik bir şekilde türkü halinde söyler:

Sen bana kızını vereceksin İkime baba
Öğrendiklerini de domuzlara ver, İkime baba.

Papaz küplere biner. Bütün köy eğlenir. Baldırıçıplak serseri, insanların pek muhtaç olduğu beşerî muhabbete bir kez daha hak kazanır.

Toprakla göğün kendisinden şiddetle esirgediği şeyi ondan istemek üzere *balta*'ya giren arzulu yüreğin de aynı şeye ihtiyacı vardır. Yumruğu hakkına kendi güçüyle boy ölçüşerek, adam son hayat çaresine başvururken işi şakaya döker:

Sıi dai fata dupı mi ne pırinte İkime
Sıi studia dupı porçi pırinte İkime!

Ama, orada, sonsuz balta'da, bu adamı görecek insan gözü ve onun neşeli iniltisini duyacak insan kulağı yoktur. Burası doğal kayıtsızlık ülkesidir. Papura'nın, sıtuf'un kardeşliği içine korku salar: Soğuk ve yapışkandırlar ve kucaklamaları elleriyle yüzünü bereler.

Burada her şey dondurucu, ıslak, korkuludur. Adam bir yaba boyu ötede olup bitenden habersizdir. Biçer, ilerlersin, sazlıkta boşluklar oluşur, demetler bağlarsın, bu sırada toprağın kanile dolu balçığa gömülen tabanın çatırdar; yayvan ve cıvık yılanlar halinde binlerce sarmaşık boynuna sarılır, deri ile *iberbok*'un arasına sokulur.

Sonra yolunu kaybedersin. Hava kapalı ise, köyün hangi yanda kaldığını kestiremezsin. Çünkü

dünya özellikle insanın çevresinde döner; hele dünyada yalnız olan adamın, yalnızlığını daha iyi duysun diye. Ama insan, dünyadan ve yalnızlıktan daha güçlüdür. O daha uzaktan, daha yüksekten gelir. Her yanını çeviren, özsuyunun fışkırmasıyle şahlanan bitkiler âlemi gibi, bunun anısı zaman zaman içinde hoplar.

Tek başına, bir demet üzerine oturmuş adam, o zaman bir sigara sarar, çoluk çocuğunun sırtındaki partalları soymak, ayaklarını yıkamak ve ineğin minimini bir buzağı doğurduğunu haber vermek için kendisini bekledikleri yuvasını düşünür. Bu düşünce onu köyün yoluna düşürür.

Hayır, insan yeryüzünde desteksiz değildir. Hele, arzuyu seven insanların yaşadığı ve onların hesabına çalışan serüvenlerle dolu bir *balta'* nın bulunduğu Seret ağzında.

NOATEN'İN KAYBOLUŞU

Sonbahar ilerlemiş olsada, köy öyle ılık bir geceye sarılmıştı ki, küçük Zamfir sırılsıklam bir halde eve dönerek babasına *noaten*'lerinin kaybolduğunu söyledi.

Bizde, *noaten* diye, arabaya koşulma çağına gelmiş taylara derler. Kaybolan, Zamfir'in bekçiliğini etmekle görevlendirildiği güzel bir noaten'di. Ama insan, tek başına, bataklı sazlıkta bütün gün saz biçmek zorunda iken ayrıca bir hayvanın korunmasıyla görevlendirilmek haksızlık değil midir?

Zamfir, gözleri babasının yapmacık bir sükûnla dolu bakışlarına dikili, içi umutla dolu, kendi kendine bunu soruyordu: "Belki anlıyacaktır ki, hem bu kadar saz biçeyim, hem de çayırda noaten'in ne yaptığını bileyim, olacak şey değildir."

Oysa, baba hiçbir şey anlamak istemiyordu. Avlunun ortasında dikelmiş, dudakları kısılı, ellerini pantalonunun ceplerine daldırmış, yüzü bir fe-

nerin kör ışığıyle yarı aydınlanmış bir halde tekrarladı:

— Demek, yetiştirdiğim noaten'lerin en güzelini kaybettirdin bana ha?..

Çocuk, yorgunluktan bitkin ve tasasından dilini yutmuş bir halde, güçlükle nefes alıyordu. Bataklık bitkilerinde pek bol bulunan cıvık sıvıdan her yanı yapış yapıştı. Havayı değiştirmek için, anası elinde bir leğen sıcak suyla ona yaklaştı:

— Çıkar pırtılarını, sersem, seni yıkayalım.

Leğeni çocuğun ayakları dibine koymak istedi, ama baba, bir yumruk indirerek leğenle birlikte ona üç takla attırdı:

— Şuna da bak hele.

Zamfir bütün sıska vücudiyle titremeğe başladı. Babası, parmağiyle ona kapıyı gösterdi:

— Noaten'in peşinden git. Ne olduğunu öğrenmeden de eve döneyim deme. Koş!..

Her zaman bu derece aç kalmaya neden zorlandıklarını anlamadan yuvalarında yatmaya giden yavru köpeklerin bir soluk gibi hafif uluyuşları arasında köy uykuya dalıyordu. Büyük köpekler, kaderine terkedilmiş her yaratık gibi ağırbaşlı, karınlarında bir avuç mısırla, daha önce gidip bir saman yığını üzerinde yatmışlardı. Küçüklerin iç çekişlerini anlıyorlar, ama onlara diyemiyorlardı ki: "Gidip bir koçan mısır çalın da açlığınızı

aldatın." Hem kuru mısırı öğütmek için epey güçlü dişler, ancak boş karınla geçirilecek uzun aylardan sonra edinilirdi.

Olanca gücüyle koşan Zamfir bu küçük köpekleri düşünüyordu. O da, onlar gibi açtı; üstelik noaten'in sorumu da omuzlarındaydı. Rüzgâr ellerinde ve yüzünde, sazları biçerken topladığı tutkalı kurutuyordu. Bundan kurtulmak için sık sık ellerini tükrüklüyor, sertleşmekte olan yüzünü uğuşturuyordu. O zaman duruyor ve kendi kendine soruyordu: "Nereye gidiyorum?" Cevap bulamayınca babasının buyruğuna uymaktan geri duramıyordu: "Koş."

Gece karanlığında durmadan koştu, koştu.

Dört köyü, bataklıkları, tarlaları, çayırlarıyle geniş Dere-Ağzı dörtgeni şimdi Zamfir'in küçücük vücudundaydı, ama hiçbir yerde noaten'den eser yoktu. Kendini, arkaüstü bir saman yığını üstüne attı ve ayı gördü. Hiçbir zaman ayı bu kadar güzel görmemişti. Ona bakarken sanki artık Zamfir değildi: Dere-Ağzı oluvermişti. İçi kurbağaların sesleri, acıkmış köpek yavrularının iniltileri, uzun yollar ve etrafında çepçevre dönen çitler, birer birer ışıklarını söndüren kulübeler, kollarını göklere kaldıran kuyularla doluydu. Orada samanların üstüne uzanmış haliyle, İbrail'den Ka-

las'a giden demiryolunun kendi içinden geçtiğini sanıyordu. Can namına onda bir kokudan başka bir şey kalmamıştı: Hayvanın ağzını öpe öpe içine sinmiş olduğu noaten'in nefesi.

Zamfir, ay yuvarlağını seyre devam etti. Orada yavaş yavaş, gür saçları ve bıyıkları, kalın kaşları, ipiri açılmış duru gözleri, kükremeye hazır etli dudakları; kocaman ve biraz gülünç burnu ile bir başın çizildiğini gördü. Bu, babasının yüzüydü.

— "Koş..."

Kalkıp koşmasına devam etmek istedi, ama Dere-Ağzı gibi ağırlaşmış olan vücudü yerinden kıpırdamadı. Buna canı sıkılmadı. Gözlerini yumdu ve birdenbire kendisine neşeli bir tavırla gülümseyen güzel, gürbüz bir genç kızın belirmesiyle içi ısındı. Kızın saçları dağınık, yanakları alev alevdi, kılığı perişandı ve çılgınca bir saklambaç oyunundan yeni çıkmış gibi yorgun görünüyordu. Zamfir, ona kollarını uzattı ve yavaşça inledi;

— Tsatsa... Tsatsika...(1) Tsatsa Minka... Noaten'i bulmak için yardım et bana.

Bu, ablasının hayaliydi. Adı Minka idi. Ama Dere-Ağzı'nda küçükler, kendilerinden büyük kadınları yalnız adlarıyle çağırmazlar. Onun için, onlara *tsatsa* deriz. Nazlatmak istediğimiz zaman

(1) Abla, ablacık.

da *tsatsika*. (Erkeklere: *nene*, yada *nenika.)* Orada, bu sözler sevgi ve şefkatle doludur.

Bir bulut ayı yarı kapadığı bir sırada Zamfir, bir hayalet gibi, her ev yakınında bulunan yuvarlak çukurlar boyunca dolanıyordu. Belki noaten bunların birine düşmüştür de çıkamıyor, diye düşünüyordu.

Boş umut. Bütün köy evlerini çepçevre dolaşmıştı: Hiçbir şey yoktu. Bitkin bir halde, kendini bir ağaç kütüğünün üstüne bıraktı. Zihni, üzüm yükiyle İbrail'e doğru yola çıkan ilk arabaların gürültüsüne dalmıştı. Bütün horozlar gecenin sonunu ilân ediyorlardı. Zamfir'in seslerini tanıdığı köylüler, karılarına ve hızlı yürüyen hayvanlarına küfrediyorlardı. Sonra, ağır adımlar yanıbaşında dalları çatırdattı. Kaçmak istedi, küçük arkadaşı olduğu bir köylünün tatlı sesi onu durdurdu:

— Kim o?

— Benim, Zamfir.

— A, sen misin yavrum! Hâlâ noaten'inizi mi arıyorsun? Yazık... Baban pekâlâ biliyordu ki burası hayvan beslenecek yer değildir. Hayvan yavruladı mı, hemen onu baştan savmaya bakmalı. Ben de hemen şimdi, bu işi yapacağım, bak!

Zamfir'in hiç de üzüntü duymıyan gözleri önünde, köylü, bir kiraz ağacının dalına ip bağladı, bir ilmek yaptı ve anasının kanı henüz üstün-

de tüten bir tayı yerden kaldırarak ilmeği boynuna geçirdi. Yavru hayvancık debelenmedi bile. Tırnakları katılaşmış şekilsiz bacakları ve biraz irice kafasile, yumuşak bir kitle halinde asılı kaldı. Celldı gene de bu manzarayı sakladı. Zamfir'le hayvanın araısında durdu; ellerini pantalonuna sildi, bir sigara yaktı, kendi kendine söylenir gibi, dedi ki:

— Bizde âdet budur. At beslemekle kaybedecek zamanımız yok. Yalnız kurtlar yediği yada çalındığı için değil. Bir tay, anasını işten alıkor ve adamı sıkıntıda bırakır. Tam da büyük işler zamanında doğurdukları için yapacak başka şey yoktur: Tayı öldürmeli, yada kurtlara yem olarak bataklığa atmalı. Baban da herkes gibi yapmalıydı.

Zamfir :

— Minka Abla ile ben bırakmadık. Bu tay daha doğduğu gün öyle büyük, öyle güzeldi ki!

Sabah saat dört ekspresi geçti, köy toprağını sarstı. Zamfir, ışıklardan gözleri kamaşarak, dilini yutmuş gibi treni seyretti. Ay şimdi büsbütün bulutlar ardında gizlenmişti, gece karanlıktı. Oğlan bir uçuruma gömülüyormuş duygusuna kapıldı. Bütün vücudunda soğuk bir ürperiş karıncalanıyordu. "Ablacığım... Minka Abla!.." diye in-

liyerek demiryolu boyunca cesaretle ilerlemeye koyuldu.

Artık tayı düşünmüyordu. Çok sevdiği ve kendisini çok seven ablasını düşünüyordu: Onun boynuna sarılmak, karanlıkta ve acılar içinde sürüklediği bu kurşun bedeni onun kucağına bırakmak. Ama neredeydi ki Minka Abla?

Birkaç gün önce babası onu korkunç dövmüş, sonra evden kovmuştu. Kiskani yada Kazasu'daki teyzelerinin yanına gitmiş olmalıydı. Yada, belki de sadece, ikisinin de dostu olan Minku'nun yanındaydı.

Bir yük treni ardından yetişti. İbrail'e doğru çıkarken hızını ağırlaştırdı. Zamfir büyülenmiş gibi durdu. Kara vagonların uzun zinciri ancak kımıldıyordu. Lokomotif bir adam gibi, ciğerlerini tükürerek ilerliyordu. Çocuk hemen ona acıdı ve yardımına koşmak istedi, ama bir lokomotife nasıl yardım edilir?

Bütün sevgisini, uzun bir demirle ocağı birlikte karıştıran, yüzleri kıpkırmızı kesilmiş iki makinistin üzerinde topladı. Zamfir, kalbinde ona dokunmak, onu okşamak için dayanılmaz bir istekle lokomotifin yanında yürüdü. Makinist, ona seslendi :

— Uzağa git! Buhar yakacak seni!

Uzağa gitmedi, ve iki adamın ocaktan kıpkızıl cüruf parçaları çıkardıklarını gördü.

Aynı anda, makinistler ocağa kömür atarlarken, bacanın hızlı bir çekişi ona, keskin çığlıklarla ateş ve buhar kusturdu. Ve tren durdu.

O zaman Zamfir, boğazlanmış bir hayvan gibi haykırarak var kuvvetiyle ileri atıldı:

— İmdat! İmdat!..

Böylece haykırarak bataklıkların en vahşisinin yanına kadar koştu ve orada, düşüp bayıldı.

Seret vâdisinde, biz, ateşten şafaklı güzel biliriz. Baygın yatan Zamfir'le dalgalanan hesapsız saz başakları üstüne işte böyle bir şafak söktü. Bir batı yeli, gök ateşinin yaldızladığı bu milyonlarca ve milyonlarca kahverengi yumakları doğan güne doğru eğiyordu. Sık sazlıklardan fırlayıp yoğun kütleler halinde uçan sayısız yaban ördekleriyle kazları tutuşmuş göğü dolduruyordu.

Zamfir gözlerini açtı, arkaüstü döndü, geniş bir nefes alarak düşündü: "Dünyada bizim Dere - Ağzı'ndan güzel yer yoktur." Hiçbir şey olmamış gibi yüreği rahattı. Bununla birlikte kendisini çeviren büzel ıssızlık karşısında, gözleri yaşla doldu, yeniden inledi:

— Ablacığım... Minka Abla... Nerdesin,

O zaman mucizeli Dere-Ağzı küçük kardeşe ablasını verdi. Hattâ onu Minku, iyi dostları Min-

ku ile birlikte verdi. Sazlığın kenarında, sazla dolu arabayı güçlükle çeken atın önünde, iki yabanî kuş gibi birdenbire göründüler.

Çok mutlu olduklarından çocuğu görmediler. Yüzleri şafakla tutuşmuş, kollarını birbirinin beline dolamıştılar; gövdeleri bir parça geriye doğru atılmış olarak, neşe ile türkü çağırıyorlardı:

Şapte gişte potkovite Leleo draga mea,
Au plekat şi se mirite Leleo draga mea

Hemen farkediliyordu ki, birbirleri için yaratılmışlar ve kalbleri, bütün çileleri çekmiş, daha başkalarını da çekmeğe hazır, hiçbir şeyin sarsamıyacağı bir bağla kenetlenmişti.

İkisi de, vücutça ve ruhça çetin, sağlam ve azimliydi. Yirmi beş yaşlarında olan erkek, gürbüz, arkadaşı gibi oldukça boyluydu, yüzü güzel değildi, özellik taşımıyordu, ama bir erkek yüzüydü ve çok açıktı. Yirmi iki yaşlarında olan kız da aynı derecede sağlam yapılı, köylü vücutluydu. Gene de güzel yüzü düşleri bol bir ruhu yansıtıyordu.

— Tsatsika! Nenika!

Çocuğun kopardığı bu çığlıkları işiten Minka, dostunun kollarından sıyrıldı ve kollarını açarak Zamfir'e doğru koştu.

— Bizim noaten dün akşamdanberi kayıp, hâlâ onu arıyorum! Babam bulmadan eve dönme, dedi!

Kolları arasına alarak kardeşini ısıtırken genç kızın kaygılı gözleri, delikanlının gözlerine dikiliyordu.

— Nerde olabilir ki bu noaten?

Minku da onun gibi nerde olduğunu biliyordu, kederli bir tavırla cevap verdi:

— Konakta.

"Konakta" demek, Dere-Ağzı'nın geniş toprak sahibi genç boyarı Mındresku'nun yanında demekti. O da Minka'yı severdi. Ama bu ayrı bir öyküdür.

Geçen yüzyılın sonlarına doğru Mındresku ile Dere-Ağzı köylüleri için de hal böyleydi.

Adam kötü yürekli değildi. Bütün günahı tamahkâr bir babanın biriktirip ona bıraktığı şeyi kabul etmekten ibaretti. Gerisine gelince, memleketin yasaları bu işi üzerine alıyordu. Bu yasalar der ki, köylülerin hayvanları boyar'ın tarlalarına girer yada oraya zarar verirse, hayvan "konağa" götürülür, zarar ölçüsünde bir ceza ödeninceye kadar alakonur.

Mındresku, yasaların kendisine verdiği bu hakkı kötüye kullanmazdı. Çok kere suçları "bağışlardı". Kimi kere de küplere binerdi, hele cezayı ver-

mekten en âciz köylülere ait hayvanlara, bazı esrarlı el koymalar halinde. O zaman bu biçareler için bir çocuk gönderip Minka Abla'nın boyar'a gidip af dilemesini rica etmekten başka çare kalmazdı. Bu şekilde suçlar hep bağışlanırdı. Dere-Ağzı'nda herkes bilirdi ki, genç kızın yoksul köylüler için altın bir kalbi vardı. Zaten onun ailesi de bu köylülerdendi.

Bu sefer Mındresku doğrudan doğruya ona sataşmıştı. Çok sevdiği noaten'ini elinden almıştı. Gerçekten şüpheye yer yoktu: Tay "konakta" idi.

Acısına aldırmıyarak delikanlı, arkadaşına dedi ki:

— Demek gene o itin yanına gideceksin?..

Kız, onun yüzünü okşadı, gözleri parlıyarak:

— Çaresiz, dostum, dedi.

— Senin için hiç önemi yok mu bunun Minka? Sen üzülmüyor musun?

— Sana kaç kere söyledim: Akıntıya kürek çekmekte yarar yok. Olanı kabul edelim. Biliyorsun ki ölümlük seninim, ama kaderimiz başkalarının elinde.

Minka iki tayı ile birlikte baba evine dönerken güneş hayli yükselmişti.

MİNKA ABLA'NIN GÜNAHI

Noaten serüvenininden bir hafta sonra, Minka'nın babası Vadinoy'un evinde bir aile meclisi kuruldu.

Dere-Ağzı'nda pek kalabalık olan Vadinoy'lar hep yoksulluk ve onurlariyle ün almıştılardı. Derebeylikleri devam ettiren memleket nizamının yarı kölelik halinde yaşattığı bütün civar köylüleri gibi yoksul olmayı kabul ederlerdi. Ama yoksulluklarının bir "günahla" lekelenmesine razı olmazlardı.

Minka ile Zamfir'in babası Alekse Vadinoy, kızkardeşi Katerina'ya :

— Bu günaha bir son vereceğim, diyordu.

Kadın yarım saattenberi onu dinliyor ve bir duvar gibi susuyordu.

Susuşunun nedeni vardı.

Ağabeyisi Alekse'den otuz yaş küçük olan Katerina da vaktiyle Minka'nınkinden çok daha ağır

bir "günah" işlemişti. Ergenlik çağında köyden ayrılarak Bükreş'e gitmiş, terzi olmuş, sonra on dokuz yaşındayken çok sevdiği "gayrî meşru" bir çocuğun anası olmuştur. Bu çocuğa, ve yirmi dokuz yaşında olmasına karşın, ailede nüfuz sahibi idiyse, bunu seciyesinin sağlamlığına, bağımsızlığına borçluydu. Bununla beraber, Katerina, Alekse babanın ne diye bu işi ondan sorduğuna akıl erdiremiyordu.

Ağabeyisi onun güç durumda kaldığını anladı ve bir mazeret bulmaya çalıştı.

— Evet, Katerina biliyorum: sen de "günah" işledin, ama bizim yanımızda değil! Orada, büyük şehirlerde sen keyfinin istediği gibi yaşadın. Burada, kimse senin hayatınla ilgilenmedi, kimse bir şey bilmedi. Sen artık Dere-Ağzı için mevcut değilsin.

Genç kadın sakin ve güçlü bir tavırla doğruldu:

— Demek senin "günah" dediğin şeyi Dere-Ağzı öğretti diye günah oluyor, öyle mi? Bu köylü saçmalarını dinletmek için mi beni İbrail'den getirttin? — Hadi, hadi, nene Alekse... Bırak Minka gönlünün seçtiği adamla yaşasın, hattâ canı isterse boyar'a da yüz versin. İster Bükreş'te, ister burada, biz neysek oyuz.

Vadinoy ana, ne evet, ne hayır demeye cesaret edemiyerek başını salladı, kocası masayı yumrukladı :

— Asla! Ya Sima ile evlenir, yada onu evimden kovarım!

Katerina sordu :

— Sima mı? O da kim?

— Dul bir adam. Öğleden sonra göreceksin. Pek gösterişli değil ama, mert adamdır, hem de İbrail'in zenginlerinden. Daha geçen yıldanberi benden Minka'yı istiyor, hem de *olduğu* gibi kabulüm, diyor. Ya onunla evlenir, ya da buradan defolup gider!

★

Katerina'nın oğlu Tudorel, annesiyle birlikte köyde yirmi dört saat geçirmeye geldiğinden memnundu. Şehirden hiç hoşlanmazdı, ve her yıl büyük tatilde iki ay geçirdiği için yakından bildiği Dere-Ağzı'nı son derece severdi. Zamfir'le yaşıttı. İki çocuk pek sevişirlerdi. Bu sefer de fırsattan faydalanarak, en hoşlandıkları eğlence olan yer örümceği avına gittiler.

Yüzükoyun uzandıkları yerde arasıra başları birbirine değerdi, deliğe bir beyaz ipliğe asılı balmumunu sarkıtırlardı. Sonra, uzun zaman beklemek gerekirdi. Çok kere, örümcek, tam deliğinden

dışarı çıkaracakları sırada, ellerinden kaçardı. Sırtlarını güneşe vermiş, burunları toprağı koklayarak, sabırla yeniden beklemeğe başlarlardı.

Etrafları bir sonbahar çölüydü. Ne leylek, ne kırlangıç vardı. İnsanın ve hayvanların boşalttığı toprak, artık yalnız yorgunluk, uyku ihtiyacı ifade ederdi. Ötede-beride otlayan birkaç koyun onun canını yakıyor gibiydiler. Güneşe karşı kayıtsızdı.

Tudorel sordu:

— Ya sizde ne var ne yok? İşler yolunda mı? Minka Abla şimdi evlenmiş olmalı değil mi?

Zamfir, böğrüne bir kırbaç yemiş gibi yerinde bir hopladı. Bir an nefesi kesildi. Avına devam ederek, yüzü toprağa yaslanmış, mırıldandı:

— Abla "günah işledi".

Bu sefer de Tudorel yerinden hopladı. Bir genç kız hakkında bu söz, çirkin bir şey ifade ediyordu.

— Minka Abla günah işledi ha! diye haykırdı.

— Öyle diyorlar...

— Demek emin değiller. İtiraf etmedi mi?

— Babam itiraf ettirmek için onu sık sık döver, ama neyi itiraf edecek ki?

Gerçekten Tudorel düşündü de bu itirafın neden ibaret olacağına akıl erdiremediğini anladı.

— Ya sen; günahı neymiş, biliyor musun?

Zamfir avı bıraktı, sırtüstü döndü ve elleriyle yüzünü kapadı:

— Hiç canım! diye üzüntüyle inledi. Ablanın Andrey babanın oğlu Minku'yu sevdiğini, onun da Ablayı sevdiğini bilyorum, yani; sazı hep birlikte biçmenin yolunu bulduklarını herkes gibi ben de görüyordum. Günah işlemek bu mudur?

İster "bu", ister başka bir şey olsun, sonuç aynıydı: Bir başkası Minka Ablanın kalbini ondan çalmıştı.

— Demek artık seni "biçme"ye götürmüyor? Demek artık seni sevmiyor?

— Yok, beni sever ve oraya götürür, ama göreceksin ki eskisi gibi değildir. *O çok değişti.*

Bunu söylerken yüzü hâlâ avuçlarından olan Zamfir hıçkırıklarını tutamadı. Tudorel kendisini teselli için dedi ki:

— Ne yaparsın, genç kızlar ergeç evlenirler...

Zamfir kızdı:

— Ama *günah işlemek* evlenmek demek değildir!

— Ya Minku onu istemedi mi?

Zamfir ıslak gözleriyle arkadaşına baktı:

— Neden saçmalıyorsun? Pekâlâ biliyorsun ki, Minku hiçbir şeyi "istemez". Bulduğunu kapar. İşte Ablayı da kaptı.

— Demek, ona kızıyorsun!

Bu soru ötekini hazin hazin gülümsetti:

— Sen bizim Dere-Ağzı'nı büsbütün unutmuşsun. Hiç Minku'ya kızılır mı be! Onu hatırlamıyor musun?

— Hatırlıyorum ama, ne çıkar: Bize kötülük ediyor!

— Seret de taştığı zaman kötülük eder: Ona kızılır mı?

İki yumurcak uzun zaman sessiz durdular, sonra Zamfir devam etti:

— Hem bizim Dere-Ağzı'nda işler büsbütün kötülendi.

— Hangi "işler"? Seret mi?

— Yok. Seret değişmedi. Geliyor, gidiyor, iyilik de ediyor, kötülük de. Yalnız "biçmek" için şimdi bir *rufsat* (1) lâzım.

— Rufsat mı? Ne zamandanberi?

— Şu son iki yıldanberi.

— Bunu da kim çıkardı? Bataklıklar kimsenin malı değildir!

Zamfir bitkin bir ihtiyar gibi iki kat oldu. Eli havada "anlamadım!" der gibi bir işaret çizdi.

— Bataklıklar kimsenin malı değil mi? Bu eskidendi. Bugün bataklıklar *rufsat* için oniki frank verebilenindir. Senin anlıyacağın; artık bizlere ba-

(1) Yani ruhsat (çeviren).

taklık yasak. Biliyorsun ki bataklıksız Dere-Ağzı' nda kimse yaşıyamaz.

Tudorel sordu:

— On iki frank çok para mı tutar?

Gözleri kin dolu Zamfir mırıldandı:

— Bir kundura parası! Ama bizde kundurası olan adam var mı? Ya bu on iki frangı nerden bulacaksın? Köyün dörtte üçünü arasan bu kadar para bulamazsın.

— Öyleyse ne yaptınız?

— Ne mi yaptık? Ne yapacağız: İlkin herkes yine eskisi gibi sazını kesmeye devam etti. Sonra günün birinde kolcu çıkageldi (şimdi hasad için olduğu gibi bataklıklar için de silâhlı bir Türk kolcu var). Kolcu herkesi "konak"a götürdü. Orada boyar bize dedi ki:

— *Rufsat*'sız niçin biçtiniz?

Kimse bir şey anlamamıştı. Bizimkiler her zamankinden daha sersem bir halde bakakaldılar. O zaman boyar ayağını yere vurdu:

— Sağır mısınız? Size soruyorum: Neden *rufsat*'sız siz benim sazlarımı biçtiniz?

— Onun sazları! İşte bizimkiler bundan başka bir şey söylemediler. Bunu usulce söylemişlerdi ama, *çokay* (1) işitti ve kırbacını kaldırarak üstümüze yürüdü:

---

(1) Zorba (çeviren).

— Evet: Benim sazlarımı, ne sandınızdı ya!..

İşte bizi böylece kovdu. Arabalarla hayvanlar orada kaldı.

— Ne zaman on iki frangınızı öderseniz o zaman pılı pırtınızı alırsınız! dedi.

Zamfir derin derin iç çekti.

— Hali vakti yerinde olan on kadar sütçüden başka kimse bu parayı verecek durumda değildi. Bizde paranın da ekmek kadar nadir olduğunu bilirsin. *Mamaliga* ile yaşadığımız gibi, parasız da yaşarız. Bütün didinmemiz boğazımıza ve hayvanların boğazına gider. Şuradan buradan ne zaman elimize beş frank geçse üstümüzü başımızı yapmıya mı, arabayı tamire mi, âletler satın almaya mı, borçları ya da vergileri ödemiye mi harcıyacağımızı, yoksa günün birinde bir inek, bir at, bir domuz almak için bir kenara mı koyacağımızı bilemeyiz.

"O sebepten, *rufsat* için istenen on iki frank karşısında bizimkiler kollarını kavuşturup gözlerini göğe kaldırdılar. Köy bir pazar yerine döndü: Bütün köylüler hep bir araya gelmişlerdi, söyleniyor, küfür ediyorlardı. Hâlâ şaşkınlıktan kurtulamıyorlardı. "Onun sazları! Hey gidi dünya! Bataklıkları da o mu sürdü? O mu ekti? Nasıl olur da "benim sazlarım" der?"

"Üç gün sonra, "konak" halkından namuslu bir adam gizlice gelip hayvanlarımızın açlıktan gebereceklerini haber verdi.

— Gebersinler, dedi bizimkiler, biz de gebereceğiz!

Hayvanlarımıza ne yem, ne de su verildiği haberi Minka Abla'nın yüreğine işledi. Bir köşeye çekilip bizden biri ölmüş gibi ağladı, ağladı. Dördüncü günü kimseye bir şey söylemeden, bayram günüymüş gibi takıp takıştırdı, "konak"a gitti, akşamı, el konan yirmi yedi araba beraberinde geri döndü.

"Bunu nasıl becermişti? Hiç bir zaman kimse bilmedi. Bu olay iki yıl önce olmuştu.

"Bu sefer ucuz kurtulduklarına sevinen köylüler, o günden sonra Abla hakkında dedikodu yapmaktan geri durmadılar, hele kadınlarla delikanlılar. Hattâ bir kadın, ona bir gün dedi ki:

"— Minka, hani biliyor musun, senin gibi güzel bir kızın saz biçmesi yakışık almaz! Sen boyar'ın yanında kalmıya razı olsan, bizim artık ne *rufsat*'a ihtiyacımız kalır, ne de Türk kolcudan korkumuz; senin saz payını da biz biçiveririz.

"Abla cevap vermedi. Ama yine çok ağladı. Her gün biraz daha kederleniyordu, ama birdenbire neşesi yerine geldi. Minku ona askerden döneceğini yazmıştı. Üç yıl hizmetten sonra geri geldi.

Bize karşı iyi davrandı. Başkalarına karşı da. Çünkü gidip Türk kolcuya tüfeğin ne demek olduğunu bildiğini ve ondan korkmadığını söyledi. Bunu kolcu ile birlikte bir şişe tsuyka'yı (1) boşaltırlarken ona söyledi. Kolcu anlamıştı ve biraz yumuşadı.

"Ne de olsa işler eskisi gibi değil. Bataklıklar herkesin ve kimsenin değil. Şimdi saz maz biçmek gerekti mi bunu kaçak olarak yapmak gerek. Kaçak yapmak için de, araba ile kaç saatlik yola gitmek, hayvanların caniyle birlikte kendi canını da çıkarmak gerek, oysa bataklıklar ve ona götüren düzgün yollar şuracıkta, burnumuzun dibinde. Ama, bataklıklarımızın bütün düzgün yollarında bugün bir tüfekli bekçi var, ve onun nerede beklediğini, nereden karşınıza çıkacağını kimse bilmez."

"Bilsen bu, bizim ne tuhafımıza gidiyor. Adeta kimse başını kaldırıp bakmasın diye gökleri tüfekle korumak gibi bir şey."

İbrail'de tahıl ticareti yapan ve büyük bir meyhanesi olan Sima, o gün öğleden sonra şatafatlı ama bayağı iki tekerlekli bir araba içinde geldi.

Otuz beş yaşında bücür bir adamdı. Sıska ve buruşuktu. Ama bir sincap gibi çevik ve saksağan gibi gevezeydi. Sırtına ipek gibi yumuşak bir elbise giymiş ayağına cilâlı kunduralar geçirmişti. Ba-

(1) Erik rakısı (çeviren).

şında, gerçek kara astragandan sivri bir kalpak vardı.

Arabayı avlunun ortasında fiyakayla durdurarak, hovardaca aşağı atladı ve kalpağını düşürdü. Kimse gülmeye cesaret edemedi. Onu almak için yere eğildi ve o zaman Zamfir gibi ucafık bir şey oluverdi. Gösteriş için, muhteşem atının başını okşamaya gittiği zaman; ancak parmaklarının ucuyla ona yetişebildi.

Ayağa kalkmış bir sıçan gibi uzaktan eğilerek ve hayli sevimli olan kırışıklarile gülümseyerek:

— Cümleten merhaba, dedi.

"Cümleten" dediği - kendisini evin kapısında bekleyen - Vadinoy baba ve ana, Katerina hala, Minka ve iki çocuk, Zamfir'le Tudorel'den ibaretti.

Onu servetine ve maksadına lâyık bir itibarla içeri alırlarken Minka âdet üzere ortadan kaybolup mutfakta geleneksel içecekleri hazırlamaya gitti. Taze badanalanmış olan ev, bu olay için süslenmişti. Minka'nın elinden çıkmış olan güzel köy işleri, kilimler, yorganlar, bezler, peşkirler, örtüler, iki büyük odada, hemen her yana serilmişti. Sima, mağrur bir tavırla bunları takdir etmekten geri kalmadı ve dedi ki:

— Bütün bunlardan benim evimde on katını bulacak, daha başkaları da caba!

Ona Vadinoy'lar saygıyla, Katerina ise ustaca gizlenmiş bir şaşkınlıkla bakıyorlardı. Çocuklar emir gereğince, mutfakta idiler. Orda, sevgili Minka Abla'larının yanında Zamfir "bu" adamın kim olduğunu Tudorel'e anlatıyordu.

— Biliyor musun, adı Sima'dır, ama herkes ona ardından *Yerden bitme* der, hani boyunun kısa olmasından kinaye.

Minka, bir sini içinde, reçel kaşıklarını, likör kadehlerini ve kahveleri getirdi. İlkin, talibine, sonra ötekilere ikram etti. Adet üzere kendisi bir şeye dokunmadı. Sonra, gene âdet üzere, tevazula gidip anasının yanında oturmak zorunda kaldı, yüzü zaptedilmiş öfkesinden parıldıyordu. Orada ancak *kendini gösterecek kadar* kalıp sonra çekilmesi gerekiyordu.

Minka gözlerinin içine bakarak:

— Anam ve babamla konuşursunuz, dedi ve siniyi alarak dışarı çıktı.

Sima fırsattan yararlanarak:

— Evet, sıkılmasının sebebini anlıyorum, dedi. *Bir günah işledi.* Ama zararı yok; ben buna aldırmıyorum, onu bu haliyle istiyorum. Hattâ nişan gününü kararlaştırmanızı da rica ediyorum. Acelemin sebebini anlıyorsunuz; hanımı olmayan büyük bir evim var; hububat işleri yüzünden sık sık evde bulunamam; kasadardan en küçük çırağa ka-

dar herkes beni yüzsüzce soyuyor. Buna bir son vermek istiyorum.

"Size söylemiye gerekmez ki benimle daha mutlu olacak; çünkü mutluluk aşk değil rahatlıktır ve bu rahatlıktan siz de tadacaksınız.

"Hadi, Alekse baba, bana elini ver de Minka'nın yakında karım olacağına söz ver!.."

Alekse baba, Sima'nın elini aldı ve kuvvetle sıktı.

— Söz veriyorum, Sima!

Katerina, kimseye farkettirmeden, kardeşine korkunç bir göz attı ve mutfağa koştu:

— Minka! Kaç! Hemen bu gece kaç! Başını alıp git!

Minka, genç halasının boynuna sarıldı ve onu bağrına bastı.

KIZIL JAPSHA

Kızıl Japsha'da, bataklıklar, yeryüzündeki bütün bilinçsiz güçler gibi, insanlar için hem cömert, hem acımasızdır.

Bir yanda Seret, durmadan homurdanır, tehdit eder, yıkar ve yatırır: Onun bütün aşkıyle ve bütün kızgınlığıyle yaladığı yer burasıdır. Kızıl Japsha, onun, önlenmiş tutkusunun en güzel yağını yakmakta devam ettiği tapınaktır. Onun bu barınağına saldırmaya kalkan, önceden mutlak bir ölüme mahkûmdur.

Burada, saz ormanı bir fırça gibi sık ve beş metre boyundadır. Gök, insafsızdır; çevre tehlikelerle doludur. Araba, hayvan içine giremez. İnsan, her yerden geçen bu hayvan, girer ama, hiç olmazsa bütün ömrünce zehirini unutamıyacağı bir sıyrıkla çıkar. Kurt hep oradadır ve sizi parçalamağa hazırdır. Sivrisineğin sokması vücuda ateş salar. Hekimlikte bunca iyilği dokunan sülük bile yüzünüze sıçrar ve gözünüzü kör eder; sivrisinek-

lerle sülükler havada, suda gıvıl gıvıl kaynaşır. Kurtlar, insan kadar güçlük çekerek, sürüler halinde burada kendilerine yol açarlar.

Bu, Kızıl Japsha'nın öldürücü yanıdır. Onun bir de çıldırtıcı yanı vardır.

Tırpan'ınızla muhteşem sazları biçmeye başlıyalı daha yarım saat olmamıştır ki, ilkin kavurucu bir rütubet soluğunuzu keser, beyninizi eritir de partallarınızı üzerinizden sıyırtarak sizi çırılçıplak soydurur. Zararsız su yılanları boynunuza tırmanır, şakacı bir tavırla, bir an oraya sarılır, sonra, kara su sütunları gibi, her yana atılırlar. Bunların teması kuvvetli bir elektrik cereyanından daha can yakıcıdır. Bu sırada, ve daha başlangıçtan itibaren, yapışkan, ince ve bir dokuma gibi sık lifler, ellerinizle yüzünüzün derisini hareketsizleştirir. Bir saat geçmeden gözlerinizi örterler. Eğer o âna kadar bekleyecek olursanız, ne yana kaçacağınızı bilemez, arabanızı ve evinizi bulamaz olursunuz.

Minku'nun babası ihtiyar Andrey Ortopan işte bu Kızıl Japsha'ya çekilmeyi uygun bulmuş, burada bir kulübe çatmış, kendine kazançlı bir iş yaratmıştı.

Andrey baba, ilk gençliğinde papaz olmuştu. Ateşli bir ruhu vardı: Tanrıyı seviyor, insanlara hizmet etmek istiyordu. Ne yazık ki sevdiği yalnız

Tanrı değildi, Tanrının, yarattığı bazı insanların içine doldurduğu *bütün hayatı* seviyordu. Onun için, Andrey babanın insanlara hizmet etmesine ve piskoposunun Tanrısını sevmesine imkân olmadı, o da onu evinden kovdu.

Andrey Ortopan babanın suçu daha papazlığa başladığı tarihlerde çok ağır oldu: Evlenmiş ve papaz olmuşken, karısına ancak bir gece, kısa ortak hayatlarının yalnız ilk gecesinde kocalık etmişti. Sonra, güzel delikanlı olduğu için, kazasını ve vilâyeti kasıp kavurmuştu. Bütün dişi tutku perilerinin ateşli tanrısı olmuştu. Onu aynı ateşle lânetlemişler ve kutsallamışlardı. Sonunda sırtından cübbesini alıp onu iblisine teslim ettiler.

O zaman otuz yaşındaydı, harcanacak hesapsız gücü vardı ve cebinde tek meteliği yoktu. Ortadan kayboldu. Unutulup gitti.

Otuz beş yıl sonra, Dere-Ağzı'nda yaşayan yaşlı kimseler yakışıklı bir ihtiyarın şahsında papaz Andrey Ortopan'ı tanıdılar. Dilenci kılıklı idi, ama şen, halinden memnun, gücü kuvveti yerinde ve düşkünlere yardıma hazırdı. Yalnız değildi. On yedi yaşlarında bir delikanlı yanından ayrılmıyordu. Bu, oğlu Minku idi. Birini ötekinden ayrı görmek kabil değildi.

Bu dönüş bir yaz mevsiminde olmuştu. Gene evsiz barksız olan baba ile oğul, gece nerede bas-

tırırsa orada yatıyor, her tarafta dolaşarak ne iş bulursa yapıyor, yalnız sebzeyle yaşıyor ve kimseye zararları dokunmuyordu, tam tersine. Maceralarını öğrenmeye çalıştılar. Ağızlarından ancak önemsiz şeyler alabildiler, oğlu bir şey bilecek kadar yaşlı değildi, baba ise, içtenlik gösterişine karşın, köyün merakına suskusununun duvarını çekmesini bilirdi. En sonra buna aldırış etmez oldular.

Ama, ertesi yılın bir günü, köylüler gördüler ki en güzel hasırlar, en güzel sepetler, Kızıl Japsha'dan çıkıyordu. Minku, bunları sırtında İbrail pazarına götürüyordu. Kabil miydi? Çünkü Kızıl Japsha'da yaşamak cehennemde oturmak demekti!

Gene de...

★

Suların ortalama düzeyinden az yukarıda bir tümsek üstünde, Andrey baba birkaç bin saz demeti biriktirmişti. Bunları balçıkla birbirine yapıştırdı. Böylece kulübesi ve avlusu bir metreden fazla yükselmiş oldu; ama bu onu, su basmalarından korumaya yetmezdi. Onun için burayı çok geniş ve iki metre yüksekliğinde bir duvarla örttü, bu, toprakla iki sıra söğüt dallarından yapılmış gerçek bir kale duvarıydı. Suyu bol bulan söğüt

her yandan fışkırdı, ve kökleriyle duvarı perçinledi.

— Aslanım Seret, şimdi gel de seni göreyim!

Seret, elbette geldi, ama herhalde Andrey Ortopan babaya bir şey yapamadı; çünkü onu hâlâ, Kızıl Japsha'sındaki kalesinde sağlam demirlemiş, görüyoruz.

Her bakımdan kendisine yardım eden oğlundan başka, Andrey, babanın, yanında, bir köpekle iki kedi dışında yaratık yoktur. Her köylü evinde bulunan kümes hayvanlarından, domuz inek, beygir gibi hayvanlardan onda eser görülmez. Bitişik iki odadan ibaret kulübe yalnız çamurlu sazdan yapılmıştır. Bunların birinde, efendisi gibi gösterişli bir tezgâh vardır, hasırlarla sepetleri örmeye yarayan bir tezgâh. Ötekinde, çıplak tahtalardan bir yatak ve bizim *soba* dediğimiz bir toprak ocak. Her yanda düzen ve temizlik. Her şey burada kaba, sert ve riyazet hayatına yaraşıklıdır. Duvarlar kireçle badanalıdır. Pek az eşya vardır: bir masa, iki iskemle, üç arkalıksız sandalye, küçük bir içme suyu fıçısı, birkaç tabak, tahta kaşık ve iki tencere, biri polenta, öteki çorba için bir *ploska* ve bir çifte duvara asılıdır. Bir köşede kapalı bir sandıkta mısır unu durur, onun yanında da, başka bir sandıkta münzevî adamın elbise ve çamaşırları vardır.

Çalışma odasında, güzel saz demetleri duvarlarda asılıdır. Bunlar, *çıkrık*'la bükülecek ve hasır örmeye yarayacaktır. Güzel bir sarı renkle parıldarlar. Bunlara dokunmak bir zevktir. Bunları bükmek, elleri uyuşturur. Etrafa hoş bir taze saman kokusu yayarlar.

Tavanda açılmış bir delikten tavan arasına çıkılır, burası, dama kadar, hasırlar, irili ufaklı sepetlerle doludur.

Küçük bir yer tutan bu sakin mesken sık, geçilmez bir sıra halinde gerçek bir söğüt ormanıyla çevrilidir. Avlu duvarı boyunca bitmiş olan bu ağaçlar sulara karşı aşılmaz bir doğal savunma yaratır. Bir dev işidir bu.

Buraya girmek için dik bir yamaç tırmanılır, bu yamaç, üzerinde canlı duvarın yükseldiği mesken zemini düzeyinde durur. Bir insan gövdesinden daha geniş olmayan kapatılması kolay bir aralık, bu duvarda, kapısı olmayan ve pek rahat geçilmeyen bir geçit işi görür. Avluya bakan küçük bir pencerenin iç çerçevesini heybetli bir ihtiyar erkek başı doldurur; kıllı, yer yer çatlamış ve kırçıl koca bir sakalla çevrelenmiş yağız bir yüz; güçlü ve tatlı bakışlı iki göz «*Allah seni korusun!*» der gibi yüzünüze dikilir.

Andrey daha pek iri kıyımdır, kendisini herkesin gözlerinden saklayan sazlar gibi dimdiktir. Saç-

ları, bizim eski Ortodoks papazları gibi başın arkasında bir topuz halinde toplanmıştır. Hareketlerinden esnek ve güçlü olduğu tahmin olunan vücudu enseden topuğa gadar boz rengi kaba kumaştan bir cübbeye bürülüdür. Ayaklarında ham deriden çarıklar vardır. Tavırları kalendercedir. Sesi bir erkek sesinin bütün perdeleriyle zengindir.

★

Minka'nın geleceği bakımından bu kesin günde, vakit gece yarısına yaklaştığı sıralarda, Andrey baba, oğlunun bir kasırga gibi geldiğini, sağına soluna bakmadan ayakları dibinde soluk soluğa yere kapandığını gördü.

Kolera'nın insanları onar onar biçtiği bir şehirde sokakların manzarası yüreği cinsel kıskançlıkla parçalanan bir tek insanın görüntüsünden daha az acıklıdır. Çünkü ötekilerin acısını dindirmeye ölüm yeter. Berikinin acısını dindirmeye ise ölüm yetmez, çünkü o başka ellerin okşamasına terkettiği sevgilisinin anısını mezara bile götüreceğinden korkar.

Andrey Ortopan hiçbir zaman bu işkenceyi çekmemişti; ama oğlu kendi kanı demekti, onun yardımına koşmak istedi. Buna gücü yetmiyeceğini hissetti. Hattâ bütün çabaları ağzından bir tek söz çıkmasını ya da bir kolunu kaldırmasını sağ-

lamaya yetmedi. Gözleri Minku'nun kıvranan vücuduna muhabbetle dikili, yerinde mıhlanmış kaldı. Oğlunun kendisine bilmediği bu acı ile kıvrandığını ilk defa görüyor değildi: Minka'nın şu ya da bu nedenle boyarın yanında yaptığı her girişimden sonra, uzun üzüntü saatleri Minku'nun içini burkuyordu. Ama onu bu halde gördüğü hiç olmamıştı.

Çocukcağız ihtiyarı kederlendirmek, ona yüreğini dolduran zehirleri açıklamak istemiyordu. Zaten, acısının uçurumunu iskandil etmeğe henüz cesaret edemediğinden, sevgilisinin Minku ile ilişkileri günahlı mı, yoksa yalnız dostça mı olduğunu bilmiyordu. Bununla birlikte, Sima'nın entrikalar çevirmeye başladığı zamandan beri, biri dostunu zorla elinden alacak olursa "kan dökeceğini" söylemişti.

Andrey baba, tam oğlunun başı üzerinde asılı duran tüfeği usulca kaldırdı ve onu gidip evin ardındaki bir saz yığınının içinde sakladı. Şöyle düşündü: Demek, bizim ahbap Alekse kızını Sima'ya satmak istiyor. Tanrının huzurunda bundan sorumlu olacaktır. Ama Tanrının adaletine sıra gelmeden Minku, her ikisine de kendi adaletini uygulayabilir."

Gece, çevrenin vahşiliği, kendi acıları boğazında bir düğüm oldu. Andrey Ortopan dize geldi:

— Tanrım! Tanrım! Neden en âciz kuluna ondan çok güçlülerin bilmedikleri acıları tattırdın? Fakir kulun, yüreğine doldurduğun tutkular için Sana şükrediyor, ama işte hesap günü geldi çattı: Oğlum gazabına uğradı ve ihtiyarlığımı yasa büründü! Mutlaka her şeyi ödemek mi gerekiyor? Neden sanki? Eserinin mânası ne? Mademki insan hayvanlığın üstüne çıktığı ölçüde mutluluğunu insafsız acılarla ödüyor, şu halde bu kadar duygulu olmak neye yarar? Ulu Tanrım! Bu günahlı kulunu bağışla! Oğlumun yüreğini ferahlat!

Hikmetinden sorulmaz Tanrı, Andrey Ortapan'ı bağışladı ve hemen oğlunun yüreğini ferahlattı. Ona sevgilisi Minka'yı gönderdi.

Ortopan dua eder ve köpeği onu şaşkın şaşkın seyrederken, genç kız koltuğu altında bir bohça ile bir gölge gibi içeri girmişti. İhtiyarla arkadaşı hiç bir şeyin farkına varmamışlardı. Andey, köpeği, kurtların geceleyin saldırısına karşı koruyan, ayrıca evi gözetmesini de sağlayan parmaklıklı kafesine koydu, sonra içeri girdi. Hemen gözleri, yerde uzanmış Minku'yu aradı, ama orada yoktu.

Eski papaz sevindi:

— Tanrıya şükürler olsun. Demek kalkmış ve tavan arasına yatmaya çıkmış. Bu bir mucizedir!

Andrey baba lâmbayı söndürdü ve yüreği Tanrıya karşı minnetle dolu olarak kendini yatağa attı.

Ama, az sonra, tavan arasından kulağına gelen fısıltılar üzerine söylendi:

— Ya, demek mucizeyi yaratan Minka imiş. Gene de şükür olsun Tanrıya!

Ve ihtiyar uyudu.

Şafaktan bir saat önce, duvara asılı lâmbanın ışığında, Andrey baba tezgâhı başındaydı. Kolları omuzlarına kadar çıplak, çelikten elleri mekikleri sevgiyle kavrıyor ve gözle görülür bir şekilde yükselen bitkisel dokuma üzerine tarağı hızla indiriyordu. Her vuruştan sonra, olmayan bir tozu silkmek ister gibi, elleri hasırın bütün yeni sathını boydan boya okşuyordu. Sonra parmakları ateşli bir çalışmayla iplerin arasında koşuyor, atkının yumuşak ipliklerini her iki yandan iliştiriyordu.

Andrey Ortopan, hasırını bitirmiş, onu tezgâhtan çıkarmaya hazırlanıyordu ki, şafak pencereyi aydınlatırken, kuru bir havlama kendisini yerinden fırlattı. Kapıya koştu.

Alekse Vadinoy, silâhı omuzunda oradaydı. Yüzü sapsarı kesilmişti.

— Andrey! Bana kızımı ver!

— Alekse! Kızın oğlumundur! Tanrının izni ve kendi rızasiyle!

— Ben, hasırcının oğlu bir damat istemem!

Ortopan, gözleri küçümseme dolu olarak, kollarını göğsünde kavuşturdu:

— Kendine damat olarak bir Mındresku mu istiyorsun yoksa? İçinizde bir kişi yoktur ki, boyar'ımızın yerinde olmaya ve onun gibi, hemcinsini diri diri yüzmeye can atmasın! "Hasırcının oğlu!" Zavallı Alekse, sen ki sırtına bir gömlek alacak parası olmayan adamsın!

— Lâfı kes! Kızımı isterim!

— Beni çiğnemeden onu alamıyacaksın!

— Öyleyse, gel!

İki adam tümsekten aşağı indiler ve Seret'e bakan küçük bir düzlükte durdular.

Ortopan sordu:

— Nasıl dövüşeceğiz?

— Eski usulümüzce olsun: İçimizden biri yerde kalıncaya kadar "kıyasıya güreş"...

Hasırcı tamamladı:

— ... Yada Seret'i boylayıncaya kadar!

— Nasıl istersen.

Göbeğe kadar soyundular, üstlerinde yalnız bir donları kalmıştı. Hemen, iki vücut sert bir çarpışmayla birbirine sarıldı.

Yaş farkına karşın eşitti güçleri.

Güreş bir saattenberi durmadan devam ediyordu ki, güneş söğüt ormanının üstüne çıkarak, iki düşmanın tere boğulmuş vücutlarını alevleriyle yıkadı.

Tam aynı anda, düzlüğün alt yanından -biri erkek, öteki dişi- iki ses işitildi:

Şapte gişte potkovite Leleo draga mea
Au plekat şi se mirite Leleo draga mea,

Ortopan'la Vadinoy, ikisi birden boğuşmayı bırakarak Seret kıyısına koştular. Çocukların dere boyunca yürüdüklerini gördüler; yüzleri güneşten tutuşmuş, mutluydular.

Andrey:

— Görüyorsun! dedi. Daha ne istiyorsun?

— Kızımı istiyorum.

İki sevgili onların sesini iştti, ve babalarının bu beklenmedik durumları karşısında yıldırımla vurulmuş gibi durdular. Minku, öfkeyle ileri atılmak istedi. Minka onu sımsıkı tuttu. İki elini omuzlarına koyarak kendisine usulca dedi ki:

— Beni dinle. Kadere karşı bir şey gelmez elimizden. Babamla gidiyorum. Sima ile evleneceğim, ama... *hiç bir zaman onun olmıyacağım.* Onun gözü önünde benim erkeğim sen olacaksın. Böylece, bir gün beni kovar. Kimsenin artık bir diyeceği kalmaz.

Minku başını göğsü üzerine eğdi. Minka onu kuvvetle öptü ve baba evinin yolunu tuttu.

SİMA VE RAHATLIĞI

Sima Karanfil'in İbrail'de *akareturi* (1) si vardı, orada emlâka bu adı verirler; ama emlâk sözü bir Sima'nın İbrail'de sahip olduğu bütün şeyleri *akareturi* kadar ifade etmez.

İlkin Sima'lar ancak bu memleketlerde dünyaya gelirler. Hep "yoksul ve *yerden bitme*" iyi ve ihtiyatlı, cesur ve korkak, yaratıcı ve basbayağı, cömert ve cimri, heyecanlı ve soğuk, kurnaz ve gabi doğarlar. Hep de zengin olurlar. Bazı kere efsaneleri servetlere erişirler. İhtiyatsızlıkla iflâsa sürüklenmek ellerinde değildir, ama sevda yüzünden iflâs ettikleri olur. Çünkü sevda Doğu'da her insan solucanının içinde ışıldayan ve günün birinde volkan olabilen bir kıvılcımdır.

Sima da Minka Abla'ya vuruldu. Zamfir'i taklit ederek ünlü meyhanesinin külhani erkek müşterileri de onu bu adla çağıracaklardır.

---

(1) Akaretler. Romencenin pek çok sözcükleri gibi bu da Türkçedir. (çeviren)

Sima Karamfil, az zamanda servet yapmak için Doğuda baş vurulan o kahramanca usule uyarak, on sekiz yıllık sinsi bir kölelikten sonra, patronunun biricik kızını almıştı; yani, yirmi sekiz yaşına gelinceye kadar, çirkin bir kadınla onun güzel servetine göz koymaktan başka bir şey yapmamıştı. Bunların her ikisine de sahip oldu, ikincisinin kadrini bildi ve birincisi yüzünden az kalsın sıkıntıdan ölüyordu. Ama bütün Sima'ların Tanrısı yardımı yetişti: Üç yıllık korkunç bir karı kocalıktan sonra gereksiz kadın çirkinliği kadar doğal bir ölümle öldü. İşte o zamandır ki, Sima sevmeyi aklına koydu: *"Gömleğinden başka bir şeyi bulunmayan, ama vilâyetin en dilberi olan bir kız arayacağım."*

Bu kızı İbrail'in hemen yakınlarında buldu; hemen, Minka gibi güzel bir genç kızın yanında nasıl bir hiç olduğunu bildiğinden mutluluğun aşk değil, rahatlık olduğuna karar verdi.

Alekse baba bu sözüne inandı ve ona kızını verdi.

Düğün köyde yapıldı. Dört başı mamur bir düğün. İki yüz kişilik yiyecek ve içecek vardı. En iyilerinden altı çingene çalgıcı, davetlileri eğlendirdi. Ama en hoşa giden, geveze köylü kadınlarınca en sabırsızlıkla beklenen eğlenceye -gerdeğin erte-

sinde gelinin yüz akiyle çıktığının herkese gösterilmesi- Sima kesinlikle razı olmadı. Tam gece yarısında, karısını arabasına bindirdi, dizginleri kavradı ve onunla birlikte gizlice ortadan kayboldu. Gerçekten onu "yalnız bir gömleğiyle" götürmüştü.

Onu, kendisi için hazırlatmış olduğu süslü daireye götürdü, ve eline beceriksiz ama yürekten bir öpüş kondurduktan sonra çekildi. Bu, Minka için bir sürpriz oldu ve kendisini duygulandırmaktan geri kalmadı. Yatağında bir süre kendi halini düşündü, ne de olsa, işin belki sandığı kadar felaket olmadığına hükmederek uyudu.

Ertesi gün saat onda, hâlâ kokulu yatağında iken Zamfir gelip kapısında miyavladı:

— Ablacığım... Uyuyor musun? Ben geldim; ne yapacağımı bilmiyorum.

Zamfir, iki ailenin kararlaştırdığı üzere oraya gitmişti. Kardeşi ablasının yanında kalacak, meyhanede hizmet görecek, ve kimbilir, belki de adam olacaktı.

Minka güzel bir ropdöşambra sarındı, kapıyı açtı ve kardeşini candan öptü. Az sonra, yaşlı bir hizmetçi kadın, geniş bir tepsi içinde, "Bayan"a kahvaltısını getirdi. Zamfir daha önce tıka basa karnını doyurmuştu. Ablasına, odaya, eşyalara, kocaman açık bir dolaba serilmiş kadın çamaşırla-

rına, elbiselerine bakıyor ve gözlerine inanamıyor gibi görünüyordu. Düşünceli olan Minka kahvaltısını ederken, ona, dalgın bir tavırla gülümsüyordu. Sonra kardeşine sordu:

— O nerde?

Zamfir bir çırpıda söyledi:

— Avluda, üstü başı toz içinde!

Gözü dalmış olan genç kız anlamamış göründü. Çocuk açıkladı.

— Bizimkinin on katı bu avlu, hem de tahıl arabalariyle dolu. Nenika Sima, arabalar boşaltılırken durmadan birinden ötekine koşuyor. Ellerini buğday yığınlarına daldırıyor, yokluyor, kokluyor ve zahireyi ölçen adamlara bir düzüye haykırıyor: Kile hiçbir zaman yeterince dolmuyormuş gibi geliyor ona.

— Ya meyhane? Nasıl bir şey?

— Bir kilise gibi büyük, sıralarını bekleyen, yiyip içen köylülerle dolu.

— Güzel. Hadi oynamaya git. Bugünlük yapacak başka işin yok.

Çocuk, biraz ürkmüş olarak, gitti. Minka sırtına mütevazi bir elbise geçirerek avluya bakan camlı dehlize çıktı, burada, saydam perdelerin ardında rahat bir koltuğa yerleşti.

Sima artık avluda değildi. Arabalar birer birer gidiyordu. Minka kocasına zahirelerini satmış olan

köylülerin yüzlerini gözden geçiriyor ve bu yüzlerde, pek iyi tanıdığı kimi külhanî kimi yabani bir tevekkül okuyordu. Ama çoğu sarhoştular ve hayli hoşnut görünüyorlardı.

Sonra Sima'nın akaretlerinin değerini bir hesapladı. Şüphesiz, bu büyük bir servetti, ama büyük bir servet ne demektir?

Kendi kendine:

— "Bu pek kalpsizce bir şey", diyordu. "Bu servet yalnız bir adamla ailesi için. Peki sonra? Başkalarını ne diye ilgilendiriyor?"

Minka kocasının kalbini veya daha doğrusu rahatlığının gerçek yüzünü araştırmaya koyuldu. Ama kimselerin neden ondan pek övgüyle söz ettiklerini bilmek istiyordu; serveti nasıl oluyor da başkalarını ısıtıyordu.

Bunu öğrenmek için, epey beklemesi gerekecekti. Ama bir ay sonunda - bütün bu sürede bu meçhul âleme ancak kısa ziyaretlerde bulunmuştu, - Şarkta, her fakir kimsenin masal Sima'larında bulmağa aç olduğu şeyi buldu.

★

Sıkı bir cimrilik yanında cılız bir ömür süren ihtiyatlı ve iyicil bir cömertlik.

Halk düş gücünün yarattığı bir mimarî, İbrail'in yarısını, benzersiz ve duygusal bir plâna göre

inşa ettirmiştir. Şehrin göbeğini kuşatan tamamiyle eğri ve hayli uzun on sokak ve bulvar, iki katlı binalardan hemen tamamiyle yoksundur. Uzun uzun yürüdüğünüz halde hep tek katlı yapılara rastlarsınız. Bütün mülkler birer şerit halindedir. Her birinin avlusu ve bahçesi vardır, ve bunlar mülk yüz ölçümünün yarısını teşkil eder. Avluya müvazi olan öteki yarısında ise hep bir dizide olan meskenler vardır ve bunlar şöyle sıralanmıştır; öteki daireler, bir trenin vagonları gibi, avlunun sonuna kadar birbiri ardınca, ama rahatlık ve boyutları gitgide azalarak dizilir. Böylece buralarda her keseye göre mesken bulunur. İbrail'de, kenar mahalleler fiyatına bir bulvarda oturulabilir.

İşte Sima Karamfil'in Karol bulvarında olan evi de bu kuralın dışına çıkmıyordu. Üstelik, birinci sınıf kiracılarla en sefil baldırı çıplakları burun buruna yaşatan âdeti aşırı bir dereceye vardırıyordu.

Birleştirilmiş iki hisseden alıştığı için Sima'nın arsası dört köşeydi, bunun bir köşesinde, biri bulvara, öteki oldukça önemli bir sokağa bakan bölümde otururdu, pek gözde olan köşedeyse büyük *meyhane - lokanta - bakkal* dükkânı bulunurdu. Bulvara bakan dairelerde hali vakti yerinde kimselere kiralanmıştı.

Bu dört köşenin üçüncü köşesinde geniş am-

barlar vardı, dördüncü köşesinde ise yarısı toprağa gömülü rutubetli kulübelerden oluşan iğrenç kalabalık yaşardı, burada, gece gündüz bir insan sefaleti kaynaşırdı: limanın kömürlerini boşaltan Türk ve Ermeni hamallar ki, pis semerleri gibi kapkara, beş altısı bir arada yatan bekârlardır; sonra Romanyalı yada Bulgar odun biçiciler, ki kalabalık birer aile babasıdırlar, gezgin gaz satıcıları, işçiler ve başkaları.

Avlunun büyük kapısı hiç kapanmazdı; Sima Karamfil'in yapısı tam anlamıyle bir handı. Onun bir adamı gece nöbet bekler, sığınmak ve dinlenmek isteyen, arabalı arabasız, her yolcuyu içeri alır, her zaman insanlara ve hayvanlara hizmet etmeye hazır bulunurdu.

Pek geniş olan avlu, her zaman, tahıl taneleriyle karışık kalın bir tabaka samanla, öküz ve atların sidiğiyle meydana gelmiş tezek ve çamurla örtülü bulunurdu. Sima'ya ait birçok domuzlar ve kümes hayvanları, yalnızca bu pislikleri eşelemek yolu ile beslenir ve büyürlerdi.

Hiçbir dairede aptesane yoktu. İstisnasız bütün kiracılar, kulübelerle ambarlar arasında bulunan kireçle badanalı, çevreye öğürtücü kokular yayan üç helâya varmak için bu sidikli avludan geçmek, topuğa kadar bunun içine batmak zorundaydılar.

Çok kere, hali vakti yerinde olan kiracıları Sima'ya derlerdi ki:

— Bay Karamfil! Güzel binalarınız yanında bu tahtakurusu ve hastalık yatağının anlamı ne? Bir hamlede hepsini silip süpürüp yerlerine mükemmel binalar inşa ettirecek kadar zenginsiniz.

Sima o zaman sivri sakalını sıvazlayarak cevap verirdi:

— Kendi işinize bakın siz.

— Ama düşünün: Bu sefillerin çoğu yıllardır size kiralarını ödemiyorlar...

— Bir girip çıkan var mı size?

— Hem, doğrusu, bu iğrenç komşular hiç de hoşumuza gitmiyor!..

— Öyleyse başka yere taşının!.

Anlaşılır şey değildi.

★

Minka anladı.

Zaman zaman hareketsiz ve ateşli, sessiz ve geveze, ama hep sade, tabiî olan Minka bu çeşitli çevrenin içinde, suda yüzen balığın kolaylığıyla dolaşıyordu. Gelişinden on beş gün geçmeden, ne pis kulübe, ne de kokulu helâ kaldı. Bir sürü badanacıların yardımiyle, insanlar da dahil olduğu halde kulübelerin barındırdığı bütün insan sefale-

tini, karma karışık avluya boşalttı, yıkattı, temizletti, badanalattı. Helâları boşalttırdıktan sonra bol fenol döktürdü. Avlu baştan başa kazındı, ve çakılla örtüldü.

Herkes ona hayran oldu. Sima uğraşmasına bakıyor ve ona diyordu ki:

— Şu senin yaptığını herkes paskalyada yapar. Ama bizde bu temizlik devam etmez, çünkü pislik bu adamların iliğine işlemiştir. Sen de bunu anlıyacaksın.

Minka, on hafta geçmeden kocasına hak verdi: Avlu, kulübeler, helâlar her zamanki görüntülerini almışlardı. Bir mezbele. Sanki hiçbir şey yapılmamış gibiydi.

Bunun üzerine insafsız ve kurtarıcı bir kış gelip her şeyi uyuşturdu.

Minka bile bir nevi uyuşukluğa tutuldu, bir ay yüzünü gören olmadı. Odasından çıkmıyor, dalgın, sessiz duruyor, pek az şey yiyor ve çarçabuk eriyordu. Köyünü, Dere-Ağzı'nı, hattâ orada geçirdiği zahmetli hayatı düşünerek üzülüyordu. Bir gün, kocasından, gitmek için izin istedi.

Sima büyük bir korkuya kapıldı, ama pratik bir adam olduğundan tehlikeyi önledi. Hemen gidip, Katerina'yı - Minka'nın arkadaşı ve genç halası olan kadın - çocuğunu ve bütün eşyasını iki arabaya doldurduğu gibi hepsini karısının dairesi-

ne yerleştirdi. Minka sevinçten çılgına döndü. Hayatı pek neşeli olmıyan Katerina da, bağımsızlığına düşkün olmasına karşın, hoşnut kaldı. İki çocuk, Zamfir'le Tudorel, buluşunca, çocukça sevinçleriyle onları seven iki kadının etrafında bir aile havası yarattılar. Sima, bir süre, bunun semeresini gördü.

★

Sima Karamfil'in *meyhane-lokanta-bakkal*'ı âdeta bir fabrikaydı. Gece gündüz içi müşteri dolu olan dükkân, yirmi dört saatte ancak üç saat, sabahın birinden dördüne kadar kapanırdı. Bu fabrikanın üç bölüğü açık kemerlerle birbirine bitişirdi. Meyhane, bir kraliçe gibi tam ortada oluşuyor ve sokakla bulvarın köşesine düşüyordu. Lokanta ile bakkal iki yandaydı. Meyhanenin ortasında bulunan tezgâhtan, göz her yanı birden kavrardı.

Bu gözün Sima olduğunu sananlar bulunacak.

Hayır! Eskiden oydu. Sonra, Doğuda bütün Sima'larımızın hayat ve servetine hükmeden yasaya uygun olarak, işi *tezgâhtar*'ına bırakmıştı. Mutemedi olan bu çok nüfuzlu adam ki ona hizmet ederken bir yandan da kendisini soyacak ve günün birinde o da bir Sima veya başka bir şey olacaktı.

Mal sahibi buraya pek seyrek, maksatsız ve gereksiz ziyaretler yapardı. Şafaktan gece geç vakitlere kadar burasından başka, her yana yetişirdi: Tahıl pazarında sıçan gibi duyarlı burnu her köylü arabasına sokulur; aynı ürünlerin açık havada ya da şehir meydanındaki kahvelerde yapılan borsasında, mütevazı, silik, açıkgöz bir tavırla Sima, malını kârla satmasını bilirdi; merkezdeki büyük kahvede kârlı işlerin kokusunu alır ve bunları kulaklarına fısıldadığı adamlar, kendisinden çekinmediklerinden, aynı şeyi yüksek sesle ve yüzüne karşı tartışırlardı; tahılın yüklenip boşalması sıralarında gözü br saniye bile kileden ya da kile silgisinden ayrılmazdı; gümrükte Doğudan gelen çeşitli mallarının çıkarılmasında hazır bulunmayı asla kaçırmazdı; sonbaharda, haftalar boyunca *podgori*'lerimizi dolaşarak, pek büyük olan şarap ve rakı ihtiyacını götürü pazarlıkla toptan sağlar ve gerçek bir lâbirent olan bodrumuna en nefis şaraplar, en halis rakılar istif edilirdi.

Karısı onu ancak zaman zaman, o da pis, çamurlu, tozlu, üstü başı perişan, yüzü tanılmaz bir halde, düşünceli, dalgın görürdü. Yemeklerini; ayakta, bir elinde bir kızarmış balık, ötekinde bir dilim ekmek, önünde bir bardak şarap, tezgâh başında yer, bu sırada *tezgâhtarı* karşısında hazırol

vaziyetinde dururdu. Müşterileriyle gevezelik ederken lokmalarını lezzet ve iştahla atıştırırdı.

Çevresinde, bir panayır gürültüsü, fasılasız gidip gelmeler, bağırışmalar, küfürler... Çünkü burası bir halk yeriydi. Meyhanenin boş kaldığı olmazdı. Masalarla arkalıksız iskemleler daima dolu olurdu. Birçok kimseler, ellerinde kadehleriyle ayakta dururlardı. İçkiler yağma giderdi. En çeşitli elbiseler giyinmiş şehirliler ve köylüler, yüzleri şarap ve tutkudan kızarmış, hep bir ağızdan konuşur, bağrışır, el kol sallar, masaları yumruklardı.

Daha sakin olan bakkal kısmı, mallarını aynı derecede rengârenk kılıklı müşterilere satardı. Burada, ilâç ve eczalar dışında, her aranan bulunurdu: Kocaman çuvallar içinde kahve, şeker, pirinç, buğday ve mısır unları, patates, ceviz, keçiboynuzu, fındık, badem, çay, makarna ve şehriye sandıkları; sucuklar, pastırmalar; her nevi zeytin ve zeytin yağı fıçıları; bir yığın mumlar ve tütsüler; ekmek ve odun kısımları; sofra takımları, hırdavat; sonra çeşitli köylü elbise ve ayakkapları; mutfak eşyası, sepetler, süpürgeler, çuvallar, örtüler, damacanalar.

İştiha verici, temiz, ama gösterişsiz bir manzarası olan lokanta kısmında, mutfağın çeşitli yemekleri herkesin gözü önünde serili durur, bir yan-

dan da ocaktan bir alay pirzola ve ağız sulandırıcı kokulariyle duman bulutları fışkırırdı. Ancak istek üzerine peçete verilirdi. Herkes parmaklarını yalar ya da yediği ekmeğin içine kurulardı. Hiç bahşiş verilmezdi. Hiç şikâyet olmazdı.

Bu koca ticarethanede muhasebe ve kontrol namına bir şey yoktu. Tezgâhtar, garsonun bildirmesi üzerine meyhane ile lokantadan gelen bütün paraları toplardı. Bakkalın kendine özgü bir gözcüsü ve kasası vardı. Akşamları gece yarısına doğru, Sima, gidip iki kasada *ne varsa* bir torba içine doldururdu. İşler ister bereketli, ister kesat olsun, bir şey söylemez, bir şey yapmazdı.

Bununla birlikte, işler tıkırında gidiyor, yıl sonunda Sima hep kazançlı çıkıyordu. Yirmi iki adamı da kazanıyorlardı.

Yalnız Minka Abla, çok şey gördükten sonra, kendi kendine soruyordu:

— Bu zengin adamın *rahatlığı* nerde olsa gerek?

Evet, çünkü görmediği şeyler de vardı.

★

Ama işte kış gelmişti. Soğuklar Nisan başına kadar sürdü ve yoksullar için pek insafsız oldu. Çocuklar, ihtiyarlar, hep birlikte aileler soğuktan

ve açlıktan ölmüştü. Yollarda, köylü arabaları, hiçbir zaman görülmemiş derecede kalabalık kurt sürülerinin hücumuna uğradı. Çift öküzlü dört arabayla altı köylüden oluşan bir kafileden yalnız bir çocuk kurtuldu. Saman yüklü bir arabanın üstünden bu çocuk bütün hayvanlarla, ısınmak için onların yanı başında yürüyen köylülerin parçalanmasına tanık olmuştu. Jandarmalar çocuğu, samanlara gömülmüş ve sırtını bir kürkle örtmüş olarak, yarı ölü bir halde buldular.

Yoksulun hayatı, ihtiyaçlarını en zorunlusu olan şu dört maddeye indirmişti: Odun, mısır unu, kibrit ve tuz. Seyrek olarak tütün ve daha seyrek olarak da sabun ve gaz. Sima'nın dükkânına girenlerin dörtte üçü yalnız bu maddeler için geliyorlardı. Bu kalabalığın hemen yarısı ödünç mal istiyordu; ve müşterilerin hayli dolgun bir kısmı da apaçık dileniyordu.

Sima Karamfil'in duygulu ve pratik muhasebesinde bir şüpheli alacaklar bölümü vardı ki yıl iyi ya da kötü geçsin şu kadar parayı "her büyük ticaretin zorunlu kayıbı"na ayırırdı, kendisine yufka yürekli demelerinden korkan Sima bu hesabı böyle adlandırmıştı. Bu hesaba uyulması için mal sahibinin hazır bulunması şart değildi. Sima tarafından konulan bu yasa hükmüne girmiş bir âdet vardı: Dükkânın muhtaç müşterilerine *yardım et-*

mek ve yoksullara *sadaka vermek*. Sızlanmalar, bağırmalara meydan verirdi ama, yine de hep birilerine yardım etmekten, ötekilere sadakaları dağıtılmaktan geri durulmazdı. Böylece, mutemetler, mükemmel bir el yatkınlığıyle bu nazik görevin yerine getirilmesinde bile, patronun yerini tutarlardı.

O kış, bu usulün en sarsılmaz sınırları bile parçalanmıştı. İşi başından aşkın hale gelen tezgâhtar, her gün efendisine ya da Minka Abla'ya koşar, tek başına bu sefalet salgınına karşı gelemiyeceğini anlatırdı. Sima önce ona: "İhtiyatla işe devam etmeyi" tavsiye etti, sonra, iş çığırından çıkınca, bakkal dükkânına gidip yerleşti ve bütün günlerini orada geçirmeğe başladı.

Büyük dinî bayram günleri kilisede görüldüğü neviden yoğun bir halk kitlesi uzun bir dizi teşkil ederdi. Sağlam erkekten hemen hiç eser görülmezdi. İhtiyar adamlar, yaşlı kadınlar, özellikle çocuklar. Çocukların acılarına, utangaç yalvarışlarına yüreğin daha az dayandığını bilen büyükler daha çok onları gönderirlerdi. Sözleri hep aynıydı:

— Babam (ya da anam) daha on santimlik odun (ya da mısır unu) vermenizi rica ediyor...

Bunlar, bir nevi ödünç hesabına sahip olanlardı. Daha başkaları, yaşlı kadınlar dilenirlerdi:

— Bay Sima, açlıktan, soğuktan ölüyoruz! Acıyın! Allah size ahrette sadakanızın on katını versin!.

Bir tabure üstünde oturan Sima, elindeki iki defterde, sonra yüzlerinde herkesin durumunu incelerdi. O zaman içinde, çıkarlariyle iyilik etmek arzusu arasında çetin bir savaşım başlardı. Alnı buruşmuş, dudakları kısılmış, kirpikleri yarı aralık, bulvarı süpüren kar tipisine bakar, sivri sakalını sıvazlardı. Zaman zaman, hemen tuttuğu derin iç çekişleri, göğsünü şişirirdi. Gözleri bazan, anasından yada babasından kalma eski bir kürklü hırkanın içinde bütün vücudu örtülen, yalnız, cılız yüzü dışarıda kalan bir kızcağızın üzerinde dururdu. Bu sıralarda, sessiz kalabalıkta bir dalgalanma olurdu, herkes velinimetinin dikkatini kendi üzerine çekmeğe çalışırdı; ihtiyarlar, sefaletin kavurduğu yüzlerini biraz daha buruşturur, başlarını sallayarak anlaşılmaz bir şeyler mırıldanırlardı. Hepsi yerde sürünen bir eski hırkaya bürünmüş ve gözlerini örten bir kalpağı kafalarına geçirmiş yumurcaklar başlarını kaldırıp hayatlarına hükmeden adama kaygılı, zeki gözlerini dikerlerdi. Çok kere, korkunç bir açlığı ifade eden bir çift göz, şaşkın şaşkın, taze ekmek dağlarına, sucuk kangallarına, peynir yığınlarına dikilirdi.

Sima hepsini tanırdı, çoğunu adlariyle çağırır-

dı. Kimilerinin doğuşuna; kimilerinin ihtiyarlayışına tanık olmuştu. Hiç birinin, ne yaptığı işi, ahlâkını bilirdi. Gözleri önünde duran bu sefalet onun ticaretinin ayrılmaz bir parçasıydı. Kendisini bunlar zengin etmişti.

Bazı bir kadına sorardı:

— Kocan bu yıl iyi çalışmıştı. Bir kenara bir şey koymadı mı?

— Hepsini içti, Bay Sima.

Sima adamın parasını nerede "içtiğini" pekâlâ bilirdi. Bencilliğini yenebilmek için gözlerini bu zavallılardan, her birinin görüntüsüyle doldurması gerekirdi. Sonunda, ağır bir tavırla elini kaldırarak, tezgâhtara dağıtmaya başlamasını işaret ederdi.

O zaman o sefil kalabalığı kaygılı bir ürperiş kaplardı. Her yüreği buran bir düşünce vardı: "Ben de payımı alacak mıyım?"

İtişip kakışma yasaktı ve şiddetle cezalandırılırdı. Sima hareketinin ulviliğini tatmak isterdi, çünkü, onun için sadaka ya da şüpheli alacak, hep bir kapıya çıkardı.

Hep o iskemlesinde oturmuş, hemen hareketsiz bir halde, herkesin sırasını belirterek, oturduğu yere bakmadan, odununu, mısır ununu alacak olanı parmağiyle gösterirdi. Sık sık kalabalığın için-

de kaybolmuş bir çocuğu yanına çağırdığı görülürdü. Onun elini tutardı:

— Bari annenin sağlığı yerinde mi?

— Her gün değil, Bay Sima.

Sözü edilen, hemen daima, çalışan ve bir sürü çocuğu olan dul bir kadın olurdu:

— Ver *buraya* üç kilo ekmekle bir kilo domuz yağı.

Ya da :

— Odunla un payını *buraya* ikile.

Babasının namuslu, çalışkan ve tütün tiryakisi olduğunu bildiği bir çocuk karşısında:

— Buraya iki paket de tütün kat, derdi.

"Ekmek", "domuz yağı", "peynir," "tütün", "zeytin" gibi istisnaî kelimeler duyulunca, bir sürü göz, insanı daha çok acındıran bir hasetle parıldardı.

Birer birer, büyükler ve küçükler, kolları dolu olarak giderlerdi. Sima'nın yanında bir adam, her birinin götürdüğü yiyeceklerin tutarını kaydederdi. Çok kere, Sima'nın hayli hoşuna giden sahneler olurdu: Bir kadın ayaklarına kapanır ve öperdi; bir ihtiyar ellerini alır ve gözyaşlarına boğardı.

Yalnız çocuklar, herkesi besleyip ısıtmaya gücü yeten bu küçücük adama şaşkın şaşkın bakarak, tek söz söylemeden çekilip giderlerdi.

KENDİNE GÖRE ERKEK

Adam oğlu, tıpkı çiçekli bir kırdan geçer gibi, en ağır çileleri atlatıyor.

Nisanın daha ilk güneşli günlerinde, cılız, sıska, üstü başı perişan, boğuk seslerle bağrışan bir çocuk kalabalığının ellerinde uçurtmalar meydana çıktı. Geniş Karol bulvarı yumurcakların en sevdiği eğlence yeriydi. Sokağa bakan kapılardan çoğunun önünde, gevezeliğe susamış kadınlar, ağaçlar üzerindeki yeni tomurcuklarla beraber göründüler. Daha ağırbaşlı olan erkekler gerinerek çıktılar ve mutad meyhanelerine giderek, başlamakta olan iş mevsimine mahsuben "ödünç bir kadeh"i cesaretle istediler. Gülüştüler, şakalar her yanı çınlatıyordu.

Sima'nın mülkünde de aynı hal görülüyordu. Bütün kış sımsıkı kapalı kalmış olan kulübelerin pencereleri, aralıklarına sıvanmış olan nişastaları çatırdayarak açılıyordu. Pencerelerin açıldığı sırada, adamın burnu oraya yakın olmak hoş bir şey

değildi: En bakımsız ahırdan bile bunun kadar teneffüs edilmez bir hava çıkmaz.

Çocukların örneğine uyarak, erkeklerle kadınlar kışlık korkunç inlerinden çıkıyor ve duvarlar boyunca güneşte yatmaya gidiyordular. Konuşma namına, sanki arada hiçbir şey geçmemiş gibi, en bayağı şakalardan başka bir şey işitmiyordu. Yalnız renksiz yüzleri, yiyecek ve sıcak yetersizliği kadar havasızlıktan da ileri gelen uzun acılarına tanıklık ediyordu.

Küçüklü büyüklü hayvanlar da, inekler, atlar, eşekler, köpekler, kediler - sokakta göründüler ve güneşten hisselerini aldılar. Kimileri efendileri tarafından salınmış, kimileri de kendiliklerinden dolaşmaya çıkmıştılar. Sokakları dolduran, gezinen, nefes alan bütün bu hayvanlar İbrail kenar mahallelerinin baharlık özelliklerinden biridir. Kışın, insandan çok, açlıktan gebermişlerdi. Hepsini kaybetmemek için, bir kaçını, sudan ucuz bir fiyatla, mezbahaya verirler. Köpeklerle kedilerse kimsenin umurunda değildi. Bunları bulmak kolaydır nasılsa.

O bahar, görüntü her zamankinden daha hazindi. İneklerle atlar o kadar zayıftılar ki, ayakta duracak halleri yoktu. Uyuşuk ayaklariyle, sendeleyerek birkaç adım atıyor, kuyruklarını kımıl-

datamıyor, bir ağaca sürtünüyorlardı. Çoğu kapının önünde mıhlanmış kalıyordu.

Minka insanlarla hayvanların bu çektiklerinden habersiz değildi ama hiçbir zaman buna karşı elinden bir şey gelmemişti. Köyde nüfuzu bulunmadığından ve sefaletin acısı İbrail'dekinden daha az olduğundan bitkin bir hale düşecek kadar nefsinden feda ediyor ve kendi acıklı halinde haklı bir teselli buluyordu. Kendisi de herkes gibi çile çektiği zaman, hayat ona katlanılır, hem de bazı neşe ile katlanılır bir şey görünüyordu.

İbrail'de iş değişmişti, orada kendini zengin biliyordu.

O korkunç kış sırasında, birçok kez ona kendisinin ve ailesinin neler çektiğini anlatan bir kadın karşısında ses çıkaramamış, sonunda onu kollarında önemsiz bir sadaka ile geri göndermişti : On kilo odun, bir lokma sabun bir, ekmek. Birçok kez de mal depolarına gizlice girmiş, yığınla yiyecek alıp açlara dağıtmıştı: Çok kez, Katerina, Zamfir ve Tudorel'in yardımıyle bunları yoksulların evlerine taşırdı. Ama bir gün Sima işi farketti, kapıya asılan iki kocaman kilit, suçunu tekrarlamak olanağın elinden aldı.

— Deli misin? diyordu kocası! Bu gidişle yakında kendimiz dilenmeğe zorunda kalacağız!

"Yakında!" Evet, bu, onun umurunda değildi,

sonra şimdi biliyordu ki, verdiğinin on katını verse, kocası yine hep o serveti tükenmez adam olarak kalırdı.

Kışın sonlarına doğru, yani gözleri önüne serilen sefaletin en hazin safhasında, üç müessesenin - meyhane, bakkal, lokanta - idaresini eline aldı. Oraya herkesten önce gelip herkesten sonra çıkıyordu. Bu tam Sima'nın şehirdeki işleri peşinde dolaşmaya yeniden başladığı sıralara rastlamıştı. Kocası buna ses çıkarmadı, onu yakından gözetledi, inkâr edilmez kabiliyetni görünce, kendisine uyulmasını emretti.

Bu hal, tezgâhtar dahil herkesin canını sıktı. Artık kasa yalnız onun elindeydi. Mal siparişlerini yalnız o verebilecekti. Katerina kalabalığın hücum ettiği saatlerde, ve iki çocuk her zaman kendisine canla başla yardım ediyorlardı.

Her şey birdenbire değişiverdi.

İşlerin biraz tavsamasını fırsat bilerek, dükkânların badanalarını tazeledi. Lokantaya bitişik olan ve gereksiz eşyanın yığıldığı büyük bir oda, yüksek tabaka halkı için güzel bir pastahane haline kondu. Mutfak daha tertipli bir şekle girdi. Servis düzenlendi. Avluda ve lokantaya bitişik altı güzel köşk bir duvar boyunca sıralandı, üzerlerine Baküs'den ilham alan, neşe verici panolar resmedildi.

Sima'nın dükkânlarında böyle değişiklikler görülmüş şey değildi. Komşular, işsiz güçsüzler hayretle bunları seyrediyorlardı. Biri mal sahibi olan iki güzel kadının "Sima Karamfil Meyhanesi"nin yönetimini üzerlerine aldığı ve onu görülmemiş bir neşeyle doldurduğu haberi şehrin göbeğine kadar yayılmıştı.

Bir meyhaneci kadının neşesi eski Romanya'da meyhanenin iyi işlemesine ne kadar hizmet ederse kocanın çıkarlarına da o kadar aykırı düşerdi. Ama, bu daha çok kadının güzelliğine ve çirkinliğine bağlıydı, çünkü halk türküsü der ki:

Şarap güzel, ölçü büyük
(Vinu-i bun, okaua-i mare).
Meyhaneci kadın müthiş çirkin
(Krısmaritsa-i sluta tare!)
Yiğitler attan inmeden içerler.
(Beau flakaii de-a kalare).
Şarap kötü, ölçü küçük
(Vinui prost, okaua-i mika),
Meyhaneci kadın çok güzel!
(Krısmaritsa-i frumusika!)
Yiğitler patlayıncaya dek içerler.
(Beau flacaii de se strika)

Eskiden böyleydi işte: Sade ve sağlam. Sima'nın meyhanesinde iş başka türlüydü. İki kadının

neşesi maksatlı değildi. Sadece kendilerini ezen bir yalnızlıktan kurtulmak ihtiyacından doğuyordu. "Yiğitler" içmişler ya da içmemişler, Sima kazanmış ya da kazanmamış, umurlarında değildi. Onlarla meyhane arasında bir ilişki yoktu. Bu, Yalnızca, kendilerinden kaçmak için bir araçtan ibaretti.

Kendinden daha âciz olanlara yardım etmek için duyduğu doğal ihtiyaçla ve bunu şimdi daha geniş ölçüde yapacak durumda olduğunu hissettiğinden, Minka bütün kışı bu mistik hayali okşamakla geçirmiş, Minku'yu unutarak kocasının gözlerine kendi cömert hayat görüşünün güzelliklerini geçirmeğe çalışmıştı. Sima'yı Mındresku'nun yerinde bütün Dere-Ağzına hakim ve bütün haklarına sahip edeceği köylülerin sevgilisi olarak görüyordu. İbrail'deki mağazalar bütün yoksullar için bir selâmet kaynağı olacaktı. Bunda olmayacak bir taraf yoktu.

— Bugünkü kazancının yalnız yüzde biriyle yetinsen, kendini yine zengin sayabilirsin, hem de yılın sekiz ayında yaptığın gibi canını çıkarmaya gerek kalmadan. Eninde sonunda eline geçen nedir, sana hiç de yararı dokunmayan bir servet. Oysa, beni dinlesen, bir gün herkes sana dua edecek!

Gök yerden ne kadar uzaksa, Sima da böyle

bir düşünceden o kadar uzaktı, ama, kurnaz olduğundan, düşünceli bir tavırla sustu, bu da kadına tatlı serabını sürdürmek olanağını verdi. Bu düş onu öyle ateşli bir şekilde sarmıştı ki kocasına âşık oldu. Beriki, zihni hep servetini tehdit eden tehlikede, bu mutluluğu yeterince takdir etmedi. Minka içten ve taşkın bir sevgi gösterdi, hattâ onu sevdi bile, tâ mal deposuna asılan kilitler nasıl bir yanlış anlamaya kurban olduğunu ona öğretinceye kadar.

İşte o zamandır ki gençliğinin, güzelliğinin, tutkusunun Sima'nın kalbinde ne kadar az yer tuttuğunu farketti: "Bana beslediği sevgi kesesinin dizginlerinden ileri gidemiyor" diye düşündü. Katerina'nın kollarına atılarak, haykırdı:

— İşte insan dengi bir erkeğe varmazsa böyle olur!..

★

Mayısın ilk günü, eskiden Romanyada kadeh kadeh *pelin* içilirdi. Bu, içinde pelin yaprakları ıslatıldığı için acılaşmış bir şaraptır. Herkes bunu içer. Ve ancak "kırkıncı kadehe" gelindiği zamandır ki baharın iyi kutlanmış olduğu kanısına varılır. Ama bu, her babayiğidin harcı değildir.

Bununla birlikte o günün arifesinde, birçok de-

likanlılar güzel meyhaneciye dediler ki:

— Minka abla, Yarın masanın altına yuvarlanmadan "kırk kadeh"i haklarsam elinizi öpmeme izin verirmisiniz?

Ellerini öyle severlerdi ki! Hani pek de öyle güzel değildiler ama, vücudunun bütün başka yanlarından çok etrafında cömert gençliğinin taşkınlığını elleriyle yayıyordu. Bu ellerin pek çeşitli olan hünerli hareketleri, dudaklarından çok konuşurdu. Ama konuşmaktan duyduğu içten bir korkuyla sözlerini tasarrufla kullanırdı.

Minka, çocukluğunda, her gördüğünü ve duyduğunu yüksek sesle düşünmekten hoşlanırdı. Haşin bir adam olan babası, hep elinin tersiyle ağzına vururdu. Hattâ bayram günleri bile, sofrada, her Hıristiyanın daha iyi yürekli, daha müsmahalı olmaya çalıştığı sıralarda Alekse baba en küçük ağız kalabalığını affetmezdi. Bir hiç yüzünden, elinin tersiyle indirdiği bir tokat karısının ya da çocuklarının ağzından kan getirirdi. Bu hareketinin sebebini izaha hiç gerek görmezdi. Böylece korkutulan Minka daha çocukluğundan beri sözünü yarım bırakmaya, sıcak, kişisel ve ateşli düşüncelerini içinde hapsetmeye alışmıştı. Ama cömert ruhu böyle sesinin kısılmasına, bir türlü alışamadı. Meramını anlatmak için olanakları sonsuz olduğundan, kollariyle ellerini gürültüyle konuştur-

maya başladı ve imansız bir sertliğin sözle ifadesini hayvanca menettiği inceliği, renkliliği, hattâ şiddeti onlarla anlatmanın yolunu buldu. Bir iki söz, haykırış, gözlerin bir ifadesi, bazan da yüzünün bir kırışığı kollarının, ellerinin ve parmaklarının en küçük bir hareketine eklenince, Minka Abla herkesin pek iyi anladığı zarif bir yarı dilsiz oldu.

Aynı duyguyu ifade etmek için türlü usulleri vardı. Hepsini birden ifade için, yani: Kişiliğinin bütününü canlandırmak için, araçları sınırsızdı, çünkü durmadan kendiliğinden yenilenirlerdi. Bununla birlikte, bir kısmı artık âdet hale gelmişti ve konuşmasına ancak umulmadık bir tarzda karışırlardı.

Karşısındakine, her ikisi için acıklı bir sessizlik emretmek amaciyle birdenbire susar, yüzünü yana çevirir, rüzgâra kapılmış gibi elini hızla kaldırır, sonra bir tüy gibi ağır ağır indirirdi. Ayakta bulunuyorsa, kolu, vücudu boyunca dimdik ve ağır ağır inerdi. Bir masada oturuyorsa eli onun üstüne konar ve bir bitkinlik ifade ederdi.

Kendisini yakından ilgilendiren sevinçli bir haberi, söyliyenin yüzüne bakarak, kirpiklerini indirip dudaklarını ısıran ama dudaklarının gizlemediği bir gülümseme ile karşılar, aynı zaman-

da kollarını geniş açarak kendi omuzlarını sevgiyle kucaklardı. Orada, parmakları, bir kedi pençesi gibi, uzun zaman kumaşı buruştururdu. Bazan, bununla birlikte gövdesini hafifçe salladığı olurdu.

Tutkulu bir şaşkınlık başını arkaya eğdirir ve kumral kirpikli mavi gözlerini aşırı açtırırdı, bu sırada dudakları somurtur gibi olur ve kolları, ileri doğru uzanırken eller dua edecersine birleşir, bilekleri vidaları gevşeyip sıkışan bir makine parçası gibi sallantılı bir hareket alırdı.

İster ateşli, ister sakin olsun, bir tartışmada, başlıca ifade âletleri hep sözden önce harekete gelir. Sözün devamınca ona eşlik eder, söz kesildikten sonra, tek başına, ince anlamlar anlatırdı.

Bütün bunlar doğal, içten gelmeydi.

Minka Abla'nın yakın dostları ve akrabaları böylece, dudaklarından çıkanlara önem vermiyerek, yalnız, sevgi ya da tutkuyla sevdikleri ellerine dikkat eder olmuşlardı.

★

Bahar bayramı şafakla birlikte başladı. Soluk alevden bir gül gibi açılarak, dakikadan dakikaya tutuşan ve körletici bir ışık sağlayanı altında sönen bir şafak.

Gün ağarırken, Minka Abla ile Katerina dairelerinden çıktılar. Kıpkızıl birer eteklikle, geniş dantelâları kolalı beyaz birer gömlek giymişlerdi. Ayaklarında nakışlı terlikler vardı. Başları kırmızı birer çevreyle sarılmıştı. Elele vererek, önce gidip Karol bulvarında taze havayı ciğerlerine doldurdular, gezintiyi Tuna'nın üstüne kadar götürdüler ve onu:

— İkindiyin, senin söğütlüğündeyiz, diye selâmladılar!..

Sonra geri dönerek meyhaneyi açtılar. Onlara ilk katılan Zamfir oldu. Minka Abla onu "6 numara" *pelin* şarabından bir litre almaya gönderdi, ıskaranın ateşini yaktırdı, sonra bir okka güzel feleyki (1) getirmesi için kasaba yolladı. Dükkânın eşiğinden haykırdı:

— Benim için olduğunu söyle!

Sağ kolu havada, düşüncesini tamamlayan geniş bir rehavetli işaret çizdi: "Ama kasap işin içyüzünü anlayıp hakkımda kötü şeyler düşünecekmiş, varsın düşünsün!"

Gerçekten kasap işin içyüzünü anlamıştı. Zamfir soluk soluğa dükkâna dönünce anlattı:

— Nenea Lake ellerini kaldırıp dedi ki: "Vay! Demek Minka Abla bahar bayramını kutlamaya başladı? Bravo!"

---

(1) Kaburga üstünden et dilimleri. (çeviren)

Minka mahzun bir tavırla:

— Evet, Zamfirika! dedi. Başlıyoruz. Hattâ kışın acısını çıkarmak için, öğleden sonra söğütlüğe gideceğiz.

Pişmekte olan *fleyki*'ların çıkardığı nefis kokular burunları okşadı ve iştihaları körükledi: Minka, *fund* denilen iki yuvarlak tahta üstünde bunları dumanlı dumanlı önlerine koydu.

İki kadın, Zamfir'le Tudorel'in yardımiyle, eti iki lokmada yuttular. Dalgın bir tavırla hâlâ kadehleri ellerinde tutuyorlardı ki, işine giden Sima, düşünceli bir tavırla meyhaneden geçti.

Karısı haykırdı :

— Dinle, Simika! Haberin olsun: Bugün bir şeyler olacak!

Sima, aklı başka yerde:

— Ne olacak? dedi.

— Bilmem... Yalnız, şu var ki: Bugün bir Mayıs; kış bitti!

— Pekâlâ, Minkutsa! diye mırıldandı; var eğlen, bir şey demiyorum!..

Çıkıp gitti. Minka, gözleriyle onu izlerken mırıldandı:

— Bir şey desen de ne olacak, a yavrum!

Kadehleri doldurdu, mahzun bir tavırla Katerina ile tokuşturdu:

— Yaşasın bahar bayramı, halacığım! Bu "bizim yedinci bayramımız!"

Katerina halini farketti ve dedi ki:

— Gününü zehir etme!

— Yok, hiç merak etme! Ama, ne de olsa, kendime göre bir erkeğim olmadığına üzülüyorum!

Saat onda, meyhane en neşeli bir kalabalıkla doluydu. Çocuklar kendilerine bir yol açamıyorlardı. Sürahiler, şişeler, testiler, bardaklar, "çatallı yiyecekler", tezgâhla müşteriler arasında gidişte ve gelişte başlar üstünden geçerek elden ele götürülüyordu.

Tzgâhta ayakta duran Minka canla başla çalışıyordu. Bütün kadehler onun sıhhatine kaldırılıyordu. Herkes ondan yalnız kendisine ait bir karşılık bekliyordu. Bütün vücudu, bu sınırsız hayat kitlesine açılmış olan bütün varlığı gerilmişti. İki fener gibi gözleri bazan, uzakta, iki adamın ceplerini tersine çevirerek "son bir litre" içecek paraları olmadığını acı acı seyrettiklerini ve: "Ah, kardeşim, kardeşim!"lerle kucaklaştıklarını, bundan başka söz bulamadıklarını görürdü. Onlara gizlice "Minka Abla'dan bir litre" gönderirdi.

Bu şerefe nail olduklarını gören adamlar, başlarını kaldırır, Minka Ablayı çılgın bir bakışla sü-

zerlerdi. Damarları çatlatacak bir kuvvetle haykırırlardı:

— Minka Abla! Minka Abla!

Kalabalığın, seslerini bastıran gürültüsüne yenilerek, neşeli bir aciz içinde, kendilerine bir çift korkunç tokat indirir, Minka Abla'nın gözleri içine bakarak, ona karşı sevgilerini gösterirlerdi. Genç kadın "yapmayın!" der gibi başını eğerek iki elini göğsüne koyardı.

Yeni açılmış olan pastahane kısmında, teklifsiz müşteriler Sima'yı beklerken, gürültüsüzce içiyorlardı. Sima saat on bire doğru geldi ve kalabalığın kapı geçidini tıkamış olduğunu gördü. Karısı, onun kendisine bir yol açmakta gösterdiği aczi soğuk bir bakışla uzun uzun seyretti. Ansızın, duyduğu tiksintiye yenilerek, gürültüleri bastıran bir sesle haykırdı:

— "Erkeğime!" yol açın. Savulun, "erkeğim!" geçecek.

Bütün gürültüler birden kesildi. Bütün gözler kapıya çevrildi, orada dar bir geçit açılıyor, uzuyor, lokantaya kadar devam ediyor ve geçidin ucunda bir cüce, şaşkın şaşkın, sağı solu selâmlıyordu. Tezfâhta küçümser bakışlarla, insan vücutlarından örülmüş bu geçitten "erkek"inin yürümesini Minka Abla görmek için ayakları ucuna basarak yükselmişti.

O zaman bir erkek kahkahası yükseldi; sonra; bütün meyhane bir kahkaha kesildi. Minka tezgâhtan ayrılarak Sima ile dostlarının yanına gitti.

Bunlar bir düzine kadar vardılar, hepsi de kural olan "kırk kadeh"e hayli yaklaşmışlar, iskarada kızarmış inek memeleriyle koç yumurtaları dilimlerini mideye indiriyorlardı. Bunların arasında sevgilisinin bu bayrama çağırmış olduğu Minku da vardı. Sima onu tanımıyordu. Başka tanıyan da yoktu.

İki eski âşık Kızıl Japsha'daki hareketli geçen geceden beri birbirlerini görmemişlerdi. Baygınlık geçirerek yalnızca el sıkıştılar, sonra, Minka gidip kocasiyle Katerina arasına oturdu. Katerina'nın dostu olan genç bir balıkçı da oradaydı.

Minku zayıflamıştı. Yüzü, bitmek üzere olmıyan bir acının izlerini taşıyordu. Bu acı yüzünün durgunluğunu yumuşatıyor ve asilleştiriyordu. Bütün bu şehirliler arasındaki acemi hali, ancak paskalya ile Noel yortularında giydiği sert elbiselerin verdiği sıkıntı, kendisine hitabedilince mahçupluk göstermesi, bütün bunlar ona, Minka'nın hiç bir zaman görmemiş olduğu akıllı, ince sessiz bir hal vermişti. Bu hal genç kadına o kadar dokundu ki yerinden kalkarak gidip onun yanına oturdu. Minku ürkek gözlerle etrafa bakındı. Min-

ka Abla onun boynuna sarıldı ve bir yanağından öptü.

Bir arkadaşıyla hararetli bir sohbete dalmış olan Sima bir şey görmedi. Ötekiler de pek öyle şaşmadılar. Katerina, arkadaşını ateşli bir bakışla destekledi. O da, sohbetinden ve balıkçılık hikâyelerinden herkesin hoşlandığı balıkçı sevgilisini öptü.

Minku çok kızgındı. Öfkesinden bıyıklarını hırpalamaktan başka bir şey yapamıyor, yüzüne kan hücum ediyordu. Kalkıp gitmek istedi. Minka engel oldu. Bu hal, Minka Abla'ya dostça bir hayranlık duyan ve talihsizliğine acıyan delikanlı müşterileri eğlendiriyordu.

Minka Abla bir dakika dışarı çıktı, bir sürü iskaralarla beş litrelik bir *pelin* testisini peşine takarak geri döndü. Bir anda hepsi silinip süprüldü. İkram olduğu gibi tekrarlandı.

Öğleye doğru hepsi sarhoştular, Sima da herkesten çok fitildi. Hali acınacak şeydi. Acıma yüzünden mi, yoksa başka nedenle mi, kimse anlamadı, Minka, ayağa kalkarak, kocasını, salonun kendi bulunduğu köşesine çağırdı. Herkes alaylı kucaklaşmalar, okşamalarla bir karı koca sevgisi sahnesine tanık olacaklarını sanmıştı.

Hiç de öyle olmadı. Kocasını boynundan yakaladığı gibi göğsüne bastırdı, - ve herkes gördü ki

Sima'nın başı karısının omuzlarına ancak yetişiyordu - sonra, boğuk bir sesle dedi ki:

— Bakın, dostlar: bu benim "erkeğim!" dir.

Ve "onu bana babam verdi" diye eklerken kocasına bir çelme takarak onu bir tahta parçası gibi yere serdi. Hemen sırtına çıkarak kıçına kıçına hızla indirmeye başladı, bir yandan da tekrarlıyordu:

"Erkeğim! erkeğim!"

Herkes, dehşete düşerek dışarı fırladı.

Birkaç dakika sonra Minka ile Katerina, yanlarında Zamfir ile Tudorel olduğu halde, avlu kapısından çıkıyorlardı. Kadınlar yeşil skurteyka(1) lara sarınmışlardı. Kafile hızlı adımlarla limanın yolunu tuttu.

Balık iskelesinde, Tuna söğütlüğünde neşeli bir âlem için gereken her şey hazırlanmıştı. Katerina'nın dostunun malı olan ince bir *lotka* (2), mezeler, şaraplar, rakılarla doldurulmuştu. Minku daha gelmemişti, buna Minka'nın canı sıkıldı. Gene de, delikanlı az sonra keyfi yerinde olarak göründü. Sandal, gereğince açıldı. Kadınlar, üstleri bir kilimle örtülü olarak yanyana uzanmışlar, çocuklar sularla oynuyorlardı.

---

(1) Halktan kimselerin giydikleri kadın mantosu.
(2) Balıkçı kayığı.

Bu, Tuna üzerinde bayram yapan tek *lotka* değildi. Daha bir sürü kayıklar ırmağın geniş yüzünde kayıyorlardı. Hattâ bazılarında çalgıcılar bile vardı. Çoğu hâlâ kışın uyuşukluğunu sürdüren bir ağaçlığa sokulmaktan korkuyormuş gibi güneş altında gecikiyorlar ve güneşten, sıcaktan mutlu, kendilerini akıntıya vermiş görünüyorlardı.

Sandallar oldukları yerde dönüp duruyorlar ve kemanlarla *çimbal*'lerin âhengi altında şişeler boşalıyor. Bazı, tatlı kadın sesleri duru nağmelerle uzun uzun havaya karışıyordu. Karşılıklı dilekler ve hoş şakalar, kahkahalar ürkme haykırışları işitiliyordu. Bizim *lotka*, uzun zaman, sessizce bunları dinledi, sonra burnunu öteki kıyıya çevirerek bir yılan balığı gibi kayboldu.

Korotişka geçidinde kaybolmadan önce, iki kadın sayısız kayıkları, bunların direklerinden meydana gelen ormanı ve Tuna'nın göz kamaştırıcı geniş kuşağını seyretmek için başlarını kaldırdılar.

Minku, açık bir yüzle, şarkı söylüyordu. Minka Abla onu şefkatli bir bakışla süzdü ve düşündü: "Ne diye seni feda ettim sanki?"

Bir balıkçılar merkezi olan *Korotişka*'da Katerina'nın dostu Matei'nin balık için kulübesi vardı. Bu, yalnızlığı, ağır zenaatını ve başıboşluğu seven bir adamdı. Katerina'ya da bu meziyetleriy-

le kendini sevdirmişti. Seyrek buluşuyorlardı, ama bu da onların tam özgürlük hususundaki ortak zevklerine uygun düşüyordu.

Kafile oraya varır varmaz, balıkçı büyük bir ateş yaktı, üzerine polenta tenceresini astı, on kiloluk bir sazanın karını deşti ve balığı şişe geçirdi. Bir başka tencerede mersin balığıyla bir "kır çorbası" veya *borş* hazırladı. Minku kendisine yardım ediyordu. Matei, kadınlara, ellerinin hamuriyle erkeklerin ev işlerine karışmamalarını söylemişti.

Onların da canına minnetti. Bu bekâr yuvası, bunu ilk kez gören Katerina'ya bir şey söylemiyordu ama Minka'ya Kızıl Japsha'yı hatırlatıyordu. Adamı hep tetik durduran aynı tehlikeli doğa. Hemen hemen aynı çetin hayat. Burada her şey sade, sağlamdı.

Matei'nin arkadaşları olan dört balıkçı, yalpa vurarak kulübenin çevresinde dolanıyordu. Bu, yalnız fırtına günleri beş balıkçının sığınmasına yarayan büyükçe bir çardaktı. Burada her birinin tahta bir yatağı vardı ve üzerinde bazı eşyalar sarkıyordu. Ev eşyaları, balıkçılık âletleri her yana atılmış, yaşlı söğütlere asılmış, bu ağaçların koğuklarına tıkılmış veya tersine çevrilmiş bir *lotka*'nın altına doldurulmuştu. Hatta ortada görün-

tüsü gereğinden çok bekârca olan çamaşırlar bile görülüyordu.

Söğüt ormanının tenha bir köşesindeki bu balıkçı yuvası. iki genç kadına erkekçe bir dil konuşuyordu ve bu onların içini ferahlattı. Yerin vahşiliği biraz kendilerini ürkütüyordu, oysa evlerinde, daha doğrusu Sima'nın evinde sürekli, kötü bir sinirlilik, onlara hayata karşı derin bir tiksinti veriyordu. Özellikle Minka kendisini Sima'dan ve onun teşebbüslerinden ayıran uçurumu açıkça görüyordu. Kendisini ne bu kadar az "erkek" bir adam için, ne de hedefi - zenginlik için zenginlik - kendisine mantıksız gelen birtakım işlere yardım etmek için yaratılmış hissetmiyordu.

Şu, Matei'nin daha iyisini bulamadığı için kullandığı dişi kırılmış çataldan tutun da kulübeye kadar, burada her şeyin insanca bir değeri vardı. Fazla olan bir şey yoktu. Muhakkak ki, bu beş balıkçının her tarafı aransa, kendilerini bir ay çalışmadan geçindirecek kadar para bulunamazdı. Böyledir diye, altınla dolu bir kasası olan Sima'dan az mı şerefliydiler?

Ne yazık, Minka biliyordu ki, Katerina dışında, kendi gibi düşünen bir tek kişi yoktu.

Öğleden sonra saat dörtte yenilen bu ziyafet, yaman bir "balıkçı yemeği", oranın deyimiyle bir *prinz peskaresk* oldu. Matei'nin arkadaşları da ye-

meğe katıldılar. Çocuklarla birlikte on kişiydiler. Hepsi yere serilmiş, bir örtü üzerinde bağdaş kurarak iki saat süreyle yemeğin tadını çıkardılar ve geriye, ancak kendilerini uslu uslu seyreden iki güzel köpeği doyuracak kadar bir şey bıraktılar. Şehirden getirilen içkilerle çerezler hiç de taşkın olmayan, içten bir neşe arasında eritildi.

Sonunda Zamfir'le Tudorel ormanı boyladılar. Dört balıkçı işleri başına gitti. Minka ile Katerina'nın artık evlerine dönmeleri zamanı yaklaşmıştı.

Dönüşü bekleyedursunlar iki çift, civardaki bir düzlükte yarım saatlik bir düş âlemi yaşadılar. İki adam, yere oturmuş, yüzleri güneşe dönük olarak uzanmış uyuklayan sevgililerinin başlarını dizleri üzerine almışlardı.

Bu, Doğu'nun en sevimli âdetlerinden bir sahnedir. Sırayla biri ötekinin yerine geçerek karşılıklı, birbirlerinin saçlarını okşamaktan ibaret bir sahne.

Hem buna saçları okşama da denemez. Bu saatlerce devam edebilen özenli, dikkatli bir araştırmadır. Ateşli parmaklar, sayısız yollar açarak saçları durmadan ayırır. Ateşli eller başı her yana çevirir ve bu hareketi durmadan tekrarlar.

Yapılan nedir? Paylaşılan bir haz içinde ses çıkarmıyan bu baştan istenen nedir?

Bunu kimse bilmez. Ama türkü der ki:

Dizlerine yatmış kadın,
Erkek, okşuyor başını,
Varsın okşasın, günah değildir,
Netsin çok seviyor onu!

SU BASMASI

Uysal bakışlı, kalın bıyıklı, yaşlı bir istakoz avcısı, işine giderken her sabah Sima'nın dükkânına uğrardı. Bu meyhanenin ilk müşterisiydi, içeriye, açılma saatinde şafağın serin rüzgâriyle birlikte girerdi. Yalnız "eli açık" olduğu için değil, aynı zamanda sessizliği için severdi.

Heybesi sırtında, sopası koltuğunda, eşikten içeri babaca bir "merhaba" ile ayak atardı ve bu selâm, hâlâ gözleri uykulu, içi üzgün olan çileli çırağın tâ yüreğine işlerdi. Tezgâha dayanarak bir kadeh *tsuyka*'sını yuvarlayıp giderdi:

— Kal sağlıkla, oğlum!..

Çok kez, Minka Abla ile Sima, istakoz avcısının gelişinde meyhanede bulunurlardı. O temmuz sabahı da, her biri kendi iskemlesinde sessiz otururken ihtiyar içeri girdi, selâmladı, kadehini yuvarladı, giderken de:

— Tuna yükseliyor, dedi.

Bu haber, alışık oldukları bir sözdü ya gene de, karı kocayı yerlerinden hoplattı. Sima kalktı,

karısına bir şey söylemeden yıldırım gibi dışarı fırladı. Alnı kırışan, gözleri hırçınlaşan Minka, eline bir kalem alarak o gün ısmarlanması gereken malların bir listesini çıkarmaya koyuldu.

O anlamlı bahar bayramındanberi, Sima ile karısı, ayrı neden yüzünden, yürekten dertliydiler. Her gün, yürekleri, tutku dalgalarının hücumiyle kabarıyordu. Sima karısının evinde oturmasını bir mucize sayıyor ve onu kaybetmek düşüncesi günden güne ölümden daha acı geliyordu ona. Minka, bütün setler yıkıldığı için, kendini büsbkütün Minku'ya duyduğu sevgiye, özgür hayatına veriyordu.

Kızıl Japsha'da Minku'nun ruhu da az tedirgin değildi. O aynı temmuz günlerinde, Seret'in yükselişini seyrederken asıl kendi yüreğinin kabardığını hissediyordu.

Ama o, hayli ileri gidiyordu:

— Sima'yı öldüreceğim.

Yalnızca ekmek parasını düşünen istakoz avcısının Tuna kıyısında yaptığı gibi, Minku, o gün suyun ne kadar yükselmiş olduğunu ölçmek için akşamları Seret'in dibine bir sırık daldırıyordu. Ertesi sabah, yüreği bir gün öncekinden daha kabarmış olarak, suyun, gece, çok aştığı sırığına bakmaya gidiyordu. Derenin yükselmesi ona Minkay'a duyduğu aşkının artışına paralel gibi geliyordu.

Sima ile karısı yükselişi ölçmek için kendi sırıklarını suya daldırmazlardı ama, istakoz avcısı, her sabah sessizce, kendi sopasını onların tâ yüreklerine batırıyordu:

— Tuna yükseliyor, yükseliyor...

Bunun tiryakisi olmuşlardı. Şimdi, her sabah balıkçının gelişinde hazır bulunuyorlardı. İhtiyar, onları usandırmaktan korkarak, ırmaktan söz açmadan gitmeğe kalkıştı mı, karı koca, ikisi birden atılarak onu durduruyorlardı.

— Ya Tuna?

İhtiyar, sakin sakin dönüyordu:

— Gene yükseliyor... Böyle giderse yakında su basacak.

★

Sonunda sular gelip topraklarla birlikte kederli yürekleri de bastı.

Ağustos başlarındaydı. İki gündenberi Minka ile Katerina sık sık konuşuyorlardı. Sima bütün didinmelerini ve bütün işlerini bir yana bırakarak, büyük bir ihtiyatla onları yakından gözetliyordu. O kadar ihtiyatla ki, kadınlar bir şeyin farkına varmadılar ve evlerini ayırdıklarını Sima'ya rahatça haber vermekte bir sakınca görmediler: Katerina taşınıyordu.

Sima hiç şaşmış görünmedi, iki araba getirtti ve Katerina'nın taşınmasına yardım etti. Ama giden yalnız o değildi: Minka da aynı şeyi yapmağa hazırlanıyordu. Gerçi, topu topu bir bohça götürecekti, onu da bir gece gizlice hazırladı. Fakat Sima gene de işin farkına vardı. Hemen odasına kapanarak kapıya sürgüyü vurdu.

Bir gün bir gece hiç görünmedi. Bu hal Minka'yı şaşırttı. Gidip kulağını kapısına dayadı ve bir kâğıt hışırtısı işitti. Ne yapıyordu? Kendini mi öldürecekti? Bu ihtimal onda hiç uyandırmadı, ama duyduğu merak ona, o gün için kararlaştırmış olduğu kaçışını ertesi güne bıraktırdı.

Ertesi gün, Sima gene görünmedi ve Minka'nın buna çok canı sıkıldı. Gidip tezgâhtara sordu, o da, soğuk bir tavırla, kendisine, "Bay Karanfil'in rahatsız edilmemesi için emir vermiş olduğunu" bildirdi. Dönüp gene Sima'nın kapısını gözetlemeye koyuldu. Kocası bir şeyler yazıyordu. O gün bütün gün ve gecenin bir kısmında yazmağa devam etti ve işlerini düzene koyarak vasiyetini hazırladı. Çünkü, gerçekten intihara karar vermişti. Ama, ölürken bile Simalığını elden bırakmıyarak, karısından son haddine kadar yararlanmak istiyor, ancak Minka'nın kalbini tekrar kazanmak için bütün olanakları kaybedildiği zamandır ki kendini ölümün kucağına atmayı düşünüyordu. İşte bu ola-

nakları hazırlıyordu, ve bunların içinde tam bir serbestlik de vardı.

Şu adam oğlunun talihi ne garip şeydir: *Muhtemel* bir ölümü düşünmekle geçirdiği kırk sekiz saat Sima'yı Minku'nun kendisine hazırladığı *kesin* bir ölümden kurtardı. Delikanlı, göğsüne sıkacağı bir kurşunla onu öldürmek için gece gündüz bulvarda nöbet bekliyordu. Dükkânın adamları garip tavırlı birinin, topuklarına kadar inen bir *kebe*'ye sarılmış olarak meyhane etrafında dolaştığını görmüşlerdi, ama, Sima'nın tenbihi yüzünden kimse kendisini bu işten haberdar etmeye cesaret edememişti.

Ertesi günü, şafakta, tam «kan dökme» sırası geldiği zaman, Minka, Zamfir'i uyandırdı, bohçasını ona verdi ve onu babasının evine gönderdi, ama köy başında kendisini beklemesini de söyledi. Sonra, her zamanki gibi giyinmiş olarak meyhaneye indi. Sima hemen onun yanına geldi. Minka buna pek şaşmadı. Kendini öldürecek kadar kaçık değildir diye düşündü.

Çok geçmeden istakoz avcısı göründü. Adam:

— Dünden beri sular basmağa başladı, dedi. "Tuna her yeri kapladı. Hattâ Seret düzeyini bile aştı. O yüzden her yandan birden sarılacağız, kuşkusuz bu sefer Seret, çelimsiz toprak seddi yıkacak."

İhtiyar çıkarken ekledi :

— Dere-Ağzı insanlarına Allah acısın!

Minka ayağa kalktı. Sima yan gözle ona baktı, her günkü gibi giyinmiş olduğunu gördü ve bir şey hissetmedi. Karısı gidip kapının çerçevesine dayandı, bulvarı seyrederek bir an öyle durdu; dışarı bir adım attı; sonra iki üç adım daha; evinin çevresinde bir sabah gezintisi yapıyormuş gibi bir tavır takındı, sonra evi geçti, ve, geriye şöyle bir göz attıktan sonra, Sima Karamfil'in evinden büsbütün uzaklaştı.

İbrail istasyonunun başlıca geçit noktasında, eskiden bir yel değirmeni vardı. Minku'nun kendisine sorduğu binbir hırslı soruya ne cevap vereceğini bilmiyen Zamfir'e Minka işte orada ulaştı. Minku çocuğun Sima'nın avlusundan çıktığını görmüş, peşinden gitmiş ve Minka'nın çok geçmeden ardından geleceğini öğrenmişti. Yola beraber devam etmişlerdi.

İşte bu raslantıdır ki Sima'yı mutlak bir ölümden, Minku'yu zindandan ve sevgilisini hiç beklenmedik bir zengin dul düşmekten kurtarmıştı.

Genç kadın sevgilisinin kılığına şaştı: Böyle bir sıcakta *kebe* giymek! Yanına varınca, onu dikkatle süzdü ve şaşkınlığını belirtti.

Delikanlı sıkılarak açıkladı:

— Şu son gecelerde nöbet bekledim.

— Ne diyorsun! Kebenin altında gizlediğin ne?

Onu koluyla sararak, tüfeğe dokundu ve hemen heyecanına hâkim oldu, çünkü Zamfir'in öğrenmesini istemiyordu. Sessizce devam ettiler.

Yel değirmeninden, yol bekçisinin Dere-Ağzı'na hâkim olan evine dört kilometrelik bir uzaklık vardır. Bu yolu hiç ağızlarını açmadan aldılar. Orada, bir köy meyhanesi yolcuyu küçük bir dinlenmeye çağırır. İçeri girdiler. Minka hemen çocukça bir sevince kapıldı. Çırağa bir dakika kendilerini yalnız bırakmasını söyleyerek, daha bir masaya otururlarken Minku'nun kulağına fısıldadı:

— Seninle Dere-Ağzı'nda, daha güzelini aramıyorum, işte bunun gibi bir *kırçma* (1) açmak istiyorum. Hem istediğimiz olacak! Benim biraz birikmiş param var.

— Demek Sima'dan büsbütün ayrıldın?

— ... Hem de senin için!

— Bu sandığın kadar kolay bir iş değil.

Minka kollarını iki tabut tahtası gibi ileri fırlatarak inledi:

— Ancak ölümü götürebilirler oraya.

Minku, hem mutlu, hem mutsuz bir halde başını eğdi:

---

(1) Meyhane.

— Şimdi nereye gidiyorsun?

— Kızıl Japsha'ya.

Minku acı acı gülümsedi:

— Ne diyorsun! İki gün iki gece oluyor ki yeryüzünde neler olup bittiğinden haberim yok. Ama öyle sanıyordum ki, bu sefer, Kızıl Japsha kalkıp kendiliğinden şu gördüğün yol bekçisinin evi yanına kadar göçecek.

— Sahi, sular basıyor! diye haykırdı. Hakkın var. Acele edelim!

Zamfir'i çağırdılar, bir iki lokma atıştırıp çıktılar, ama çok geç kaldıklarını anlamak için birkaç kadeh atmaları yetti: Yokuşu inmeye başlamadan önce, bulundukları sırtın kenarından Dere-Ağzı vâdisine bir göz atınca Tuna'dan Kotulung'a ve Vadeni'den Baldovineşti yakınlarına kadar uzayan koca bir göl gördüler.

Kızıl Japsha, Alman gölü, Yalu, Zahra, Yezerkan, Çoban Çukuru su altındaydı. Koca bir memleketin yerinde şimdi gökle sudan başka bir şey görünmüyordu. Yalnız yaylanın eteklerinde görülen Piyetroy, Baldovineşti ve Alman köyü hâlâ ayaktaydılar, ama sular şimdiden bunları da üç yandan sarmağa başlamıştı. Onlara bir tek geçit kalıyordu: İbrail yolu.

Dehşete düşen Minka, Minku ve Zamfir uzun

zaman tek kelime söylemediler. Sonra delikanlı dedi ki:

— Hadi, hiç olmazsa seninkileri kurtarmaya ve köylülere yardıma çalışalım. Babama, buradan bir şey yapmak elimden gelmez. Ne oldu acaba? Boğuldu mu? Damın üstüne mi çıktı? Yoksa kendisine bir sal uydurabildi mi?

Sırtı koşa koşa indiler.

İlk rastladıkları köy evleri onlara civarın ne acıklı bir halde olduğunu anlattı: Bu tam anlamiyle bir göçtü. Çocuklar, İbrail yaylasına doğru inek, dana, öküz ve koyun sürülerini güdüyorlardı. Yüklenmiş arabalar bağrışmalar, ağlaşmalar, küfürler arasında yalnız hareket işaretini bekliyordu.

Bu işaret, bizimkilerin gözü önünde, ipten uzun kırbacını şaklatarak dört nala gelen bir atlı tarafından verildi. Dolu dizgin koşan atın gürültüsü ve adamın madenî sesi herkesi yollara dökmüştü. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş, gözleri dışarı fırlamış olan atlı durmadı. Kırbacını şaklatarak yoluna devam ediyor ve haykırıyordu:

— Kaçın, durmayın! Seret, Vameshu ve Kotolung bentlerini yıktı. Bu akşam sular yaylanın eteklerini saracak!

Uğursuz haberini tekrarlayarak, tâ öteki ucuna kadar köyü baştan başa geçti, sonra bir köy-

lü kalabalığı önünde durarak, alnını sildi, ve alaycı bir tavırla ekledi:

— Gene şu Bistritsa kahpesi Seret efendimizi çileden çıkardı! Ah şu kadınlar! ne maldırlar ya!

Ve bir ok gibi Piyetroy'a doğru atıldı.

★

Tuna yoluyla Dere-Ağzı'na giren istihkâm taburunun köprücüleri öğleden önce boyar Mındresku'nun tamamiyle su altında kalan eşya ve hayvanlarını kurtarmaya geldiler, bir yandan da asker kümeleri trenden büyük miktarda can kurtarma malzemesi indiriyorlardı. Sallar yapmak için kereste, tahılı doldurmak için çuvallar ve hattâ kayıklar.

Asker ve sivil, bir babayiğitler ordusu, ihtiyar kadınları deli eden bir gürültü içinde don gömlek koşuşuyorlardı. Arabası olmıyan her ev salını kuruyordu. Arabaları olan ama lüzumsuz eşya kalabalıkları birkaç arabanın alabileceği miktarı geçen bazı kimseler de sal yapıyorlardı. Paniğe tutulmuş bir adamın eline ne geçerse hepsi karmakarışık bir halde bu salların üstüne atılıyordu: Köhne ziraat âletleri, işe yaramaz mutfak kapları, dağılmış araba tekerlekleri, saz demetleri, kulübenin kapı ve pencereleri, dam kerestesi, ot ve sa-

man, mısır unu ve başka tahıl unlarıyla dolu çuvallar. Bu yığının tâ tepesine tavuk kümesi, çok kez de domuz yavrusu, köpek ve kedi oturtuluyordu.

— Bu çürümüş tezgâhı da ne yapacaksın? Defet şunu!

— Bırak dursun! Elli yıldız bende durur! Rahmetli kocam kendi elceğiziyle yapmıştı onu.

— Ya şu köhne kirişlerle tahtalar neye yarayacak?

— Bilinmez ki: belki kulübelerimiz için lâzım olur. Bırak dursun!

— Ya şu hurda demirler?

— Demir parçalarını kilo ile Yahudiye satacağız.

İşte bu yüzden sular bastığı zaman sallardan çoğu yüzemiyor ya da devriliyordu.

Arasıra, gedikliler işleri gözden geçiriyorlardı. Askerlerin kurala aykırı kılıklarını görerek haykırıyorlardı:

— O ne? Donla mı dolaşıyorsunuz?

— Hay yaşayasın be çavuş! Orta yazdayız.

— Çabuk, pantalonunuzu! Görmüyor musun ki kızlar sana bakıyor?

— Zahir hoşlarına gidiyor, be çavuşum!

Daha eve varışlarında Alekse baba tarafından kovulan, - ("Defolun, keratalar! sizi hapishane

paklar!") Minka ile Minku kendilerine ihtiyacı olanların yardımına deli gibi koştular. Çocuklar, ağızdan ağıza bütün köyü bir çığlıkla doldurdular:

— Minka Abla gelmiş! Nenika Minku da beraber!

Onları on ev birden çağırıyordu. Her yanda en büyük soğukkanlılığı, cesareti ve hızı onlar gösteriyorlardı.

Öğleden sonra saat üçe doğru sal yapıcılarının gürültüsü yakıştı. O zaman, asker sivil, bütün delikanlıların meyhanelere saldırdıkları görüldü. Kavallar ortaya çıktı, şarap bol bol aktı. Kavallarla şarap başları döndürdü. Dükkânların önünde çılgınca oyunlar başladı. Don gömlek, bazı da yalnız bir donları olan delikanlıların coşkun bir *botuta* ile toprağı titrettikleri görüldü.

Sıkılgan, utangaç köylü kızlar, oynamak ihtiyacına dayanamıyarak yavaş yavaş sokuluyorlardı. Askerler onları çağırıyordu:

— Gelin, gelin! Zararı yok!

Minka Abla onları bellerinden kavrayıp birer birer erkek oyuncuların kollarına atıyordu:

— Öyle! Öyle! Sular basacak!

★

Daha karanlık basmadan köyü su bastı. Her yandan uzayan kolları, asıl su kitlelerinden birkaç

yüz metre ileriden gidiyor, çukurları, kuyuları dolduruyor, zeminleri avludan daima daha aşağıda olan kulübelere doluyordu.

Dündenberi su altında olan köylerin yardımına deniz erlerinden gözcüler göndermişlerdi. Bunlar, her kayık peşine bir dizi sal takmış olarak geri döndüler, bu sallarda çok insan ve az eşya görülüyordu. Bunlar geldiğinde Minka ile Minku koştular. Andrey Ortopan baba aralarında yoktu; deniz erleri Kızıl Japsha'da evden eser görülmediğini söylediler. Hattâ Seret, o eşsiz söğüt çitini bile sürükleyip götürmüştü.

Bu acı haberin Minku'nun üzerinde beklenmedik bir etkisi oldu; ihtiyarın öldüğüne inanmak istemedi.

— Olamaz. Babam çok tecrübeli adamdır, böyle bir tuzağa düşmez. Kimbilir şimdi hangi yanda dolaşıyordur.

Hiç üzülmeden yaylaya koşup, gece basmadan önce bir çardak kurmak için yer seçmeye gitti. Minka biraz sonra ona katılacaktı. Babasının sokağa attığı kendisine ait yorganlar, elbiseler, çamaşır gibi eşyalarını yükleyecek bir arabayı bekliyordu. Bu, Sima'nın istememiş olduğu kendi çeyiziydi.

Gece saat ona doğru, su İbrail yaylasının

eteklerine varmıştı, köyde ise pencerelerin hizasına geliyordu.

Bütün Dere-Ağzı'nda canlı tek kişi kalmamıştı. Felâketzedelerin büyük bir kısmı şehirdeki akrabalarına sığınmıştılar. Başkaları, kendilerini kabul edecek akrabaları olmadığından ya da yalnızca Alekse baba vardı - vahşi bir başıboşluk arzusuyla yaylayı boylu boyunca çevreleyen geniş boş topraklardan konmuşlardı. Bu çorak toprak şeridinin ardında, mısır tarlası İbrail dolaylarına kadar, alabildiğine uzuyordu.

İlk konma gecesi, felâketzedeler bu mısır ormanına bir çekirge sürüsü gibi üşüştüler: O genel yorgunluk gecesi, karınları doyurmak için başka çare yoktu. İşlerini becermekte daima açıkgöz olan çocuklar defineyi hemen keşfetmişler ve üstüne atılmışlardı. Oğlanlar koyunlarını, kızlar, eteklerini doldurarak, her biri ailesine yetecek kadar mısır başağını taşımıştı.

Karanlık bastığında, kızartılan taze mısırların nefis kokusu bütün o civarı sarmıştı. Her ev ateşin çevresinde, karmakarışık bir eşya yığını ortasında çile çekmiş ihtiyar yüzler farkediliyordu. Gençler için iş başka türlüydü. Bunlar kendilerine yasak edildiğinden daha çok düşkün oldukları özgürlüğe biraz olsun kavuşmak için mutat yaşayışlarındaki bu geçici karışıklıktan yararlanmışlardı.

Yavuklu çiftler yorgunluğunu unutarak, ailelerinden kaçıp uzaklaşmışlardı. Yollar böyle çiftlerle doluydu. Mısır ormanı bunların çoğunu gözlerden saklıyordu.

Gece sessizliği içinde öfkeli ana sesleri işitiliyordu :

— Ma-ri-i-itsa! Hay Allah seni kahretsin emi!

Yerini yadırgamış hayvanların böğürmeleri, sevincinden çılgına dönmüş köpeklerin ulumaları çok kere öfkeli sesi bastırıyordu.

Çardakların dibinde büzülmüş, kızarmış mısır yiyen Minka ile Minku, alayca bir tavırla bu acı haykırışları bekliyor ve hey "*Lenutsa-a-a!* ne yapıyorsun"dan sonra, usulca ve göz göze bakışarak cevap veriyorlardı:

— N'apalım, su bastı-ı-ı!

Bu ilk gece, onu yaşamış olanlar için unutulmaz bir gece oldu.

Geç vakit çıkan dolunay, kocaman tekerleğini ufka asarak, deniz haline gelmiş olan Dere-Ağzı'na bir civa çağlayanı boşalttı. Ay görünür görünmez, neşeli bataklık öküzü - ağır ve kibar edalı ötüşü tek başına gerçek bir musiki olan iri böcek - boşluğa hâkim olarak onu, hem bir lânet, hem de taze bir hayat müjdesi gibi insanın içine işleyen, konseriyle doldurdu: *Bu-u-u! Bu-u-u!*

Bu uzun *u* da, hele tek bir böceğin sesini dinlerken, beşerîyi gayri beşerîye bağlayan bir duygular bütünü saklıdır. Bir saniyelik devamı içinde, onda sizi benliğinizin en derinlerine çeken bir başlangıç, düşüncenizi durduran bir orta ve sizi meçhullere atan bir son vardır. İnsan bütün bunları bir sarsıntı ile başlayan bir an içinde duyar. Devamı, ruhu çözüp dağıtan bir sıra titreşimlerden ibarettir. Her şey bittiği ve insan yeniden aşağılık gerçeğe döndüğü zaman, ona uymakta biraz zahmet çeker.

Gündüzleri, "Bataklık öküzü"nün sesi seyrek işitilir ama, gerçekten bir masal âleminden gerçeğe bu kısa geçişi yeniden yaşamak ve kontrol etmek isteyenler için, o ölçüde güçlüdür. Bu ancak bir şartla olur: Acayip böceğin iki ötüşü arasında kendini unutmakla, insan bu ötüşü beklerse, yada ötüşler kulağına sık sık gelirse, etki, büsbütün anlamını kaybedecek bir dereceye kadar azalır. O zaman binlerce ötüşlük bir konser daha elverişlidir.

Bu toplu ötüşler ancak havanın güzel olduğu gecelerde duyulur ve pek çeşitli duygular uyandırır. Bu sefer bir kuyruklu yıldız gibi uzayan *u* yoktur, işitilen ölçüden yoksun ve sonsuz derecede çeşitli bir nağmeler çağlayanıdır. Çünkü geceleyin, bu konser, en gençlerinden en yaşlılarına

kadar bütün seslerden mürekkeptir, oysa, gündüzün, ancak yaşlılar, o da aralıklı olarak işitilir.

Bu âhenkli gürültünün içinizde yarattığı ruh hali ortalarında belirsiz duygulardan örülmüş bir uzun ara olduğu halde, ürküntüyle sevinç arasında ağır ağır sallanan bir sallangaçtır. Konserin safları ve temposu duyguların tayininde hiçbir rol oynamaz. Ruh haletini yaratan ve çeşitlendiren bu seslerin bütünlüğüdür.

Bu safhalar ve tempo, düzeyine güzelliğinin ancak erişebildiği kaprisli bir tarzdadır. Ötüşlerin bazısı aynı notada ve aynı uzun ölçüde bir kükreyiş halinde birleşip sonra kesik kesik devam ederek bir trampete gürültüsüyle sona erer. O zaman insanı şaşırtan bir düzeni vardır. Bu düzen kısa sürer ve bütün bir gece bir daha tekrarlanmadığı olur. Bazı da, böğürtü, gene genel olmakla birlikte, araya farklı notalar karışır ve beklenmedik susuşlarla parçalanır; bu susuşların uzunluğu hiçbir zaman aynı olmaz.

Ama tek notalı genel kükremenin notaları çeşitli bir başka kükreme ile birleştiği olur. Bu konserin en güzel dönemidir. Konserciler kendi kendilerine cevap vermek için birbiri ardında örse inen iki çekiç temposuyla âlet değiştirirler. O zaman senfoninin birliği obua'nın orta notalariyle baso'nun en pes notaları arasında bir karardır. Daha

ilk cevapta, çalgıcılar öfkelenirler. Diyaloğ bir sıra homurtulardan ibaret olan sesler üzerinde devam eder. Yenilenler vardır, susmak zorunda kalan sesler vardır.

Sonunda, bir genel çatırtı içinde her şey silinir. Bu, dorukları ve uçurumlariyle dalgalı bir denizin yüzüne benzer ve konserin uzun dönemini oluşturur. Bu da pek çeşitlidir. Ama tek bir ruhun hâkim olduğu ilk üç dünem kadar güzel değildir.

Günün ağarmağa başlaması, bütün âletleri bir hamlede susturur. Bizim yüreğimiz de birlikte durur.

"Bataklık öküzü" - *(booul baltsi)*, - kara, yumurta biçiminde ve orta bir ceviz büyüklüğündedir. Boynuzları yoktur.

Ancak bu basmaları sırasında, sıkışık yığınlar halinde geldiği ve yoğun bir şekilde yaşadığı zamandır ki bu böceği yakından tanımak mümkün olur.

O geceyi izleyen sabah, bütün kazazedeleri yaylanın kıyısında buldu. Su iki metre yükselmişti. Ancak kulübelerin damlariyle ağaçların üst dalları görünüyordu. Telgraf direkleri de güçlükle farkediliyordu. Alabildiğine uzayan suların yüzeyinde, onu ikiye bölen demiryolu bendi biryana bırakılırsa bütün görünenler bundan ibaretti.

Yukarıdaki gökle aşağıdaki arasında, yalnız boğucu bir sessizlik vardı ve insana her an bir gök gürlemesi duyulacağı hissini veriyordu.

Su, gözle görülecek şekilde hâlâ yükseliyordu. Saat ona doğru, saman tepeleri, hayvan leşleri ve didiklenmiş ağaçlar ağır ağır gelip yaylanın altına sıralandı. Bu ağaçlar arasında, Minku, Kızıl Japsha'nın birkaç iri söğüdünü de tanıdı. Bir salın üstüne çıkarak geceleyin kenara vurmuş olan şeyleri incelemeye gitti ve birçok hasır yığınları bularak bunları karaya çıkardı.

Biraz sonra iki yavuklunun gözleri önünde Andrey Ortopan'ın güzel tezgâhı suların üstünde yüzdü, öğleden sonra da salı üstünde bizzat Ortopan babanın çıkageldiği görüldü.

Seret'in felâketli baskısı bütün Kızıl Japsha'yı dere akıntısının doğal doğrultusunda, yani Tuna'ya doğru sürüklemişti. Ama Tuna artık bir şey alacak halde değildi, çünkü deredüzeyinin üstüne çıkmıştı. İşte oradan kopan şeylerin bu yana vurmasının nedeni buydu.

Andrey baba da bunlardan biriydi ve yiğitliği hâlâ elinden bırakmamıştı. Kendisini cezbeli *hurra*'larla selâmlayan seyircilere arkası dönük, cüppesini ve sakalını rüzgâra vermiş, uzun gölgesini sağa sola salarak, elleri sımsıkı dümeninde yılmadan salı yönetiyordu.

SİMA'NIN İNTİKAMI

Uğradıkları itip kakmalardan aynı derecede usanç getirmiş, her biri göğün kendilerini bir zaman için kalmağa zorladığı beklenmedik yere uymaya çalışan sular ve insanlar, bir hafta sonunda rahat bir nefes alabildiler.

Suların kapladığı alan, aşağı yukarı yüz kilometre kare tutarında bir çukur, yani Seret deresinin ağzını oluşturan bütün tarihsel yatağıydı. Ama bu açık, engelli yatakta suların varlığı nazik bir durumdaydı: Pek çok insancıl engeller var ama hiç hareket yoktu. Su, burada zamanla kokmaktan başka bir şey yapamazdı, ki bunu hiç sevmez. Sular durmadan tazelenen iki yamaç arasında canlı canlı kayıp gitmeyi severler. Oysa, burada, boğazında kalan evler, ahırlar, helâlarla dolu bir çukur buluyorlardı.

Onun için, daha ileri itilmediklerini anlar anlamaz sulara özgü o öldürücü hüzne kapıldılar. Yüz kilometre karelik bir ağızla, göğe ve güneşe kar-

şı esniyorlardı. Karınlarına doldurulmuş olan şeyleri artık hazmediyor ve satıhlarını her gün biraz daha kaplayan milyonlarca beyazımtrak kabarcıklarla geğirmeğe başlıyorlardı.

Daha açıkgöz olan insanlar, kötü talihi hoş karşıladılar. Bir hafta süreyle, pılı pırtılarını nereye koyacaklarını bilmiyerek acı acı sızlanıp durdular. Analar, kızlarının değerli çeyizlerini barındıracak yer bulamıyorlardı. Erkekler, onlara, bir türlü yetmiyen bu yeri yaratmak için gereken tahtalarla çividen yoksundular. Kadınların yüreği ancak kızlarını bir temiz ıslattıktan sonra rahat ediyor, erkekler önüne gelene yumruğu indiriyorlardı. Dayaktan canı çıkan gençler, ıssız yollarda gece gezintilerine çıkarak intikam alıyordu.

Ama su basmasını izleyen hafta sona erince, konak yeri kesin yüzünü almakta gecikmedi. Konulan yerler köydeki gibi sıralanmıştı· Kulübeler, içindeki insanların birbirlerine karşı duydukları sevgi ya da düşmanlığa göre uzaklaşıp yakınlaşıyordu. Yalnız Vadinoy ailesi, kendisine, topluluktan tamamiyle uzakta bir yer seçmeyi daha uygun bulmuştu. Daha insancıl olan Ortopan baba, topluluğun tam ortasında bulunan çocuklarına yakın bir yerde yerleşmişti.

Minka ile Minku'nun kendilerine bu yeri seçmiş olmaları bir raslantı değildi.

Minka biliyordu ki su basması, köye dönüş müümkün oluncaya kadar, en az daha iki ay sürecekti. Bu sırada, yaşam gene eski halini alacaktı. Köylülerin, eksiklerini sağlayacak bir meyhane - bakkal dükkânına ihtiyaçları olacaktı.

Genç kadın, kendi düşündüğü gibi cömert bir şekilde onların bu ihtiyacını karşıladı ve evlerin tam orta yerinde bir dükkân açtı.

Üç gün içinde, tahtalardan yapılmış ve damı sazla örtülmüş büyük bir kulübe, kendi çardaklarının yanında yükseldi. Dükkânda, şehirde bile seyrek rastlanacak derecede çeşitli şeyler bulunuyordu.

Sazla örtülü geniş bir sundurma, orta yazdan bağırları yanmış ve susamış bir kalabalığı gölgesi altına çağırıyordu.

Burada, her zevke, her yaşa ve her keseye göre içkiler vardı: Erkekler için şarap, rakı, likörler; kadınlar ve çocuklar için limonata, karpuz, kavun; hepsi toprağa gömülüydü ve buza konmuş gibi soğuk olarak çıkıyordu.

Gerçi, köylüler parasız olduklarından satışlar daha çok veresiye yapılıyordu; ama ateşli meyhaneci ve bu sefer kaderine egemen olan Minka Abla buna hiç aldırış etmiyordu. Hayatını da mallarıyla birlikte, veriyor, veriyordu.

Bir kilo kara ekmek veya bir parça peynirin

ya da iştahlı bir çocuğun alıp götürdüğü bir karpuzun, bazı da on paralık bir mumun yüzlere nasıl bir sevinç yaydığını görmekten duyduğu hazzı, Minka Abla, kendisine bir kraliçe tacı verseler duymazdı. Onun zevki, veresiye ya da bedava verilen malı alandan çok daha büyük oluyordu.

İspirtolu içkiler için başka türlü davranırdı. İster peşin, ister veresiye, soğuk sarhoşluklara, gereksiz taşkınlıklara katlanamıyordu.

— Şarap bir alışkıdır, diyordu, hep güzel olması gereken bir alışkı, öyle olmasa bir sefaletten başka bir şey değildir. Böyle bir saplantısı olmayan adamsa su içebilir, ama taşla karın doyuramaz.

Veresiye verdiklerini bir yere yazmazdı. Borçluları gelip ona ne kadar borçları olduğunu söyler ve ellerinden geldiği kadar, tamamını ya da bir kısmını öderlerdi.

Suların durağan bir hal aldığı üç hafta içinde, meyhanenin geliri epey kıt oldu ve Minka Abla boşalan rafları doldurmak için bir kenara koyduğu parasına başvurmak zorunda kaldı. Sonra, sular çekilmeğe başladı, artık insan göğsünü aşmıyordu.

O zaman herkes balık avlamağa koyuldu, öyle ki bütün eller para tutmağa başladı. Her vasıtaya baş vurarak avlıyorlardı: ağla, demir yaba ile,

delik sepetle, hattâ elle bile. İrili ufaklı, tutulan balıklar, İbrail'in kenar mahalleler halkına, en yoksulların bile her gün alabileekleri fiyatlarla satılıyordu.

Hemen ardından, meyhane, Minka Ablayı bile ürküten bir berekete kavuştu. Borçların ödenmesi ve gündelik satışlar, fiyatların pek elverişli olmasına karşın kasayı çatlatacak kadar şişirdi. O zaman genç kadın servetlerin nasıl kolaylıkla meydana geldiğini ve Sima'nın, âdeta bir hırsızlık olan kâr fazlasını feda etmekten başka bir şey yapmadığı için ne derece sahte bir cömert olduğunu anladı.

Kazazedelerin konakladıkları yer, köyün asla görmediği bir manzara idi: Sabahları balık tutmağa çıkılıyordu; akşama kadar İbrail'de balıklar satılıyordu; geceleyin ise vur patlasın! Daha önceleri Minka'nın rekabetiyle boy ölçüşemiyen meyhaneciler, bütün sarhoşları koyunlarına çektiler ve parlak kazançlar sağladılar.

Köylüler önce giyinmeye baktılar, sonra balık iyi satıldığı için, hemen eğlenceye koyuldular. Paranın bir kısmı, hemen, şehir kahve ve meyhanelerine bırakılıyordu. Köylüler buradan çok kez faytonlarla ve çingene çalgıcıları da kiralayarak dönüyorlardı. En büyük zevkleri şu ya da bu "düşman"larının gözleri önünde, arabalarını, çingene-

lerini ve kendi mutlu şahıslarını dolaştırarak, nisbet yapmaktı. Gece geç vakitlerde aile kavgaları ve şamatalar başlardı.

Erkeklerin kendilerini böylesine eğlenceye vermelerinden gözleri yılan analarla genç kızlar balık tutmaya çıkmak, bunları satıp en çok ihtiyaçları olan maddeyi bir kenara koymak zorunda kaldılar; bu, dokumalar için gerekli pamuktu.

Dokumanın atkısı için hep yün iplik kullanıldığından, bunu kendi koyunlarının sırtından kırparlardı. Böylece, o kış için elbise, bez, örtü ve kilim dokuma işi sağlanmış olurdu.

Ama balık denilen gümüş madeni kadınların karşısına beklenmedik fırsatlar çıkardı. Kıyıya yakın yüksek yerlerden suların tamamiyle çekilmesiyle ortada az derin çukurlar peyda oldu ve bunların içleri sudan çok balık doluydu. Arabasını alan köylü kadınlar, bu balıkları kürek dolusu yüklediler, sonra tuzlayıp dere ve balık yüzü görmeyen köylerde perakende sattılar.

Bu alış verişten, içi metelik dolu çevreler getirerek bunları Minka Abla'ya emanet ettiler. Böylece kadının, erkekten ne kadar daha erdemli olduğu ortaya çıktı. Hepsi, âletler satın alarak, arabalarını tamir ettirerek, çocukları giydirip daha iyi besleyerek, ev hayatını daha iyi düzenlemeye koyuldular. Türlü çiy renkleri güneşten pırıl pırıl

yanan bayramlık elbiselerini giymiş bir kadın kalabalığı konak yerini şenlendirdi.

Bundan en çok sevinen Minka Abla oldu. Bütün o kadınların akıl hocası ve emniyet sandığı olmuştu.

Ama bu büyü birdenbire bozuluverdi.

Artık Sima'dan kimsenin haberi yoktu. Boşanma'ya kadar üstü kapalı bir ayrılığa katlandığını sanıyorlardı. Ama, bir gece, çok geç vakit, iki sevgili, kulübe kapısının hızlı hızlı vurulmasıyla uyandılar:

— Kim o?

Biri ters ters cevap verdi:

— Kanun namına, açınız!

Minka karşılık verdi:

— İzin verin de giyinelim.

— Hemen açın, yoksa kapıyı kırarız!

Minka açtı ve kanun, gecelik gömlekleriyle genç bir çiftin manzarasıyla karşılaştı. Uzun boylu, zayıf bir adam, en önden içeri girdi. Onun ardında üniformalı iki polis memuruyla Sima duruyordu. Uzun boylu zayıf adam bir kibrit çaktı. Minka ona gaz lâmbasını uzattı. Adam lâmbayı yaktı. O zaman beline üç renkli kordelâyı kuşanmış olduğu görüldü.

Komiser bir sandalyeye oturarak sorguya başladı:

— Bay Sima Karamfil'in karısı Minka siz misiniz?

— Evet.

— Demek burada, bu delikanlı ile yatıyorsunuz?

— Gördüğünüz gibi.

— Bu bir zina'dır ve sizi suç üstünde yakaladık! İkiniz de tutuklusunuz.

Giyinmelerine bile izin vermeden ellerine kelepçe geçirdiler. Minka itiraz etti:

— Bizi şehre bu halde götürecek değilsiniz ya! Kanunda böyle şey olamaz. Hem ben üşüyorum.

Komiser, gevşek bir sesle cevap verdi:

— Kanun demek ben demek! Siz de bir süre dışarıya *bu halde* çıkacaksınız! Sonra giyinirsiniz.

Onları dışarı çıkardılar, komiser sözde bir araştırma yaptı, kulübede öteyi beriyi karıştırdı, ama bir şey almadı. Bu sırada, bu gece ziyaretçilerini getirmiş olan iki arabanın gürültüsünden uyanan birçok köylüler, yarı giyinik bir halde Minka'nın meyhanesine koşuştular. Bazılarının ellerinde fenerler vardı.

Minka ile Minku'yu don gömlek bir halde görünce uzakta durdular. Tek bir kelime söylenmedi, tek fısıltı olmadı. Erkeklerin çoğu hemen geri döndüler. Sesleri çıkmayan kadınlar orada kaldılar. Elleriyle ağızlarını ya da bütün yüzlerini ka-

pıyor, başlarını sallıyorlardı, kimileri de ağlıyordu.

İki "suçlu" hiçbir şey duymuyor gibiydiler. Dere-Ağzı'na bakarak ve titreyerek, dimdik duruyorlardı. Sonunda giyinmelerine izin verildi.

O sırada Ortopan baba, koşa koşa geldi. Minka, onu, bir parmağını dudaklarına götürerek kulübede karşıladı, meyhanenin anahtarlarını ona verdi ve kendisini öptü. İhtiyar pek üzgündü.

Az sonra, iki araba İbrail yolunu tuttu: Konak yerinin en temiz şeyini, yani sevişen bir erkekle kadını hapishaneye götürüyorlardı.

İkisi de on beşer gün hapse çarpıldılar. Bunu Sima istemiş ve elde etmişti, bu memlekette zaten zengin olanın elde edemiyeceği ne vardır ki! İki sevgilinin, kapı yanında ve herkesin önünde yarı çıplak seyr edilmesini komiserden isteyen de o olmuştu.

Umduğunun tersine, bu manzarayı gözlerinin önüne serdiği köylülerin düşünce ve tavırları tamamiyle aleyhine çıktı.

Gene de, adamcağız öyle pek de kötü yürekli değildi. Namusu lekelenmiş koca kudurganlığıdır ki onu böyle aşağılık hareketlere sevketmişti. Bir kere bu yola düştükten sonra bir daha durmadı. Hem düşkünlüğü yüzünden çevresine topladığı bir

sürü yardakçı, ona en iğrenç çareler tavsiye ediyorlardı:

— Karıyı sokak ortasında soy, çırçıplak etde bir temiz kırbaçla!..

— Kes saçlarını kahpenin!..

— Onu emin bir yere getirt, beş on çingeneye peşkeş çek!...

Ama Sima karısını seviyordu. Şimdi onu, bütün bağları koparmış olmak duygusunun kıskacı arasında sıkılmış bir kalple seviyordu. Bu duygu bir kez kalbe girdi mi, artık o bir aşk olmaktan çıkar, bir ölüm azabı olur. Sima'nın ruhu ölüyordu. Artık onun için, Minka kendisine dönmüş ya da sevgilisinin yanında kalmış, hep birdi. Onu kaybetmişti.

İhtiyarlamış ve zayıflamıştı, ancak ayakta durmağa gücünün yetmediği saatlerde yemek yediği ve uyuduğu için, gecelerini hayatına ve servetine lânet etmekle geçiriyordu. Artık hiçbir şeyle ilgilenmiyordu, hırsızlıklara, hattâ âdeta gözleri önünde yapılan hırsızlıklara bile kayıtsız kalıyordu. Bir gece penceresinde oturup ay ışığının aydınlattığı avlusunu seyrederken tezgâhtarın ambardan çıktığını ve bir arabaya sandık sandık mallar yüklediğini gördü ve gözünü kırpmadan, bunların değerini tahmin etti: "Bin franklık yeşil kahve ile dört yüz franklık şeker gitti."

O zamana kadar bilmediği bir zehir kanına yayılıyordu: Bütün varlıkları kucaklayan bir kin. Ölüm ona yeter görünmüyor ve hayat katlanılmaz geliyordu. Belleğini kaybetmek için bütün servetini fedaya hazırdı. Evet: Fakir, dilenci olmaya razıydı, tek şu yüreğini bıçaklayan ve onu çılgına döndüren korkunç şeyin hâtırasından kurtulabilseydi.

İşte bu ruh haleti içinde bulunurken, Minka ile Minku'nun cezalarının sona ereceği günün arifesinde, içine ferahlık veren aklına bir şey geldi:

— Onlara yuha çektirmek için yollarına külhanbeyleri koyacağım.

Bir sürü adam tuttu. Ertesi sabah, kilidin açılacağı saatte, herifler yerlerine geçmişlerdi. Sima, yüreğinde kötü bir sevinçle, biraz kenarda duruyordu: "Onları utançlarından yerin dibine geçireceğim! Bütün cadde halkı hallerine gülecek!"

Hapishane Karol bulvarının uçlarından birine karşıydı. Hapishaneden çıkınca bulvara adım atılırdı. Sima'nın baldırı çıplakları, en şüpheli araçlara baş vurarak geçinen bir kopuklar alayı orada nöbet bekliyordu.

Minka ile Minku göründüler. Hapishane kapısında körletici bir ışık onları bir an durdurdu. Sonra, kararsız, biraz gevşek adımlarla, limana giden yolcularla dolu bulvara çıktılar.

Ansızın, hep bir ağızdan iki haykırtı işitildi:

— Yuuh!... Yuuh!...

Hakarete uğrayanlarla geçenler, yere çivilenmiş gibi, durdular. Minka, sapsarı kesilerek doğruldu. Sima'yı gördü, anladı ve yeni bir yuha koparken, sağ kolunu âşıkının boynuna doladı. O da genç kadını belinden sardı. Sonra birbirine yaslanarak, yüzleri derinden duyulmuş bir mutlulukla parıldarken, ağır, düzgün adımlarla, vakur bir tavırla ilerlediler ve tutkulu türkülerinin nakaratını tutturdular:

Şapte gişte potkovite Leleo draga mea,
Au plekat şi se mirite Leleo draga mea.

Sima yerin dibine geçti. Var kuvvetiyle bağırırken, Minka, gözlerini ondan ayırmıyor, sallanarak yürüyor ve güzel dişlerinin hepsini göstererek gülüyordu.

Baldırı çıplaklar alayının dudaklarında yuhaları dondu, yardakçılardan biri, elini bacağına vurarak Sima'ya seslendi:

— Yahu, babalık, senin yosman da yaman avratmış be!...

SULARIN ÇEKİLMESİ

Dere-Ağzı'na saldırdığı zaman, sular, sakin bir kalbi saran ve onu böyle bir ziyaretin taşıdığı büyük bilinmezden ürküten beklenmedik bir aşk gibidir. Çekildiği zamansa, vedaı, bütün hazları ve zehirleriyle dölledikten sonra bizi terkeden büyük bir ihtirasın ardından duyduğumuza benzer esefler ve pişmanlıklarla yuğrulmuş bir boşluk bırakır içimize.

Serince bir ekim başlangıcının ılık güneşi altında, suların çekildikten sonra ardında bırakmış olduğu sayısız birikintiler, baştan başa kokmaya başlıyor, yuvaların yerlerine dönmelerine engel oluyor, bir yandan da uzakta, çekilen suların gümüşten çizgisi, çekilişinin köylülerin gözleri önüne seren çöküntüye kıs kıs gülüyor giyibiydi: Çökmüş yada harap olmuş evler; çamurlar altına gömülmüş mısır tarlaları, kurumuş fidanlar ve bağlar; kaybolmuş saman ve ot tepeleri; tıkanmış kuyular; yıkılmış ve âdeta aynı düzeye gelen çukurların dibine gömülü kalmış çitler.

Sessizlik. Issızlık. Kazadelerin canları da birlikte gidiyordu, çünkü sular dururken hayat daha kolaydı: Hiç olmazsa balık tutuyorlardı. Hattâ bazı kimselere su basmasına şükrettirmiş olan bir bolluk da görmüşlerdi. Bu hal devam edebilirdi. Şimdi, kışın eşiğinde, ölü bir memleket ve bütün yaşama araçlarından yoksunluk, işte herkesin nasibi bundan ibaretti.

Ayakları ve baldırları diz kapaklarının üstüne kadar çıplak bir halde, köylüler sabahtan akşama kadar yumuşak çamurun içinde bocalayarak en âcil ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlardı: Arkları temizliyor, evleri kurutuyor, çürüyen malzemeyi değiştiriyorlardı. Kulübelerinden şafakla birlikte çıkıyor, karanlık bastıktan sonra, bitkin ve acıkmış bir halde dönüyorlardı. Hükûmetten hiçbir yardım gördükleri yoktu. Kabahat Tanrıda olduğundan, herkes kendi başının çaresine bakacaktı.

Onun yüzündendir ki en çaresizlerin yardımına koşan gene Minka Abla oldu. Biriktirmiş olduğu bütün parayı onlara dağıtarak kendisi için ancak köyde yerleşmesine kıt kıtına yetecek kadar bir para alıkoydu. Bu cömertlik Minku'nun keyfini kaçırdı. Delikanlı dostunun bu hareketini uygun bulmadı, ona kabaca, başkaları hesabına çalışmaya hiç de niyeti olmadığını söyledi.

★

Ekim ayının ortalarındaydılar. Hava kurak gittiğinden herkes, iyi kötü, yuvasını tamir edip yeniden hale yola koyabildi. O zaman koyu bir sefalet başladı ve hastalıklar bunu büsbütün arttırdı.

Evler ıslaktı. Kurumayı hızlandırmak için yakacak bir şey yoktu. Tek yakacak olan sazlar hâlâ *su altında olduğundan*, kimse bunu edinemiyordu. Üstünden sular akan fidanları, bağları, çitleri yaktılar. Elde ettikleri ise dumandan ibaret kaldı.

Hastası olmayan ev yoktu. Bazı evlerde herkes yerlere serilmiş, ev bir hastahaneye dönmüştü. Zatürrie, zatülcenp, sıtma, verem. Üstelik açlık.

— Minka Abla! Kurtar bizi!

Bu, bütün yoksul çocukların çığlığıydı. Minka Abla'nın evinde büyük bir geçimsizlik vardı. Genç kadın kendisine üç odalı mütevazı bir ev yaptırmıştı. Üç odadan en büyüğünde düşlediği gibi titiz bir itina ile dizilmiş bakkal malzemesiyle içkiler duruyordu. Genç çiftin dairesi dükkâna bitişik olan ikinci odadan ibaretti. Üçüncü odada, romatizma ile kederin yatağa mıhladığı ihtiyar Ortopan oturuyordu. Zavallı baba, oğlunun, gelini saydığı kadına karşı gitgide kabalaştığını görmekten acı duyuyordu. Onu eskiden ne çok sevmiş olduğu-

nu bildiği için, artık oğlunun ruhunu anlayamaz olmuştu.

Minka anlıyor ve kaderi önünde boyun eğiyordu. Âşıkının ruhunda zengin olmak ihtiyacının doğduğunu görüyordu. Açıkça söylemeden, hiç içten davranmadan, Minku sinsi sinsi servet yapmak düşleri görüyordu. Birçok defalar onun, yalnız kâr hırsiyle tutuşan bencil bir meyhaneci tavırları aldığını görmüştü. Susuz içen ve peşin para veren müşteriye karşı iltifatçı; parası olmayana karşı ise, kim olursa olsun, soğuk davranıyordu. Hattâ bazı kereler şaraba ve rakıya su kattığını, sarhoş bir müşterinin hesabını kabarttığını görmüştü; bunlar, her şeyden çok iğrendiği ahlâksızca hareketlerdi. Bu hususta kendisine tatlılıkla yaptığı sitemler, onu sinsi bir ihtiyata yöneltmekten başka sonuç vermedi.

Bununla birlikte aşkı bu keşiflerin verdiği kedere üstün geldi: "Onu islah edeceğim." Ama Minku hâkim bir koca tavrı takınıyor, "ortak servetlerini" israf etmeyi onu yasaklıyordu. İsraf etmek! Hayatının en büyük mutluluğu saydığı şeye - yoksulların yardımına koşmak - taptığı adam israf adını veriyordu. Ama, bu Sima'nın daha kötüsüydü. Çünkü ötekinin ne de olsa cömertliği tuttuğu oluyordu; üstelik ancak servet yapmak ve bunun için gerekli bütün meziyetlere sahip olmak gibi

bir mazereti vardı, oysa Minku iyi şaraptan kötüsünü ayırmasını bilmediği gibi adamakıllı bir bardak yıkamasını bile beceremiyordu.

Bununla birlikte, bu adam iliklerine kadar onun ruhuna işlemişti. Onun etinde yaşıyordu. *Erkeğiydi.* Onsuz bir hayatı aklı almıyordu.

Şehvet tutkusuyla cömertliği arasında kalbi parçalanan Minka, hemen o eski kutsal yoksulluğa dönmekten başka kurtuluş yolu görmüyordu. "Erkeğe zenginleşmek umudunu verdin mi artık ruhunun işi bitmiştir!" diyordu. Kızıl Japsha'daki Minku'dan, kendisiyle babasının boğazlarını çıkarmak için İbrail pazarına kadar sırtında bir yığın hasır taşıyan o mert delikanlıdan geriye ne kalmıştı?

Onu aşağılık bir meyhaneci yapıp çıkmıştı; artık elleri ve yanakları yumuşamaya başlıyor, bakışları günden güne daha sinsileşiyor, yeleğini, nakışlı iskarpinlerini giymeden sokağa adım atmıyordu. Ticaretlerinin devamlı gerektirdiği işlere gelince, Minku bunların en ağırlarını eşine bırakıyor, kendisi yalnız ıvır zıvırla uğraşıyor ve sofra başı zevkleriyle, uyku kestirmelere ve gezintilere gitgide daha çok kendini kaptırıyordu.

Genel bir üzüntü ile gözleri önünde yapılan bu sefahat düşkünlüğü, sonunda Minka'yı usandır-

dı. Bir gün kendisine bunu söylerken, Minku ona bir tokatla karşılık verdi.

Erkekliğine erkekti, hiç şüphe yok. Yalnız mertlikten eser yoktu adamda.

Minka ağzını açmadan tokadı sineye çekti, "teslim" der gibi kollarını göğe kaldırdı ve gidip ateş kesilen yanağını çekilen sulara gösterdi.

— Her şey sizinle geliyor... Her şey sizinle gidiyor...

Havanın kapalı olduğu o ikindi vakti, suların kurşunumsu yüzü, azap verici bir hareketsizlik içinde, ufukla karışıyordu. Artık sular ruhunu kaybetmişti. Artık ölüydü. Su basması günlerindeki Okyanus şimdi bir kurşun yığını haline gelmişti. Seret ile Tuna ona arkalarını çevirmişler, canını almışlardı.

Minka, biraz ilerisinde, çamurları karıştıran çocukları gördü. Onlara doğru yürüdü. Havasızlıktan baygın düşmüş, leş gibi balçık kokan küçük balıkları topluyorlardı. Yaylada çardaklarda oturduğu sıraların o araba araba toplanan güzelim turna ve sazan balıklarından, o nefis yeşil sazanlardan eser kalmamıştı.

Zamfir de çocukların arasındaydı.

Minka ona sordu.

— Ev ne âlemde?

— Fena değil... Nenika Sima bize gereken her şeyi gönderiyor. Hiçbir eksiğimiz yok.

— Ya baban ne diyor?

— Senin uğradığın belâları hakettiğini söylüyor.

— Ya sen... Ne fikirdesin, Zamfirika?

Çocukcağız ablasının kucağına atıldı ve ağladı.

Minka eve dönerken içinden söyleniyordu: "Demek, benim Minku yoksul bir hayat yaşadığı için mertti. Biraz bolluğa kavuşunca ne oldum delisi oldu. Öyleyse bir hafta geçmeden dört duvarımızla biraz azığımızdan başka bir şeyimiz kalmayacak."

Andrey baba onu kapının eşiğinde bekliyordu. Kendisini kucakladı ve dedi ki:

— Kızım, senden ayrılıyorum! Minku, ona aldığın araba ile beygiri satmak için İbrail'e gitti. Artık o benim oğlum değildir. Ben başımı alıp gidiyorum!...

Genç kadın onu caydırmak için çok uğraştı ama ihtiyar, heybesini sırtlayıp yola düştü.

Minka hemen köyden iki araba getirtti, dükkândaki bakkal eşyasiyle içkilerin hemen hepsini bunlara yükledi. Sonra kulübe kulübe dolaşarak hepsini dağıttı:

— Nasıl olsa artık bu malları alacak müşteri

kalmadı köyde. Onun için aranızda bölüştürüyorum. Son defa olarak bundan yararlanın. Artık dükkân işletemiyeceğim. Hastayım.

Köylüler onun hasatlığının ne olduğunu biliyorlardı ama söylemeğe dilleri varmıyordu. Hem çoğu açlıktan geberecek haldeydi. Verilenleri alıp teşekkür etmekle yetiniyorlardı. Yalnız çocuklar haykırıyorlardı:

— Artık dükkâncı olmıyacak mısın, Minka Abla?

Karanlık basarken, zavallı Minka Abla, kollarını sallayarak, evine dönüyordu. Dükkânının boş rafları karşısında gözleri yaşarmadı; yalnız yüreği boşalmıştı.

Saatler, uzun, haykırtıcı saatler geçtiği halde Minku'nun dönmediğini gördükçe bu yürek sanki daha çok boşalıyordu. Aşığını bulmak umudunu artık büsbütün kaybetmiş olmasına karşın onu hâlâ seviyordu.

Soyunmadan kendini attığı yatakta, bütün gece gözlerini kırpmadı; kalbi buz kesilmiş, kafası kazana dönmüştü. En küçük bir gürültü işitince yerinden fırlıyor, pencereye koşuyordu. Sabaha doğru yarım saat süren bir uyku onu uyuşturdu.

İstemiyerek uyumuş olmaktan duyduğu büyük bir korkuyla uyandı. Birden Ortopan babanın odasından gelen bir horultu, bir bıçak gibi kalbine

işledi. Usulca içeri girince Minku'sunu öyle bir halde gördü ki dehşetten elleriyle yüzünü kapamaktan kendini alamadı.

Babasının yatağında, sokak kılığıyla uyuyordu. Elbiseleri kusulmuş siyah şaraba bulanmıştı, yüzüne kan yürümüş, ağzı iğrenç bir şekilde açılı kalmıştı. Yeleğinin üst cebinden, dantelalı ve marka işlenmiş küçük bir orospu mendili, yarı çekilmiş bir halde, sarkıyordu. İte Minka'nın en gücüne giden de bu oldu.

Dışarı çıktı. Ayakları kendiliğinden onu Kızıl Japsha'ya götürdü. Belki orada ihtiyar hasırcıyı kulübesini tekrar kurarken bulacağını umuyordu. Oraya varmak için yarım güne yakın zaman harcadı ve eski mutluluk yuvasının ıssız yerinden başka bir şey bulamadı. Seret'e bakarak dedi ki:

— Minku'yu sana borçluyum, onu gene sen elimden alıyorsun. Hem de ruhumu birlikte götürerek.

Dönüşte, ayakları hazin evine onu götürmekte ağır davrandılar; orada kendisini büyük bir sürpriz bekliyordu: Minku, bütün eşyasını ve evde bulunan beş on parasını alarak ortadan kaybolmuştu.

Minka Abla pencere kanatlarını kapadı, yattı.

"MILOSTIVUL SALUTUİ"
(Köyün kurtarıcısı)

Birkaç gündenberi bütün Dere-Ağzı'nda yağmur yağıyordu. Tâ iliklerinize kadar işleyen o kötü "çoban yağmuru" ince ince yağıyordu. Akşam sabah saatlerce, teneffüs edilmez bir sis onu daha içe işletiyordu. Bütün köy, insanlariyle, hayvanlariyle öksürüyordu. Bazı sis o kadar kalınlaşıyordu ki köyü ancak, bir mezardan gelir gibi bin göğüsten birden yükselen öksürüklerin sağır edici gürültüsünden tanımak mümkün oluyordu. Bu öksürük sesleri Dere-Ağzı'na, rayların yanından yürüyerek demiryolunun yüksek bendinden giriłdiği zaman daha çok işitilirdi.

Böyle havalarda, bu yol en emin olanıydı, çünkü sizi dosdoğru oraya götürürdü.

İşte aynı Ekimin bir akşamı, alçacık boylu, ayağına kaba çizmeler geçirmiş, başına kuzu postundan bir *kuçulı'* giymiş ve ora köylerine özgü bir *kebeye* gözlerine kadar sarınmış bir adam bu

yolu tutmuştu. Kulağı trende, körler gibi raylara bastoniyle dokunarak, çekingen adımlarla ilerliyordu. Sık sık bir öksürük nöbeti cılız vücudunu acı acı sarsıyordu. O zaman duruyordu, bir "of" çekiyor, gözlerini siliyor, etrafa, görmesine engel olan süt rengi boşluğa boşuna göz gezdiriyor, yine yola düşüyordu.

Böylece bir yol kavşağına kadar yürüdü, orada bir kıza çarptı.

Küçüğün elini tutarak:

— Sen kimin çocuğusun? dedi.

Çocuk, ürkek, kısık bir sesle cevap verdi:

— İlleane ile Uzun Vasili'nin.

Tanılmayan adam bir kibrit yaktı ve buruşuk bir alnın altında iki duru göz gördü.

— Minka Abla nasıl, acaba biliyor musun?

— Hep öyle hasta, hem yalnız.

— Kim bakıyor ona?

— Anasıyla babasından başka herkes. Ona sıcak çorbalar götürürler, ev işlerini görürler. Dün, bakım sırası bizimdi.

— Güzel. Ama sizinkiler bunu yapacak haldeler mi?

— İster olsun ister olmasın, gene de yapıyoruz. Şimdi o bütün köyün en zavallı insanıdır.

Yabancı *kebe*'sinin cebinden bir kese çıkardı ve çocuğun eline sıkıştırdı.

— Bunu babana götür. İçinde yirmi frankla bir yiyecek bonosu var. Ona söyle bir çuval alsın ve hemen arabasını koşsun, bu bonoyu yol bekçisinin evine götürsün. Orada üstü örtülü büyük bir araba görecek. Başındaki adama versin, kâğıtta yazılı yiyecekleri yüklesin. Hadi güle güle, çocuğum! Ben gene geleceğim.

— Ama, siz kimsiniz, *nene*?

— Minka Abla gibi talihsiz bir adam.

Bu adam, çevre aydınlık olsaydı bile kolay kolay tanılamıyacak olan Sima'ydı.

Hızlı bir verem, vücudunu eritmiş, onu iğrenç bir hale koymuştu. İki aydanberi traş görmemiş sakalı, gözlerinin altına kadar bütün yüzüne vahşi bir manzara vermişti, gözleri de artık Sima'yı değil, baykuşu hatırlatıyordu.

Demiryolundan ayrılarak, her adımda sendeleye sendeleye köyün yolunu tuttu. Kıza verdiğine benzer yirmi kadar kese, madenî ağırlıklariyle *kebe*sini ağırlaştırıyordu. Sima en yoksul ailelerden başlıyarak hemen bunları dağıtacaktı.

Köyün bu yanında, kulübeler, çayıra karşı olarak yolun kenarına dizilidir. Ama sis o kadar koyu ve gece öyle karanlıktı ki hiçbir şey farketmeye olanak yoktu. Sima, çamurlara batа çıka, berbat kokusu yol üstündeki çukurlarda varlığını haber veren hayvan leşlerine çarpmamaya çalışa-

rak güçlükle soluya soluya ilerliyordu. Bir kuyunun yanından geçerken hüzünle durdu. Manivelânın kolu yerde yatıyordu. Kuyunun bileziği kopup gitmişti. Bu, içine insan ve hayvanların kolaylıkla düşebilecekleri açık bir çukur olmuştu. Bu görüntü ona köyün ne halde olduğunu anlattı.

İlk evlere vardığı zaman kanısı daha güçlendi. Bir dilenci gibi yaklaşıyordu. Avluya giriyor, pencerelere sokuluyor, gözetliyor, sonra, ürkek kapıya vuruyordu. Biri kapıyı açıyor ve gözlerine kadar sarılı şüpheli başını görünce hemen geri çekiliyordu. Bundan yararlanarak içeriye şöyle bir göz atıyor, ama çok durmuyordu. Bir, iki, bazı üç kese uzatarak, fısıltılı bir sesle küçük kıza verdiği talimatı tekrarlıyor ve sisle karanlık içinde kayboluyordu.

Her yanda, aynı burun buruna yaşayış, aynı uğursuz sefalet. Aynı ailenin beşten on ikiye kadar boğazı, aynı ısıtılmış, daha doğrusu dumanlandırılmış odada üstüste yığılmıştı. Yiyecek namına: bir tencere *tercu* yani mısır unu haşlaması, Sokak kılığıyla yatan hastalar. Zayıf ve hummalı yüzler; incelmiş boyunlar; sönmüş sesler.

Tifüs salgını açlıkla elele vermişti.

Dehşete düşen Sima bütün bu acıların sorumlusu kendisi olduğunu sandı. O ki, bunca gereksiz altına, hesapsız yiyecek, giyecek ve yakacak

stoklarına sahipti. Yoksul düşmüş bir yurt köşesinin tutumunu eline alarak onu insanca idare etmesi hakkındaki Minka'nın sözleri, korkunç bir tanrısal buyruk gibi, yüreğinde çınladı.

Artık çok geçti. Ölüme doğru gittiğini hissediyordu. Belki karısı da aynı haldeydi. İki hayat birden kırılmış; mutlu bir yuva yıkılmış; bir yurt parçası felâketin koynuna atılmıştı. Hep bunlar, kârdan başka bir şeyde gözü olmayan kendisi yüzünden olmuştu.

Kulübelere doğru yürüyerek ceplerini boşalttı, sonra, bitkin bir halde, dönüş yolunu tuttu, yiyecek yüklü arabanın beklediği yol bekçisinin evine doğru yürüdü. Yolda, ilk yardım görenlerle karşılaştı. Erkeklerle kadınlar at sırtında veya yaya olarak, yiyeceklerini yüklenmiş dönüyorlardı.

Kendini tanıtmamak için duyduğu kutsal arzuyla, bu yoksullara görünmemeye çalıştı ama ihtiyar bir kadın onu tanıdı. Heybesini elinden bıraktı, onun elini aldı ve eğilerek göz yaşlarına boğdu:

— *Kurtarıcı... Kurtarıcı...* Sen kimsin? Adını söyle, sana hayır dua edelim!..

Sima kadının ellerinden sıyrılarak cevap verdi:

— Mutsuz bir adam!..

Ertesi günü, öğle vakti, bir vagon odun taşı-

yan bitmez tükenmez tek atlı bir araba dizisi, köye varıyordu. Bu odunlar, Sima'nın içten bir dostunun nezareti altında dağıtıldı. Adam *kurtarıcı*'nın şahsı hakkında kendisine sorulan ısrarlı sorulara hiç cevap vermedi.

Akşam üstü, bir gün öncekine benzer bir havada, Sima yeniden göründü. Ama bu sefer, her evde velinimeti gözetlemek için nöbet beklenildiğinden, usulünü değiştirmek zorunda kaldı. Kapıların önünden hızla geçerek, yardımını kimseyi görmeden, - para ve bono - bahçeye atmakla yetindi.

Tahmin etmiş olmasına karşın, köyün bu heyecanı Sima'nın canını sıktı, çünkü bu ikinci yardım birincisinden farklıydı ve açıklama gerektiriyordu. Bu sefer köy civarında bekleyen yiyecek arabası yoktu. Şimdi, felâketzedelere kendi dükkânlarını açmıştı. Keselerin yerini tutan zarflarda az maden para ve yüz franklık banknot, bir de, yiyecek miktarı beş katına çıkarılmış olan bono vardı.

Sima, bunun, daha az kalabalık ailelerin aralarında taksim edecekleri bir toplu yardım olduğunu onlara haber vermek istedi. Ama bunu yapamadı; dağıtılacak maddelerin şehirdeki bakkal dükkânından verileceğini de onlara bildiremedi.

Köyün uyanık bir halde bekleyişi ona hüviyetinin öğrenilmiş olduğunu anlattı.

Az sonra, buna, acı bir şekilde, kanaat getirdi. Çitlerin üzerinden son zarfları atıyordu ki, bir adam kolundan yakaladı. Bu kaynatasıydı. Aleksey Vadinoy, kızgın bir tavırla ona dedi ki:

— Ne yapıyorsun, çılgın!

Sima, soluğunu kesen bir tiksinme ve öfke duydu. Cevap verdi:

— Dokunma bana, edepsiz herif!

Son gücünü toplayarak oradan kaçtı. Fakat kıyı seddi yanında kendisini bekleyen arabasına doğru gidecek yerde, farkında olmadan şehre zıt yola saptı ve bir tarlada yolunu kaybetti. Ciğerlerinde keskin bir yırtılış duydu ve iki eliyle göğsünü kavradı. Hemen, ağzı kendiliğinden açıldı, ağzından kan boşandı.

Hafif bir sesle inledi:

— Minka!..

Bir daha kalkmamak üzere, yüzü koyun, yere kapandı.

YÜRÜYÜŞ

Karol bulvarıyla Zafer sokağının köşelerinden birini teşkil eden iki büyük "SİMA KARAMFİL" levhasını, matem işareti olan otuz metre uzunluğunda bir siyah tül örtüyordu.

Bu, şaşkınlıktan başka bir his uyandırmayan bir matemdi. Gerçek bir hüzünle dolu başka bir matem de, içeride, güzel *Meyhane-Lokanta-Bakkal* dükkânlarının kilitli kapısı ardında hüküm sürüyordu.

Son ay içinde adamcağız buraya ayak atmamıştı, nesi var nesi yoksa önüne gelenin elinde kalmıştı. Herkes bu mukadder sona beklediği ve korkacak bir şey olmadığı için, bunu pek doğal bir halde, sessiz bir uyuşma ile, elbirliğiyle yapıyorlardı.

Şimdi, kapılar mühürlenmiş olduğu için, mutlak bir dinlenme üç salonu anlamlı bir sessizliğe bürümüştü.

Lokantada, mutfağın o canım bakır takımlarının yerinde yeller esiyordu. Bir tanecik bile kalmamıştı. Facianın son günü hepsi aşırılmıştı. Çürümeye başlayan et ve sebze artıklarının arasında, yıkanmamış bir sürü tabaklar ve sofra takımları yerlere serilmişti.

Kadehlerinin, sürahilerinin ve içki şişelerinin intizamsızlığına rağmen meyhanenin manzarası daha az acıklıydı. Burada, soyguncuların izini yer altında ya da rakı deposunda aramak gerekirdi: En iyi şaraplar, en halis rakılar hemen tamamiyle ortadan kalkmıştı. İki aydanberi her akşam koca koca damacanalar yalnız tezgâhtarın bildiği bir istikamete yola çıkıyordu. Ama en insafsız yağmacılığa sahne olan bakkal kısmıydı.

Tıpkı büyük bir şarkütöri, güzel bir manav dükkânı ya da iştah verici mutfağını herkesin gözü önüne seren bir Doğu ahçısı gibi, zengin çeşitleri olan bir bakkal dükkânı da, bizim, mide açısından görülen yaşama zevkimizden başka bir şey değildir.

Sima'nın dükkânında binlerce gözün bunca zaman yansıtmış olduğu bu arzu, şimdi bir süprüntü tenekesine dönmüştü. Devrilmiş sandıklarla çuvalların içindekiler yerlere serilmişti. Pastırmalar, sucuklar küfleniyordu. Boş sürmelerde cinler cirit oynuyordu. Eskiden konserve kutuları, çikolata

paketleri ve her türlü şişelerle tıka basa dolu olan raflar dişleri dökülmüş yaşlı bir ağza dönmüştü.

Zeytinler, cevizler, fındıklar, bademler, kuru üzümler yerlere saçılmıştı.

Bu mezarlığın karanlığı içinde, güneş, pencere kanatlarının aralığından, mavimtrak ışıklarını içeri geçiriyordu.

★

Bu perişan manzarada, Sima'nın mallarını alabildiğine dağıtmasının büyük payı vardı. Hele köy halkı velinimetinin ölümünü haber aldığı sabah! Sıcak yaşlarla bu kayıba ağlayan köylüler, iş işten geçmeden istihkaklarını almak için şehre saldırdılar.

O zaman sadaka ile yağmanın farkını gözetmek olanağı kalmadı. Karışan görüşen olmadan, on arabaya birden mal dolduruluyordu. Hattâ tahıl deposunun stokları bile büyük bir kısmıyla, kimbilir kimler tarafından, kaldırıldı. Öğleyin hâkimin gelişi ve kapılarını mühürlenmesi yağmacıların hamlesini kırdı.

O gün, bir hafta süren yağmurlardan sonra, hava açmıştı. Eğer güneş, salgın hastalıklarla açlığın kırmaya başladığı ilk kurbanlarını gömmeye başlayan bir Dere-Ağzı üzerinde parlamış olmasaydı, herkes bayram edecekti.

Yiyecek getiren köylülerin arabaları, bir tabut taşıyan arabalarla karşılaşıyordu. Eve dönmek ya da ters yönde mezarlığa gitmek için tutulan yol aynıydı. Zaten kafilelerden ne biri, ne de öteki, karşısına çıkan kafilenin taşıdığı şeye pek de dikkat etmiyordu. Ancak en az kederli olanlardı ki ölüyü selâmlamak için bir an duruyor, kalpaklarını kaldırarak, istavroz çıkarıyorlardı. Yaşlarla ıslanmış bazı gözlerin de, arada bir, yiyecekler yükleyerek geri dönmekte olanı istemiyerek kıskanç bir bakışla süzmek için geri çevrildiği oluyordu.

Uzun süren hastalıktan da, sarsılmaz sağlıktan da usanç getirmiştiler. Biriyle savaşmak için olduğu kadar ötekine katlanmak için de gereken didinme çetindi. Herkes bu didinmenin sona ermesini istyordu, hattâ bir âfetle olsa da: genel bir yangın, yeni bir su basması ya da hep birden bastıracak bir ölüm.

Köyü yavaş yavaş ölümün ve çürüyüşün kapladığını görüyorlardı. Çevrelerinde her şey ölüyor ve her şey çürüyordu. Evlerde çürüme ölümden önce başlıyor ve cenazenin gömülmesinden sonra devam ediyordu, canlılar bile o kadar yarı çürümüş bir haldeydiler.

Büyük ve küçük hayvanlar arasındaki ölümler de insanlarınkiyle atbaşı beraber gidiyordu. Köy, gebermiş koyun, domuz yavrusu, hindi, ta-

vuk, bazı da kedi ve köpeklerle doluydu, bunların, çoğun gözle görülmeyen leşleri, evlerin civarını kokutuyordu. Bataklıklarda, yol kenarlarındaki hendeklerde, düz ovada, başka taraflarda boğulup da suların getirmiş olduğu büyük baş hayvanlar üstlerini örten çamurlar arasından meydana çıkıyor ve oranın havasını günden güne, daha boğucu bir hale getiriyordu.

Suların basmış olduğu ekinlerden gelme bitkiler bile, hemen hemen leşler kadar dayanılmaz pis kokular çıkaran koca çirkef yığınları teşkil ediyordu. Dere-Ağzı'nın eski sakinleri böyle bir âfet gördüklerini hiç hatırlamıyorlardı.

Bazan, bir nefes temiz hava bulmak için kırda koşuşan insanlar görülüyordu. Bu kokuşmuş hava açlıktan daha büyük bir felâketti ve açlığı dindirmek ötekine çare bulmaktan daha kolaydı.

Bu hal, havanın ılık gittiği bütün sonbahar mevsiminice sürdü. Güneşli günlerle kapalı havalar birbirini izliyordu. Sonunda, köylüler salgın hastalıklarla başa çıktılar ve yükünü yapmış olan bu hastalıklar memnun bir halde çıkıp gittiler. O zaman köylüler, köpeklerle kargaların yediği leşlerin üstüne atılıp onları gömdüler.

Kasımın başlarına doğru, kuru bir donla, her şey taş kesildi.

KALKINMA

Ertesi yılın, daha sonraları: "Sardunyalarla mısır ormanı bebekleri ayı" adını verdikleri Mayıs ayındaydı.

Sardunya bizde çok sevilen bir çiçektir. Genç kızlarla kadınlar onu kulaklarına takarlar. Bahçelerde Mayıs ayında çiçek açtığı seyrek görülür.

"Mısır ormanı çocukları"na gelince onlar ancak bu ayda çiçek açabilirlerdi, çünkü hepsi köyün sular altında olduğu ve yavuklu çiftlerin yüksek mısırlarla örtülü yaylada, biraz fazlaca dolaştıkları çardaklar devrinde peydahlanmıştı.

Şimdi, sardunyalarla bebekler güneş altında gelişiyorlardı. Birincilere kimsenin bir diyeceği yoktu. Hattâ onların, parlak kızıllıklariyle kokularını böyle erkenden ortaya sermeleri herkesin, hattâ her zaman ve her şeye itiraz etmek âdetleri olan kimselerin bile hoşuna gidiyordu. Ne yazık ki, binlerce genç anaları için iş başkaydı.

"Böyle şey" olamaz, diyorlardı. Olaydan çok önce bunu söylemiş ve tekrarlamışlar, sonra iş oluverince, daha yüksek sesle aynı şeyi haykırmışlardı, sanki olay görülmedik bir şekilde olmuş gibi.

Ama hava o kadar güzeldi, katran gibi kara, sürülmüş tarlalar üstünde çayırkuşu öyle candan ötüyordu ve uzakta, bataklık sazları göğe doğru öyle bir koyu yeşil süngü ormanı yükseltiyordu ki, bu münasebetsiz "suçlu" bebekler kalabalığına katlanmak lâzımgeldiği en sonra kafalara dank dedi.

Çok şükür Romanya âdetleri bu katlanmayı kolaylaştırıyordu: Bir elle papazı, ötekisiyle "yüzsüz" babayı çağırdılar; ve yavuklu çiftler, papazın önünde diz çökerek, tanrısal kutlamaya eriştiler.

Bu yüzden, O Mayıs ayında papazlara çok iç çıktı: Evden eve koşarak, analarla babalara iç rahatı ve çocuklarına yaşama hakkı getiriyorlardı.

Daha bir çokları gibi "mısır ormanı bebeği"ne sahip olmasına rağmen papaza muhtaç kalmayan yalnız Minka Abla oldu. Çünkü Mitrutsasının babası Minku başını alıp gitmişti ve bir daha dönmeyecekti.

Papazla Minku düşünsünler. Genç ananın umurunda değildi ve mutluydu. Alekse baba o kış

ölmüştü; Minka iyi kalpli anasıyla Zamfirika'yı evine getirmiş, Kızıl Japsha'da Ortopan'ın sahip olduğu tezgâha benzer bir tezgâh kurmuş ve çoğu köylüler gibi güzel hasırlar ve sepetler örerek hayatını kazanmaya başlamıştı.

Sima Karamfil'in dul karısı ve tek varisi olan Minka Abla başka türlü hareket edebilirdi. Ama istemedi. Bütün mirası ölen kocasının kalabalık ve aç gözlü akrabalarına bırakarak kendisi bir araba, bir beygir ve beş yüz frankla yetindi.

Evceğizi ve çocuğuyla birlikte, mutlu olmak için daha fazlasına ihtiyacı yoktu, o ki serveti tatmış ve kendisine neye mal olduğunu anlamıştı.

Kuşkusuz : çok kez, saz biçmeğe gitmek için arabasını koşarken, gözleri yaşlarla doluyordu. Çabucak bunları siliyordu, çünkü sardunyalarla çevrili evinin önünden on araba birden dörtnala geçiyor ve on tane genç ses ona haykırıyordu:

— Minka Abla! Çabuk ol! Bugün bol bol biçeceğiz!..

S O N

Panait Istrati'nin romanları arasında özel bir yeri olan bu eser Istrati'nin insancıl felsefesini de bütün derinliği ile bize daha iyi duyurur. İnsanlar arasındaki sınıf ayrımlarına hiç önem vermeyen, iyi insanların en yoksullar arasından çıkabileceği gibi en zenginler arasında da bulunabileceğini her kitabında canlı örneklerle önümüze seren Istrati, bir yoksul köylü kız olan Minka ile zengin bir tüccar olan Sima'yı insanlara iyilik etme alanında âdeta yarışa çıkarıyor ve bu iki insanın, ayrı yollardan yaptıkları yardımlar, su baskınına uğrayarak her şeyini kaybeden bütün bir köyü açlık ve sefaletin pençesinden kurtarır. İşte size Istrati'nin iyilikle dolu yüreğinden fışkırmış iki iyilik meleği.

15 lira